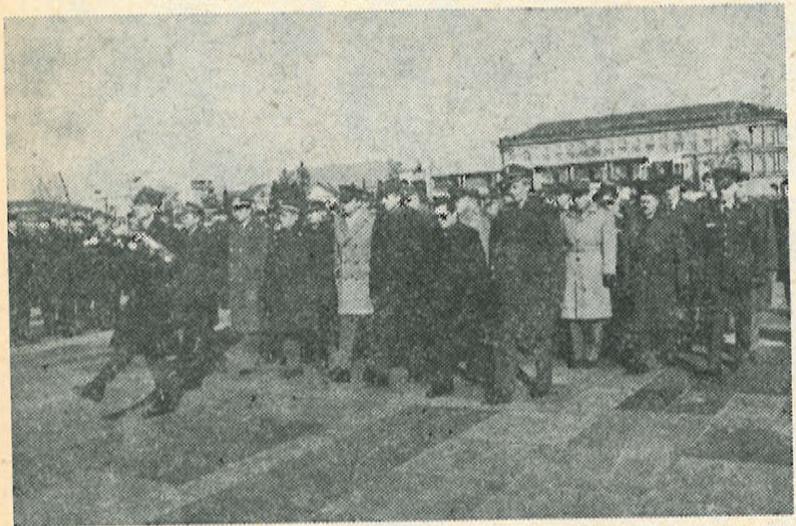

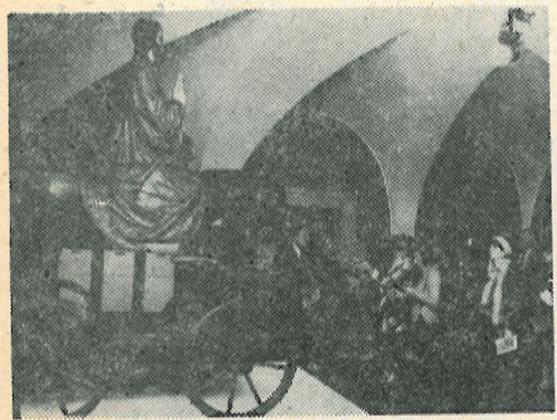
ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • DUBEN • APRÍL • KWIECIEŃ 1987 (ČÍSLO 347) CENA 10 ZŁ

„OPAL-87“ — manévry Polské lidové armády, proběhly na Západním Pomoří. Bylo to první vojenské cvičení v Polsku, jehož se zúčastnili pozorovatelé ze státu KEBS. Bylo jich 39 z 22 zemí. Prvního dne pobytu v Polsku položili věnec u hrobu Neznámého vojina (na snímku).

VARŠAVA. V Královském zámku byla otevřena výstava „Polska Jagellonců 1386—1572“. Výstava je velkou kulturní událostí. Ukaže nejen umění, ale rovněž dokumenty ilustrující politické události, intelektuální, hospodářský a společenský život, a to vše ve čtrnácti zámeckých síních.

POESKO vyvíja aktívnu medzinárodnú diplomatickú činnosť. Jej prejavom sú i časťné návštavy stranických a štátnych predstaviteľov PLR v zahraničí a naopak. V poslednom období navštívili Poľsko o.i. minister zahraničných vecí Španielska Francisco Fernandez Ordóñez, ako aj člen Politického byra ÚV KSC, člen Štátnej rady a minister zahraničných vecí ČLR Wu Süe-chien. Počas rozhovorov z čínskym hostom, ktorého prijal prvý tajomník ÚV PZRS a predseda Štátnej rady Wojciech Jaruzelski, boli prerokované otázky ďalšieho rozvoja vzájomných vzťahov a medzinárodná problematika, v tom nutnosť zastavenia jadrových zbrojení a upevnenia svetového mieru. Poznamenajme, že to bola prvá návšteva ministra zahraničia ČLR v Poľsku po vyše tridsiatich rokoch. Na snímkach: hore — prívitanie čínskeho hosta na letisku, dolu — záber z poľsko-španielskych rokovaní.

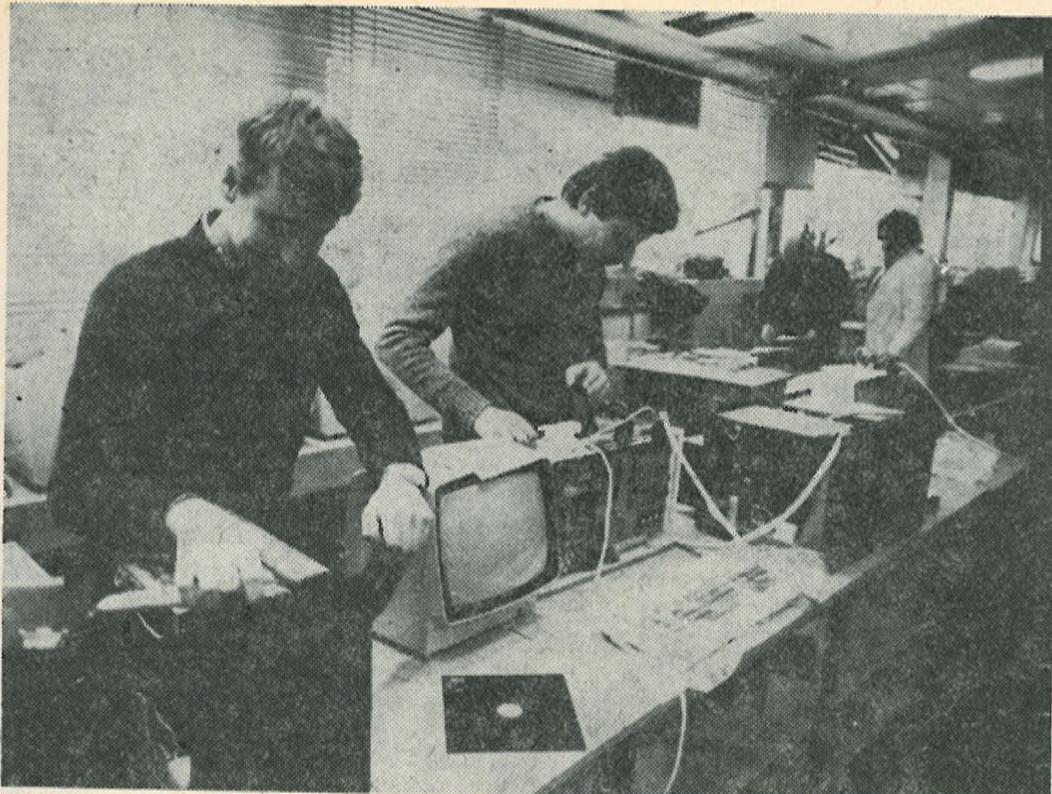

VO VARŠAVE sa konalo prvé v tomto roku spoločné zasadanie predstaviteľov vlády a výkonného výboru Celopoľského dorozumeania odborov. Diskusia sa týkala realizácie uzenesien Kongresu poľských obrodených odborov. Zdôrazňovalo sa nutnosť zlepšenia bytovej výstavby, zdravotníctva, osvety a obchodu. Odborári nadalej zotrúvajú na svojom doterajšom kritickom stanovisku k Ústrednému ročnému plánu 1987 a k Národnému spoločensko-hospodárskemu plánu na roky 1986—1990.

V CISLE:

Slovensko-poľské literárne vzťahy	6
Slovensko po roku 2000	7
Muzeum knih	8
Beseda o kultúre	11
Moravané za řekou	
Psinou	12
Stránky z dejín Spiša a Oravy	13

*Spišská zima '87
str. 16-17*

Testovanie mikropočítačov v závode Mera-Kwap

Popredný vývozca

Krakovský závod na meraciu aparáturu je laureátom individuálnej ceny ministra zahraničného obchodu za dosiahnuté výsledky vo vývoze v roku 1986. Je to stredne veľký podnik, ktorý zamestnáva 2100 pracovníkov a jeho výroba dosahuje hodnotu 5 mld. zl. 30 percent výroby ide na zahraničný trh a ďalších 10 percent ako agregáty a súčiastky montované do výrobkov iných eksportných podnikov. Predovšetkým do počítačových systémov a komplexných objektov takých podnikov ako Chemadex, Megadex, Centrozap, Centromor a Hapeko.

V zozname 500 najväčších vývozcov bol donedávna krakovský podnik, známy pod skráteným názvom MERA-KWAP, na 321. mieste. Uznanie podporené ministerskou cenou si získal vzrastom vývozu v roku 1986 o 66 perc., v tom o 28,7 perc. na voľnodevízový trh. Nebol to len jednorazový úspech, pretože za celú uplynulú päťročnicu podnik zvýšil celkový vývoz o 35 perc., v tom o 53,3 perc. do voľnodevízovej oblasti. Teda nie div, že šéf rezortu zahraničného obchodu neľutoval 2 mln zl na odmenu za plodné úsilie osadenstva závodu Mera-Kwap. Nie je to veľká suma, ale predsa nie odmeny ministra hýbu poľským vývozom. Ani vtedy, keď sa doloží 17 mln zl prémie, ktoré pracovníkom vyplatil materský podnik z vlastného vrecka.

Nedelime výrobu na domácu a zahraničnú. Nás pracovník ani nevie, či výrobok, na ktorom pracuje, je určený na vývoz. Jednoducho pracuje a za to dostáva plácu — hovorí riaditeľ dr. Adam Peszko. Je to slušná odmena a rastie z roka na rok: z 19.952 zl v r. 1985 na 25.448 zl v r. 1986, teda o 27,5 perc. V tom istom období sa hodnota výroby v realizačných cenách zvýšila o 29,1 perc. Ako vidno, takto meraný rast výroby je odmeňovaný takmer v celej výške a to je práve sila, ktorá povzbudzuje aj výrobu aj vývoz.

AKÝ MECHANIZMUS TU PÓSOBÍ?

Riaditeľ Peszko predstavuje vec tak, akoby v podniku vznikol klub priaznivcov vývozu:

— Dohodli sme sa všetci — hovorí — že budeme skrátka dobre pracovať a vyvážať. Je to vec nielen jedného vývozného oddelenia, ale celého závodu. Hybnou silou nie je

Montáž súčasti pre mikropočítače. Snímky: CAF

čistá záľuba v zdolávaní ťažkostí, ale tvrdá nevyhnutnosť. Aby výroba vôbec mohla rásť, je nevyhnutný vývoz. Teda keď chceme žiť, musíme bezpodmienečne vyvážať.

Kwap musí vyvážať, keďže odnedávna vkoľaj do oblasti informatiky, rozvinul výrobu diskových pamäti a v súčasnosti začal sériovú výrobu osobných počítačov, pri ktorých sa nezaobídze bez integrovaných obvodov a iných elektronických drobností. Tie-to súčiastky môže kúpiť iba za devizy. Preto neveľmi rentabilný vývoz do západných krajín je vo svojej podstate veľmi rentabilný.

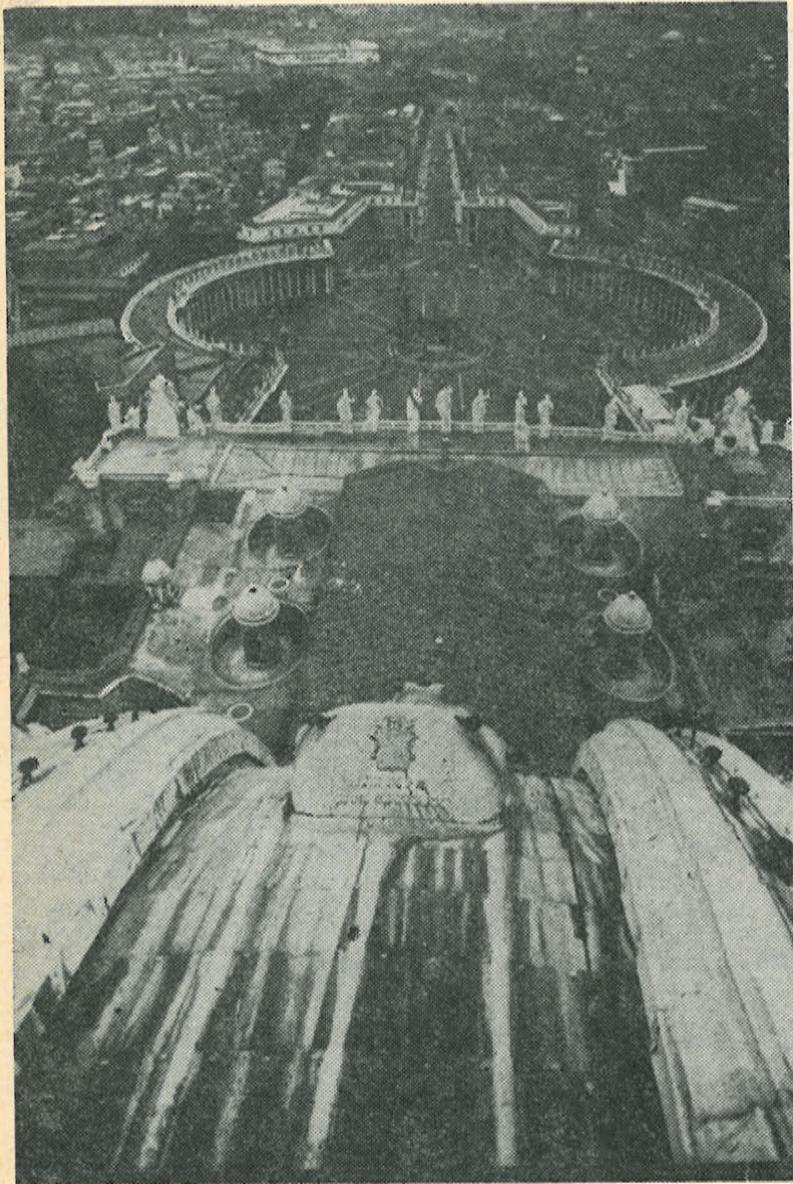
Výroba je založená na celom rade licencii. Stále a významné obchodné styky so serióznymi partnermi dovoľujú značne zúžiť margo neistoty pre budúcnosť. V roku 1985 vznikol napr. pri istom zasielateľskom podniku v NSR konsignačný sklad, ktorý realizuje objednávky zákazníkov v priebehu 24 hodín.

VÝVOZ ŠANCOU ROZVOJA

Provývozná stratégia rozvoja poľského hospodárstva vytvára podmienky pre mnohé podniky, teda aj pre krakovský Kwap. Niektorí vývozcovia prekonávajú prekážky nápaditosťou a zavádzaním inovácií. Napr. torunský Metronex bol vlnami odmenený cennou Trybuny Ludu za vypracovanie a zavedenie do praxe koncepcie hospodárskych kolektívov. Dnes tieto kolektívy pôsobia asi v 500 podnikoch. Socialistická podnikavosť sa však nedá uzavrieť v niekoľkých šablónových riešeniach. Jej rôznorodnosť musí vyplývať z potrieb, z konkrétnych životných situácií.

V Poľsku prebieha proces hospodárskej reformy. Jej realizácia nie je ani jednoduchá ani fahká. Uskutočňuje sa v podmienkach existujúcej hospodárskej nerovnováhy, starúnceho výrobného potenciálu a nedostatku obyvateľstva vo výrobnom veku. V takejto situácii musia osadenstvá závodov pracovať lepšie, teda s prospechom pre seba a pre štát. Príklad krakovského závodu dokazuje, že kto chce, môže prekonať ťažkosti a dosahovať výrobné úspechy.

BOGDAN ZAKRZEWSKI

TRETIA NÁVŠTEVA PÁPEŽA V POĽSKU a stav príprav k tejto dôležitej udalosti boli predmetom zasadania Spoločnej komisie predstaviteľov vlády a episkopátu. Návšteva sa uskutoční v dňoch od 8. do 14. júna 1987. Počas pobytu pápež Jan Pavol II. navštíví Varšavu, Censtochovu, Gdansk, Krakov, Lublin, Lodž, Štetín a Tarnov. Boli taktiež dohodnuté zásady úzkej spolupráce medzi štátom a cirkvou pri príprave návštevy, aby mala zaistený dôstojný pricbeh. Na snímke: pohľad na námestie sv. Petra v Ríme.

Poznamenajme ešte, že prednedávnom sa Jan Pavol II. vrátil zo svojej najdlhšej, 13-dňovej cesty do Latinskej Ameriky, počas ktorej navštívil 19 miest v Uruguaji, Chile a Argentine.

GUATEMALA. Konala sa zde konference predstaviteľov Evropy, Strednej Ameriky a státu skupiny Contadora, venovaná zajištení miaru a hospodárskeho rozvoje ve Strednej Amerike.

PERSPEKTÍVY rozvoja poľsko-amerických vzťahov po zrušení diskriminačných reštrikcií boli hlavnou téhou rozhovorov člena Politického byra a tajomníka ÚV PZRS, predsedu sejmovej komisie zahraničných vecí Józefa Czyrka (na snímke) počas jeho návštevy v USA. Zrušením amerických reštrikcií, ustanovených v r. 1982, bola prinášaná dobrodružstvo najvyšších výhod v poľskom vývoze na americký trh a súčasne zrušený zákaz poskytovania Poľsku vládných úverov USA a vládných úverových záruk. „Poľská vláda“ — povedal tlačový tajomník vlády PLR — „prijala s uspokojením zrušenie týchto bezprávnych reštrikcií, ktoré priniesli poľskej spoločnosti veľké škody. Považujeme to za východiskový bod k ďalšiemu zlepšeniu poľsko-amerických vzťahov.“ Samozrejme, k ich plnej normalizácii viedie ešte dlhá cesta.

MELILLA. V tomto meste (ok. 80 tis. obyv.) — španielskej enkláve na území Maroka, došlo k zrážkam mohamedánskeho obyvateľstva s policiou, počas ktorých zatkli 24 osôb. Na snímke: demonštrácia mohamedánskeho obyvateľstva dožadujúceho sa oslobodenia zatknutých.

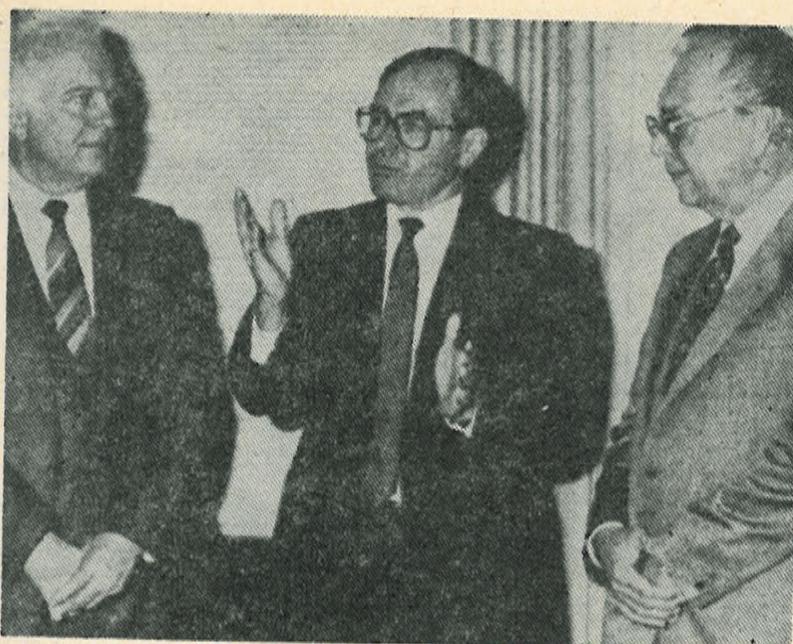

HARARE. Prezident Mozambiku Joaquim Chissano, ktorý plní túto funkciu po tragickej smrti Samoru Machela v minulom roku, navštívil Zimbabwe, kde rokoval s predsedom vlády Robertom Mugabe. Na tlačovej konferencii v hlavnom meste Zimbabwe — Harare vyhlásil (na snímke), že africké štáty súsediace s Juhoafrickou republikou, mali by solidárne bojať za zrušenie apartheidu. Po Zimbabwe prezident Chissano navštívil Angolu.

WASHINGTON. Vyšlo tu knižné vydanie zprávy Komise Towera, povolané k vyšetreniu aféry s tajným prodejem zbraní do Iránu a predávaní tak získaných peněz nikaragujským kontrarevolucionárom. Komise uznala, že Ronald Reagan je osobne odpovědný za tyto činy. Prezident se ve svém projevu pod nátlakem faktů přiznal k vině a ohlásil další personální změny v Bílém domu.

Snímky: CAF, AP, TASS, Reuter

SYDNEY. Sovietsky minister zahraničných vecí Eduard Sevardenko (zľava) počas rozhovoru s vedúcim predstaviteľom austrálskej opozičnej Liberálnej strany Johnom Howardonom (v strede). Hlavnou témou stretnutia počas tejto návštevy bol návrh demilitarizácie Tichého oceánu, ktorý predložil Michail Gorbačov. Austrália je členom paktu ANZUS a udržiava úzke vojenské spojenectvo s USA.

XXIV. LETNÉ OLYMPIJSKÉ HRY v Soule sa majú konať už o rok, ale ešte stále nevedno, v ktorých disciplínach sa bude zápoliť v Kórejskej ľudovodemokratickej republike. Medzinárodný olympijský výbor už vlasti navrhol, aby to bol stolný tenis a luktostrelba. Olympijský výbor KĽDR sa dožaduje ešte ďalších 6 disciplín (z celkového počtu 23), čo by bolo úmerné k počtu obyvateľstva žijúceho v Severnej a Južnej Kórei. Má sa o tom rozhodnúť na trojstrannom stretnutí (za účasti MOV) v Lausanne. Na snímke: pohľad na hlavné mesto KĽDR — Pchjongjang.

DILLÍ. V Pándžábě, z něhož chtějí sikhové učinit samostatný stát, se udržuje napětí. Na snímku: skupina sikhů pálí výtisk vládní zprávy o okolnostech atentátu na Indíru Gándhiovou v roce 1984. Jak známo, z atentátu byli obviněni sikhové — extremisté.

BRUSEL. Krátko po vyplávaní z belgického prístavu Zeebrugge, asi kilometr od pobrežia došlo ku katastrofe britskej trajektovej lode Herald of Free Enterprise. Z 543 osôb nachádzajúcich sa na palube lode, ktorá sa v priebehu minút prevrátila na bok a z troch štvrtín potopila, zahynulo bud' je nezvestných okolo 190 osôb. Predpokladá sa, že príčinou neštastia považovaného za najväčšie v prieplave La Manche v povojuovom období, mohla byť skutočnosť, že nebola celkom uzavretá predná nákladová rampa, slúžiaca na vjazd áut na palubu. Na snímke: pohľad na vyvrátený trajekt.

ANTARKTÍDA. Tomuto najväčšiemu ostrovu na svete hrozí takie znečistenie prostredia. Preto činilci hnutia na ochranu prírodného prostredia GREEN PEACE založili tuná svoju základňu a navrhujú vytvoriť na tomto ostrove svetový park. Na snímke: reklamný transparent parku na pozadi smetiska.

MOSKVA. Vyšlo prvé číslo známeho magazínu módy „Burda“ v ruštině. Náklad vytisknutý v NSR čini 100 tisíc výtiskov. Plánuje sa, že za dva roky bude mať „Burda“ pro ruské čtenáre miliónový náklad. Nám zatím musí stačiť súťaž z „Przyjacílkou“.

SLOVENSKO-POŁSKÉ LITERÁRNE VZŤAHY

Kto sa zaoberá problematikou slovensko-połských literárnych vzťahov, často sa stretnáva s menom PhDr. JOZEFA HVIŠČA. Je vedeckým pracovníkom Literárnovedeného ústavu Slovenskej akadémie vied a od skončenia vysokej školy — bratislavskej Univerzity Komenského (1962) sa sústavne venuje połskej literatúre ako úspešný bádateľ, publicista, prekladateľ a propagátor połských literárnych diel. Prednedávnom navštívil našu redakciu a pri tejto príležitosti sme mu položili niekoľko otázok.

— Aká je v súčasnosti náplň výskumu slovensko-połských literárnych vzťahov?

Je to súčasť celkového Štátneho plánu základného výskumu, ktorý sa realizuje v Literárnovedenom ústavu Slovenskej akadémie vied v Bratislave. V uplynulom období sme sa venovali otázkam recepcie — prijímania połskej literatúry u nás v rokoch 1890 až 1980. Kompletizovali sme si obraz o prekladateľskej produkcií, o význame a mieste połských diel u nás, ako sa umiestňovali do slovenského a českého kontextu, aký mali ohlas a význam pre formovanie slovenskej literatúry. Uloha je v podstate zavŕšená a v súčasnosti sa tento materiál, spolu s inými, pripravuje na knižné vydanie.

Z iných polonistických podujatií chcem pomenovať mnohoročnú výskumnú spoluprácu nášho ústavu s Instytutem Słowiaznawstwa PAN vo Varšave, ktorá je utvrdená aj zmluvnou dohodou. Spolupracujeme na príprave slovníkových prác (výmena životopisných a bibliografických materiálov), na práceach koncepčného charakteru i na spoločných konferenčných a edičných podujatiach. V minulom roku z iniciatívy nášho ústavu vyšiel medzinárodný zborník *Komparatistický výskum v socialistických krajinách*, v ktorom bola uverejnená cenná práca prof. dr. Haliny Janaszek-Ivaničkovej o vývine połského porovnávacieho výskumu. Naproti tomu slovenski polonisti v súčasnosti pripravujú štúdie pre połský zborník o československo-połských literárnych vzťahoch. Uvažujeme aj o spoločných konferenciach, ktoré by sa konali v Prahe, Bratislave alebo vo Varšave.

V poslednom období sa u nás zintenzívnila aj polonistická činnosť na vysokých školách. Zaviedlo sa pravidelné štúdium połského jazyka a literatúry, uskutočňujú sa stretnutia československých polonistov, diskusie o metodike polonistického štúdia atď. Cenné priatom je, že tieto podujatia sú sprevádzané konkrétnym výskumným programom, smerujú k riešeniu naľehavých potrieb a úloh v oblasti ďalšieho skvalitnenia a zintenzívnenia polonistickej práce u nás. Najlepším dôkazom výskumnnej práce je to, ako sa začleňuje do aktuálneho kultúrno-spoločenského pohybu. A môžem povedať, že polonistická činnosť je aktivnou súčasťou našej kultúrnej a literárnej politiky.

— Aký je tvor podiel na tomto výskume, nad čím teraz pracuješ, aké máš plány?

Sú to vlastne tri otázky v jednej. Nemôžem ti podať vyčerpávajúcu odpoveď, len stručne vymenujem niektoré faktky.

Počet slovenských prekladov połskej literatúry v poslednom období značne poklesol. Príčin je viac. Standartnú úroveň si držia iba literatúra pre deti a mládež, ktorá je medzi slovenskými čitateľmi veľmi vyhľadávaná. Z połskej klasíky vyšlo trojzväzkové vydanie diel Wl. St. Reymonta, nové vydanie Žeromského románu *Popoly*, Kadens-Bandrowského *Cierne krídla*, Zapskej Sezonnej lásky, Malewskéj *Tvár sveta* (Przemija postača świata), Brezova *Závisť a výber z básnickej tvorby M. Pawlikowskej-Jasnorzejskej Ruže pre Sapfó*. Z novších autorov dobre sa u nás uviedli diela Redlińského Konopka a Zygmunta Wójcika *Zlá láska* a Miláčik. V tlači je úspešný Myśliwského román *Kameň na kameni* a antológia połskej science-fiction. Veľký záujem je o połskú náučnú literatúru.

Oblasť v tlači je pozitívny. Najmä diela s dedinskou tematikou (Nowak, Kawalec, Terlecki, Redliński, Wójcik, Myśliwski) sa u nás hodnotia ako progresívny typ dedinskej prózy, ktorý pôsobí inšpirujúco na slovenských tvorcov tohto žánru.

— Akto ti v tvojej práci pomáhajú osobné kontakty s połskými spisovateľmi a kritikmi.

Hoci verejno-spoločenská činnosť je dnes riadená rozličnými inštitúciami, predsa to rozhodujúce — bezprostrednosť, trválosť a v neposlednej miere aj kvalita vzťahov — naďalej závisí od osobných kontaktov, od iniciatív jednotlivcov. Profesionalizácia vzťahov nevedie k ničomu. V tejto oblasti vždy rozhodovali osobné piateľstvá, vzájomné kontakty, spoločné záujmy a záľuby.

Vieš aj z vlastných skúseností, že prácu v oblasti literárnych a kultúrnych vzťahov nemôžno mechanicky naprogramovať, že je tu potrebný aj citový vzťah človeka k dielam, ich autorom, životným a umeleckým osudom. Taktôto k nim pristupujem aj ja. Spájam osobné záľuby s profesionálnymi, subjektívno-citové s objektívnymi. Chcem tým povedať, že połska literatúra a kultúra je v prvom rade vecou môjho srdca, až potom vecou pracovnej profesie. Prirodzene, tento môj prístup by nebol možný bez stálych kontaktov s połskými piateľmi, bez stálych návratov na obľúbené miesta Krakova, Varšavy, Lodže, Zakopaného a bez objavovania nových obľúbených miest a ľudí v nich.

Dakujem ti za rozhovor a milé, povzbudzujúce slová.

Zhováral sa: JÁN SPERNOGA

Titulné strany niektorých połských diel preložených do slovenčiny

4. apríla t.r. Bratislava oslavila 42. výročie oslobodenia mesta Sovietskou armádou spod fašistickej okupácie. Počas oslobodzovacích bojov v tzv. bratislavskej operácii padlo skoro 7 tisíc sovietskych vojakov, ktorím mesto postavilo pamätník na vrchu Slavín (na snímke).

Foto: E. Lazišan

Areál Čs. televízie v Mlynskej doline v Bratislave. V pozadí študentské mestečko

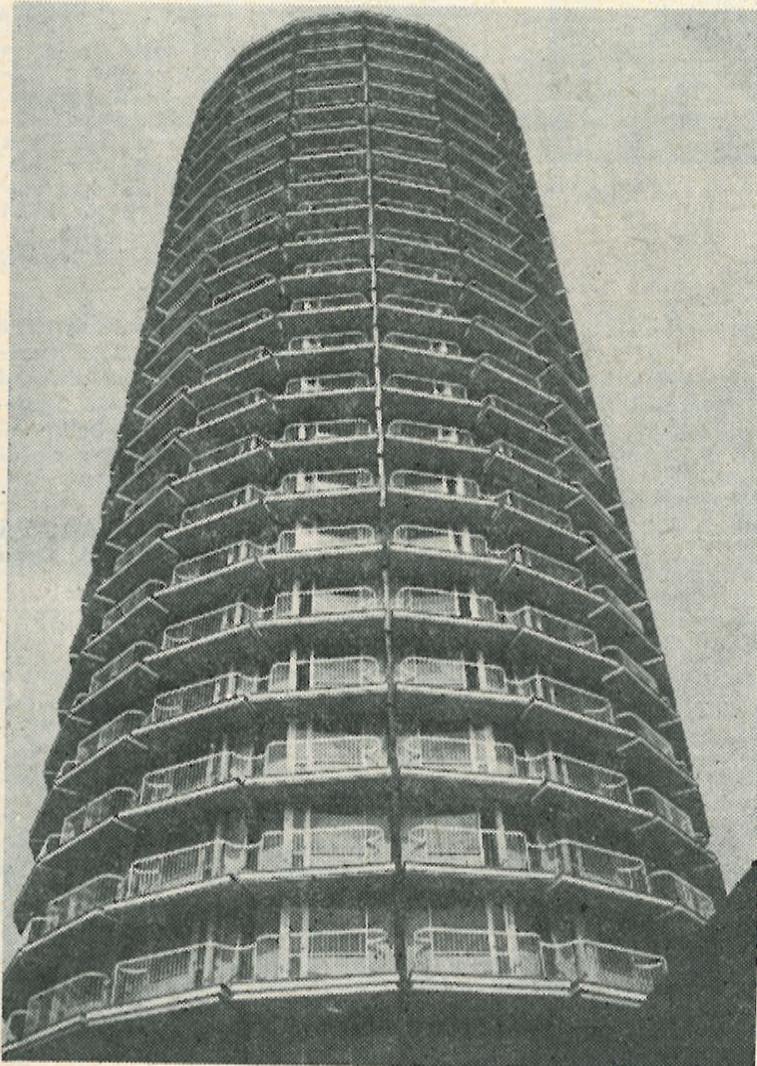
Foto: TA Orbis

Náčrt nevyhnutných zmien

Ako budú žiť ľudia na začiatku tretieho tisícročia? Aké zmeny v ich spôsobe života prinesie veda a technika? Je pravdou, že ďalšie udržiavanie doterajšieho tempa priemyselného rastu a využívania surovín môže vytvoriť už v prvých desaťročiach budúceho sto-

Ubytovací objekt jednej z bratislavských vysokých škôl

Foto: M. Gregor

ročia katastrofálnu ekologickú situáciu na celej zemeguli? Je ľudstvo schopné zvládnúť problémy súvisiace so zabezpečovaním energie, potravín a s liečením zákerných chorôb?

Na takéto otázky sa snaží odpovedať prognostika, veda o predvídani budúceho stavu spoločnosti a cest, pomocou ktorých bude spoločnosť dosahovať svoje ciele.

Predmetom prognostických výskumov je dnes zachytenie základných črt novej kvality rozvoja socialistickej spoločnosti.

Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied v Bratislave spracoval verziu kompletnej prognostickej štúdie o vedeckotechnickom a spoločensko-ekonomickom rozvoji Slovenska do roku 2010, ktorá tvorí súčasť celkovej prognózy Československej socialistickej republiky.

Štúdia o rozvoji Slovenska do roku 2010 je výrazom leninského riešenia národnostnej otázky, spolunažívania dvoch rovnoprávnych národov v jednom štáte. Prejavuje sa to v realizácii tendencie smerujúcej k vyrovnananiu rozdielov v životnej úrovni obyvateľstva Čiech a Slovenska, ktorú presadzuje komunistická strana a socialistický štát. Ale aj na tento nerovnomerný rozvoj dvoch národných republík, spôsobený odlišným historickým vývinom, pozerajú dnes ekonómovia zo stanoviska novej stratégie intenzifikácie. Vychádzajú pritom z faktu, že príčina disproporcii nespočíva vo sfére rozdelenia, ale predovšetkým je podmienená stupňom rozvoja výrobnej materiálnej základne. Preto prognóza predpokladá hlboké štrukturálne zmeny v technickej úrovni slovenského priemyslu.

Zíjeme v jednom dome a tento fakt je dôležitý nielen v súvislosti so snahou o záchranu mieru, ale sa úzko spája i s celosvetovým úsilím o ochranu životného prostredia človeka. Preto československé prognostické práce, v ktorých má ekológia dôležité miesto, nadvážujú na výsledky podobných výskumov v socialistických a nesocialistických krajinách. Inšpirujúce sú taktiež výsledky vedeckých výskumov z iných krajín, napr. práce tzv. Rímskeho klubu, kde vznikli zaujímavé prognózy budúceho stavu spoločnosti. Sám život vyvrátil prílišný počiatočný pesimizmus prognostikov tohto klubu. Počas tzv. naftovej krízy sa naskytla možnosť čiastočného nahradenia tejto suroviny alternatívnymi prameňmi, čiže aj schopnosť ľudí prispôsobiť sa novým podmienkam, v našom prípade pri získavaní nových zdrojov energie.

Celková prognóza Československej socialistickej republiky je už v terajšom štádiu spoločným dielom zástupcov mnohých vedúcich odborov — popri ekónomoch sa na jej spracovanie podieľali sociológovia, filozofi a kybernetici. Je zložená z vedeckotechnickej prognózy, ktorú sa považuje za rozhodujúcu vzhľadom na budúci rozvoj, ako aj z hospodárskej a spoločenskej prognózy. V spoločenskej praxi a predovšetkým plánovaní nebude znamenať východiskový bod pre určovanie direktívnych úloh ani pokyn pre riešenie otázok ústredného plánovania rozvoja spoločnosti. Je skôr náčrtom nevyhnutných zmien existujúceho hospodárskeho mechanizmu.

MILOSLAVA KODOŇOVÁ
T.A. Orbis

Celkový pohled na výstavní síň Muzea knih ve Žďáru nad Sázavou

Foto ČTK

Muzeum knih

„Kniha spolu s pluhem, chlebem a vínem je největším objevem, jaký učinil lidský rod.“ Ta slova českého jazykovědce, spisovatele, básníka a překladatele Josefa Jungmanna (1773–1847), zdobí vchod do výstavních síní Muzea knih v zámku Žďár nad Sázavou ve východních Čechách.

Takových výstav není na světě mnoho. Dokonce i ve vysoce kulturně rozvinuté

střední Evropě jsou pouze tři podobná pracoviště: v Lipsku (NDR), Mohuči (NRS), rodém městě vynálezce tisku Johanna Gutenberga (1400–1468) a právě ve Žďáru nad Sázavou. Československá expozice je ze všech nejobšírnější a přináší nejvšechnostrannější přehled dějin a rozvoje knih.

Muzeum knih bylo umístěno v pěkných interiérech žďárského zámku již v roce 1957.

K VÝZNAMNÝM VÝROČIAM

39. výročie februárového víťazstva československého ľudu, vďaka ktorému Československo vošlo na cestu socialistického rozvoja a našlo svoje stále miesto v spoločnosti socialistických štátov, bolo príležitosťou pre organizovanie stretnutia na Generálnom konzuláte v Katowiciach,

ktorého sa zúčastnili zástupcovia stranických orgánov, šéfredaktori a novinári z 15 vojvodstiev južného Poľska, (aj z nášho Života).

Februárové udalosti v r. 1948 v krátkosti pripomenuj generálny konzul Rudolf Remiš a poukázal na ich dejinný význam pre mies-

to Československa v súčasnom svete.

Druhou témou stretnutia bolo 40. výročie podpisania zmluvy o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci medzi Poľskom a Československom. Výsledky tejto 40-ročnej spolupráce sú veľmi všeobecné a viditeľne skoro vo všetkých oblastiach života oboch krajín. Hodno uviesť, že v hospodárskej oblasti minuloročná výmena dosiahla hodnotu vyše 2 miliárd devízových rubľov a v tomto roku sa počítá s 12-percentným rastom vzájomných obratov. Dohoda sa neobmedzuje

iba na hospodársku spoluprácu. Vzájomné kontakty sa vyvíjajú v kultúrnej i športovej oblasti, v rámci družobných stykov organizácií, závodov, miest a kraju.

Pri tej istej príležitosti sa vo Varšave a Varšavskom vojvodstve uskutočnila Panoráma československej kultúry, v rámci ktorej sa na scénach kultúrnych domov predstavilo niekoľko československých kultúrnych telies a otvorili výstavu kníh a úžitkových uměleckých výrobkov.

D.S.

MARIÁN KOVÁČIK

Slnko nad Bratislavou

Nad vežami Bratislavы
každý deň sa slnko plaví
každý deň sa nad ňou vzdúva
jeho plachta zlatom napäťa

A každý deň
Každý jeden deň
si to slnko
pamäta

Deň v ktorom prtiekol
sem Dunaj ako stružka
Deň keď si tu zahryzol
prvýkrát do okružka

Deň korunovačný
Deň pomazaný letom
Deň v ktorom šesťročný
Mozart sa hrá so spinetom

Deň starých kočiarov
a nových kočíkov
Deň v sieťach rybárov
a v sieňach vladkyov

Deň čo si vypočul
reč Stúra na sneme
Deň čo v nás zostane
Keď lampu zhlasneme

Deň zatiahnutý mrakom
Deň snežienkami biely
Deň v ktorom so žobrákom
sa Donner v dôme o plášť delí

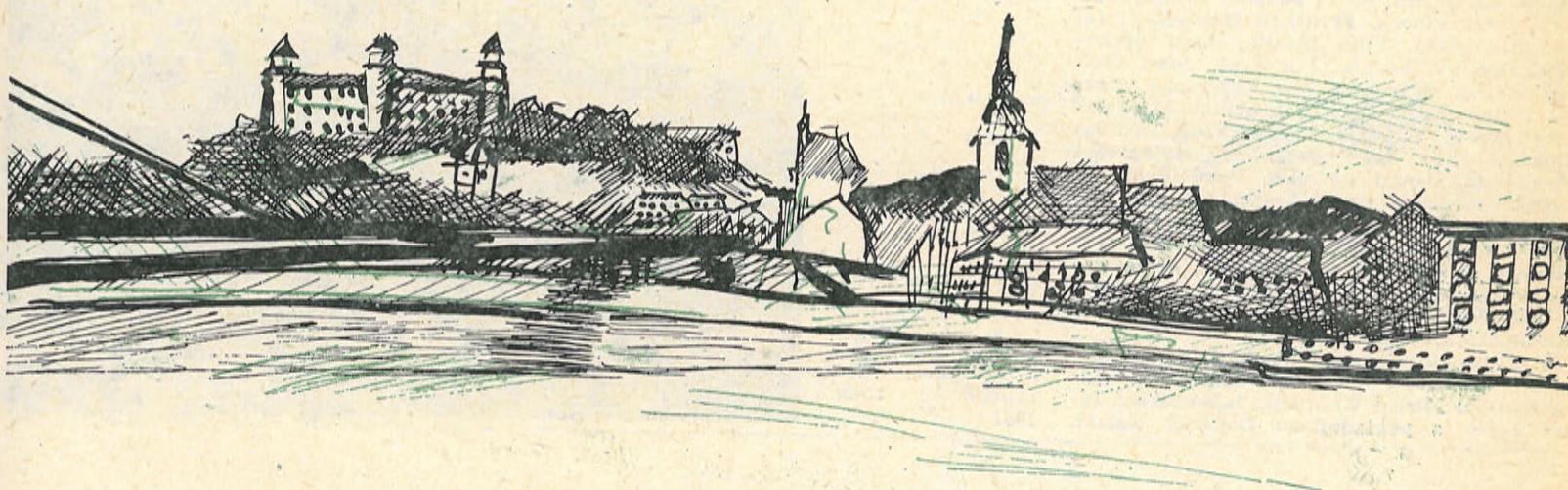
Deň ktorý sadá si
k dubovým stolom viešok
Deň v ktorom začal sa
v tú jar tvoj nový dnešok

Deň škôl a tovární
Deň mužov z nočnej smeny
Deň obyčajný deň
Ten deň nás
každodený.

ALENA VRBOVÁ

Přeháňka

Vykriknout své navzdory
blázničnému počasí
Mži mi vytrvale na vlasy
Když vzpoura
tedy dokončená
S odpovědností jména
S všemi partesy bouřek
S výzvou k následování
Jarní vojska se hotují vzpurně
Jdou v našich stopách
I když o tom nemají zdání
A budou zpívat
Nevyzvání
Naplno Bez trýzně zpovědi
Po nás
I když o tom zatím nevedí

Kresba: Areta Fedaková

SLOVNÍK ŽIVOTA (146)

Každý jazyk sa ustavične vyvíja a najmä druhá polovica 20. storočia je obdobím neobyčajného rozvoja a obohacovania jazykov inými jazykmi. To však vyžaduje vyvinutú jazykovú kultúru, aby sa obohacovanie nestávalo na úkor zrozumiteľnosti jazykového prejavu. Ved' čeština sa na Slovensku užívala ako spisovný jazyk niekoľko sto rokov, prakticky od 14. až do 19. storočia, pritom si však slovenčina zachovala svoju čistotu a svojbytnosť a dnes už môžeme hovoriť o viac ako dvestoročnom období (ak do toho rátame bernolákovčinu) používania spisovnej slovenčiny. A dnes, keď máme všetky atribúty moderného socialistického národa, je našou povinnosťou opatovať a zveľaďovať z národných dejín to najcennejšie, rodnyj jazyk.

POESKY

maszynowy
ośrodek
maszynowy
mašeć
mašeć
maślak
maślanka
maślany
maśniaca
mat
mata
matacki
matactwo

strojový; továrenský
strojno-traktorová
stanica
mastit
mast; farba zvierat
masliak
emar
maslový
mútovnica
mat (v sáchu)
rohožka
podvodní
podvod

SLOVENSKY

strojový; továrenský
strojno-traktorová
stanice
mastit
mast; barva zvířat
klouzek
podmásli
máselný, máslový
máselnice
mat
rohožka
podvodný
podvádění

ČESKY

matacz	mataczyc	matador	matadór	matczyn	mateczka	matecznik	matematyczny	matematyczny	matematyka	materac	materia	materiał	materialny	materialny	materał, matéria	materializm	m. dialektyczny	m. dialektyczny	m. dziedzowy	m. dziedzowy	materiałny	materiał, matéria	palivo	výbušnina	stavebný materiál	písacie potreby	tovaroznalectvo	matka	statek matka	materská loď	hlavné hodiny	matkovrah	matkovražedný	vykonávať funkciu	matky	pasca	hlupák	podvodník	podvádět	matador	matčin	matička	houština	matematický	matematika	materac	hmota, matéria	materializmus	dialektický m.	historický m.	materiálny, hmotný	materiál, látka	palivo	výbúšina	stavební materiál	psací potřeby	zbožízalectví	matka	mateřská loď	hlavní hodiny	matkovrah	matkovražedný	vykonávať funkci	matky	osidlo	blbec

Nad starými zápisnicami

Tento rok sme sa dožili okrúhleho jubilea — 40. výročia našej krajanskej organizácie — Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Pri tejto príležitosti chcel by som uviesť niekoľko údajov o vzniku a prvých rokoch činnosti našej miestnej skupiny Spoločnosti v Novej Belej a pripomienú mená krajanov spoluorganizátorov MS u nás a tým aj celého krajančekého hnutia.

Mohlo by sa zdáť, že po tak dlhom čase nie je možné si pamätať všetky mená a podrobnosti z krajanskej činnosti v týchto rokoch, veď ľudská pamäť je predsa dosť obmedzená. Zachovali sa však dokumenty — zápisnice zo schôdzí, ktoré sú dnes cenným svedectvom krajanskej aktivity v rušných povojinových časoch a, samozrejme, aj neskôr. Preto keď som nedávno zalistoval v týchto starých, trochu už nažltnutých zápisniciach, priam ma nutkalo uviesť z nich aspoň niektoré mená a pripomienú ich najmä mládež, aby aj ona poznala dejiny našej organizácie.

O založení miestnej skupiny naši krajania uvažovali hneď po vojne, no k formálному vzniku MS došlo v roku 1947. K zakladateľom o.i. patrili: Alojz Kalata, Vojtech Vincsek, Jozef Vincek, František Brodovský, Jozef Brodovský, Filip Bendik, Jozef Majerčák, Dominik Kalata, Ján Krak, Jozef Chalupka, Ján Šturek a Ján Lapšanský. Dnes už všetci nežijú. Ďalší z krajanov ako Jakub Lojek, Ludmila Majerčáková, rodina Lukášovcov a Jozef Bryja boli delegovaní chodiť za členmi po obci Nová Belá. Za prvého predsedu zvolili krajania Alojza Kalatu, ktorý túto funkciu plnil dva roky. V tom čase sa zároveň začalo slovenské vyučovanie v našej základnej škole, ktoré naštěvovali skoro všetky deti v obci. Jedným z prvých učiteľov, ktorý k nám prišiel zo Slovenska, bol Ján Kováčik.

Druhým predsedom, ako to hovorí zápisnica z 29.I.1951, bol Jozef Majerčák, podpredsedom Michal Krištofek, tajomníkom Jozef Lojek a pokladníkom Dominik Kalata.

Potom žezlo predsedu prevzal v roku 1953 Jakub Dluhý a tajomníkom sa stal František Lojek. Ostatné funkcie boli nezmenené. Pripomieniem ešte jedno zloženie výboru našej miestnej skupiny, zaznamenané v zápisnici z 24.XI.1959: František Chalupka — predseda, Michal Krištofek — podpredseda, František Lojek — tajomník a František Bednárik — pokladník. Dnes je novobelinským predsedom Spoločnosti zástupca ďalšej generácie krajanov — Ján Gronka, ktorý túto funkciu plní od roku 1975.

Keď si pripomínam začiatky našej Spoločnosti, môžem povedať, že neboli ľahké. Boli to vôbec ľahké a neisté časy. Ľudia s obavami mysleli na budúcnosť. Na dôvodek na Spiši a okoli šarapatiili bandy odpornov ľudovej moci, ktoré zavraždili niekoľkých novobelinských krajanov. Práve v takkejto situácii sa krajania začali organizovať. Spočiatku sme prakticky nič nemali. Krajanov však spájala snaha niečo robiť. A robili. Výbor miestnej skupiny sa schádzal pravidelne každý mesiac. Schôdzky sa konali spravidla v dome predsedu MS. Aktívne pôsobil tiež obvodný výbor vtedajšieho Spolku Čechov a Slovákov na Spiši — tak sa totiž nazývala spočiatku (pred zlúčením v r. 1957 — pozn. red.) spišská časť krajanského hnutia. Každú svoju schôdzku OV organizoval v inej miestnej skupine, čo bolo nepochybne činiteľom aktivizujúcim krajanov v jednotlivých obciach.

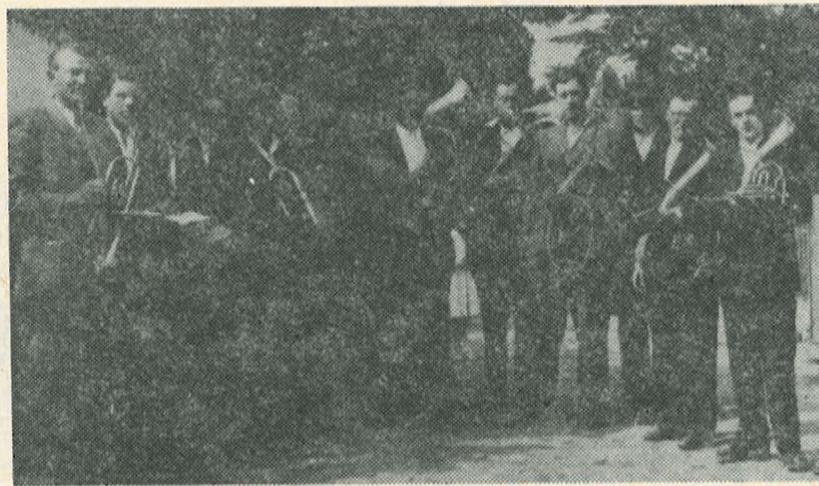
Tematika vtedajších členských schôdzí bola veľmi bohatá. Diskutovalo sa — ako to

vyplýva z viacerých zápisníčkov — nielen o otázkach Spoločnosti, ale aj o hospodárskych a celobecnych záležitostach, ba i o otázkach týkajúcich sa celej krajiny. Spoločnosť bola totiž hnutím, ktoré aktivizovalo všetkých obyvateľov v rôznych oblastiach ich života. K takýmto dôležitým mimokrajanským tématam, diskutovaným na schôdzkach, bola o.i. účasť vo voľbách do Sejmu PER, aktivizácia občanov do spoločenských verejnoprospešných prác, ďalej kontraktácia ľanu, ošípaných a iné otázky.

Dnes má naša Spoločnosť lepšie podmienky pre svoju činnosť. Naša miestna skupina má svoju dobre vybavenú klubovňu, kde sa konajú schôdzky, nacvičujú naše súbory — folklórny a divadelný, ktoré sú taktiež dobre vybavené. Schádzajú sa tam krajania, aby si pozreli program TV, prečítali slovenskú tlač, pobesedovali si. Život sa zmenil na nepoznanie.

Píšem o tom všetkom preto, lebo chcem vziať hold a vďaku všetkým tým krajanom, ktorí prispeli k vzniku našej organizácie. Chcel by som, aby ich mená natrvalo utkveli v pamäti našich krajanov, najmä mladších generácií. Zároveň obraciame sa na všetkých krajanov zo Spiša, Oravy a českých stredisk, aby starostlivo prechovávali všetky krajanské zápisnice a iné dokumenty, zriaďovali archivy. Je to totiž cenné svedectvo našej existencie, ktoré sa musí zachovať pre budúce pokolenia.

JOZEF BRYJA

Novobelinská zápisnica z roku 1957

LIDÉ • LÉTA • UDÁLOSTI

DUBEN — APRÍL

1.IV.1979. V Teheránu bola vyhlásena Íránská islámská republika v čele s ajátolahom Homeinim.

2.IV.1872. Zemrel Samuel Finley Breese Morse, americký malíř a vynálezec; vynalezl m.j. elektromagnetický telegrafický prístroj a vytvoril zvláštny telegrafický abecedu. Prvý telegram skládajúci sa z 5 slov bol vyslaný 4.IX.1837; 24.V.1844 bol zahájen provoz na prvej telegrafické lince na svete Baltimore — Washington. (Nar. 27.IV.1791).

2.IV.—14.VI.1982. Britsko-argentinská válka o Falklandy (Malviny).

4.—5.IV.1945. Slovenské hlavné mesto Bratislavu bolo osvobozeno sovetskými vojáky 2. ukrajinského frontu. Téhož dňa bola v osvobozených Košicích utvorená prvňí československá vláda Národní fronty Čechů a Slovákov. 5. dubna na prvním zasedaní nové vlády a Slovenské národní rady bol prijat program nazvaný Košický vládny program, ktorý hľásal boj s nacistickým Nemeckom do víťazného konca a vytýčil vedoucí úlohu národní a demokratickej revoluce v ČSR, v jejímž čele stála Komunistická strana Československa. Obsah Košického vládnyho programu se týkal všetkých otázok spoločenskopo-

litického, hospodárskeho, kultúrneho a mezinárodního vývoje Československa po válke.

4.IV.1945. Toho dne po 193 dňoch kravavých bojov Sovětská armáda osvobodila celé územie Maďarska. Státní svátek MLR.

4.IV.1949. Ve Washingtonu ministri zahraničních vecí 12 štátu (USA, Kanady, Veľké Británie, Francie, Itálie, Holandska, Belgicka, Lucemburska, Norska, Dánska, Islandu a Portugalska) podepsali smlouvu o utvoreni Organizace sverotlantského paktu — NATO (North Atlantic Treaty Organization). 18.II.1952 do NATO vstoupily Řecko a Turecko a 5.V.1955 západné Nemecko.

5.IV.1827. V Beckově se narodil Dionýz Stúr, nejvýznamnejší slovenský přírodnovědec 19. storočia; geolog, botanik a paleobotanik, největší geolog Rakousko-Uherska, průkopník slovenské vlastivědy. Vrélý vlastenecký, jeden ze signatářů Videňského memoranda z 6. prosince 1861, v němž Slováci žádali od císaře svoje práva (zemrel 8.X.1893 ve Vídni).

6.IV.1812. V Moskvě se narodil Alexandr I. Hercen, vynikající ruský filozof a spisovatel, revoluční demokrat; sehrál veľkú rolu v dejinách utvárení revoluční myšlenky v Rusku. (Zemrel 21.I.1870 v Paříži).

6.IV.1917. Spojené státy vypoviedely válku Německu.

7.IV.1947. Utvorení oblastních organizací Strany socialistického arabského obrození BAAS v Sýrii a Iráku.

8.IV.1965. Ve Varšave bola podepsána Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi Polskem a SSSR (prodloužená smlouva z 21.IV.1945).

9.IV.1757. V Glině u Poznaně se narodil Wojciech Boguslawski, vynikající dramatický spisovatel a herec, tvůrce polské národní scény, autor libretta první polské opery „Nędza uszczęśliwiona“, k níž složil hudbu Matej Kamiński, původem Slovák (1734—1821). Z bohatého díla W. Boguslawského je zpěvohra „Doménely zázrak aneb Krakované a horálé“ s hudbou Jana Stefaniho, původem Čecha (1746—1829) považována za nejlepší polskou operu. Jako herec byl Bogusławski velmi populární, zejména v charakteristických úlohách (zemrel 23.VII.1929 ve Varšavě).

9.IV.1952. Ve Varšave zahájila činnosť Polští akademie věd.

12.IV.1961. V Sovětskom svazu byla vystrelena prvňí posádková kosmická loď Vostok

Beseda o kultúre

V témajerovskej kúrii v Lopušnej sa koncom januára t.r. zišli kultúrni činitelia, tvorcovia, ako aj predstavitelia rôznych kultúrnych inštitúcií z Nowosáčského vojvodstva. Za účasti I. tajomníka vojvodského výboru PZRS besedovali o súčasnom stave kultúry na tomto území.

Úvodom do diskusie bol referát riaditeľa Vojvodského oddelenia kultúry a umenia v Novom Sáči Bronislava Krupinského, ktorý predstavil súčasný obraz kultúrneho diania v Nowosáčskom vojvodstve. Pripomienul, že v súčasnosti sa kultúrnou činnosťou vo vojvodstve zaobráva ok. 15 tis. ľudí. Je tu značný počet kultúrnych stredísk, knižníčiek, múzeí, galérií, diadiel a umeleckých škôl. Je to však stále nepostačujúce, hoci sa stále budujú, renovujú a prispôsobujú pre kultúrne účely nové objekty. Horšia situácia je s vybavením týchto objektov. V minulom roku sa v rámci vojvodského kultúrneho kalendára uskutočnilo okolo 100 veľkých a asi 1500 miestnych kultúrnych podujatií. Tohoročný finančný rozpočet vo výške 807 mil. zlôtých nie je v stave uspokojiť všetkým požiadavkam. Potrebnej je pomoc národných rád, priemyslu a odborov.

Diskusie sa zúčastnili viacerí vedúci kultúrnych stredísk a kultúrni činitelia, ktorí najčastejšie poukazovali na nedostatky prejavujúce sa v kultúrnej činnosti. Poukazovali najmä na nedostatok finančných prostriedkov, krojov, hudebných nástrojov, ako aj odborných inštruktárov a na problémy so zachovávaním starých zvykov a ľudových tradícií. Podali tiež väčšinu konkrétnych návrhov na zlepšenie a rozvoj kultúrneho diania. So záverečným slovom vystúpil I. tajomník Vojvodského výboru PZRS v Novom Sáči Józef Brožek a poslanec Sejmu Ireneusz Wrzesień.

Po celý čas ma však trápila jedna vec, prečo na túto schôdzku kultúrnych činiteľov z celého Nowosáčského vojvodstva nepozvali predstaviteľov našej Spoločnosti, ktorá

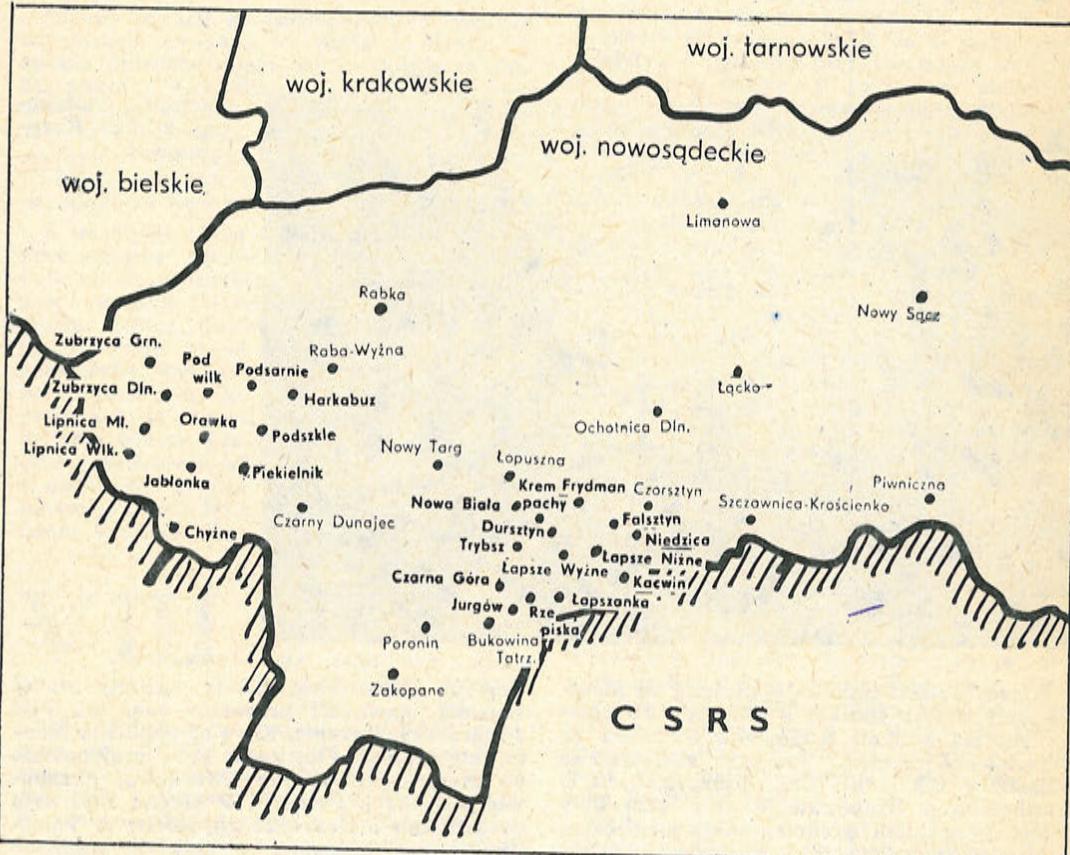
sa predsa takisto podieľa na rozvoji kultúrneho života. Naše súbory vystupujú na viacerých podujatiach vojvodského charakteru. Príčinu tejto nenormálnej situácie sice nepoznám, avšak zdá sa mi, že to nebola náhoda, že „zabúdanie“ na Spoločnosť vošlo niekomu hlboko do krvi. A predsa v našej Spoločnosti realizujeme také pekné heslo: Spoločne žijeme — spoločne budujeme. Je to vari jednostranná iniciatíva?

JOZEF MIRGA

Celkom oprávnené je rozhorenie autora príspevku, že na toto stretnutie neboli pozvaní zástupcovia Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Vari vojvodské orgány chcú premlačať existenciu našej organizácie a jej kultúrnu činnosť na

tomto území? Zabudnúť je ľudská vec, ale v tomto prípade to vôbec neprichádza do úvahy, keďže sa dotýka kultúrneho hnutia, ktoré je v meradle vojvodstva pomerne veľké a zahrňuje rozsiahle oblasti Spiša a Oravy. Je to čudné o to viac, že ešte nedávno nowosáčské orgány mnohokrát oficiálne zdôrazňovali význam, užitočnosť a potrebu rozvíjania krajanskej kultúrnej činnosti a vysoko hodnotili jej bohaté výsledky na tomto poli. Ba, nielen to. Zaviazali sa čoraz širšie zapájať nás aktív a umelecké súbory do celo-vojvodského kultúrneho diania a súčasne pozývať na rôzne stretnutia bud' zasadania vo veciach kultúry a nielen. Vari vojvodské orgány začínajú zavádzat novú kultúrnu politiku, ignorantskú voči našej Spoločnosti?

REDAKCIÁ

1 s 27-letým majorem Jurijem Gagarinem (1934—1968) na palubě.

15.IV.1912. Nárazem na ledovou kru v Atlantskom oceánu ztroskotal tehdy největší, nejrepchovější a prý nejbezpečnější(!) zaocánský parník anglické společnosti White Star Line TITANIC. Při první plavbě se stal obětí rejdářského hazardu v tzv. soutěži o Modrou stuhu oceánu; z 2224 pasažérů utonulo 1513 osob. Byla to největší katastrofa v dějinách námořní osobní dopravy.

16.IV.1917. Vladimir Iljič Lenin se vrátil z emigrace do Petrohradu.

16.IV.—2.V.1945. 16. května za úsvitu začala nad Odrou a Lužickou Nisou poslední ofenzíva Sovětské armády na evropské frontě, zvaná berlínská operace. Ofenzívy se zúčastnila Polská lidová armáda ve složení: 1. polská armáda, 2. polská armáda, 1. obranný sbor, 2. dělostřelecká divize s jiné jednotky zálohy vrchního velení. V těžkých bojích byla rozrcena obrana nemeckých armád. 30. dubna Hitler a Eva Braunová spáchali sebevraždu a 2. května bezpodminečně kapitulovalo soustředění německých vojsk v Berlíně. Agonie III. říše trvala ještě týden. Dobytí Berlína se jako jediné ze spojenecích armád zúčastnily jednotky Polské lidové armády.

17.IV.1772. Narodil se Vojtěch Nejedlý, významný český básnik a spisovatel z doby národního obrození (zemrel 7.XII.1848).

15.IV.1912. Narodil se Kim Ir Sen, vlastním jménem Kim Il Song, maršál KLDR, předseda Strany práce a předseda vlády KLDR.

17.IV.1917. V.I. Lenin přednesl v Tauricém paláci v Petrohradě své Dubnové teze (O úkolech proletariátu v nynější revoluci), určující kurs bolševické strany na přeruštání buržoazní revoluce v revoluci socialistickou.

18.IV.1787. V Ząbkách u Varšavy se narodil Michał Szubert, vynikající polský botanik, zakladatel moderní botanické zahrady ve Varšavě, profesor botaniky a lesnictví na Varšavské univerzitě a jiných vysokých školách; průkopník mikroskopické analýzy rostlin v Polsku (zemrel 5.V.1861 v Plocku).

20.IV.1872. V Radvani nad Hronom (dnes predmestie Banské Bystrice) zemrel Andrej Braxatoris Sládkovič, jeden z nejvýznamnejších slovenských romantických básníků. Jeho básne sú predehnutý láskou k ľudu; burcovaly k boji a dodávaly víru ve víťazství. K jeho dílum patrí především: Marína, Detvan, Hron, Nehaňte lud môj, Morava, Krajjanom a mnoho iných (nar. 30.III.1820 v Krupině).

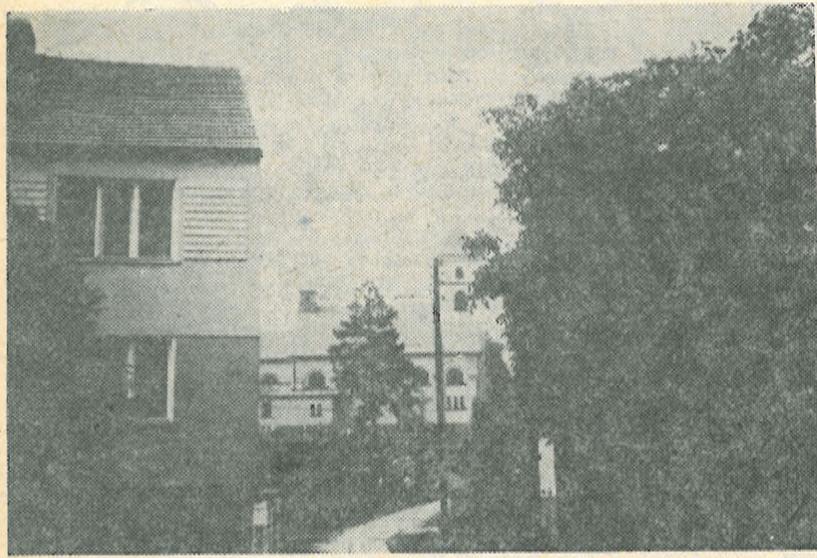
22.IV.1870. V Simborskú nad Volhou (dnes Uljanovsk) se narodil Vladimír Iljič Lenin, vlastním jménem Uljanov, velký revolucionár a mysliteľ, vůdce ruského a mezinárodního dělnického hnutí, tvůrce strany bolševíků — komunistů, zakladatel prvního socialistického státu světa, státu dělníků a rolníků; tvůrce leninismu a zásad mírového soužití mezi státy s různým společenským zřízením. Zemrel 21.IV.1924 v Gorkách u Moskvy.

24.IV.1822. V Liptovském Mikuláši se narodil Janko Kráľ, velký slovenský revoluční básník, který psal pro lid a o lidu, bojovník slovenského povstání v revolučním období 1848—1849 (zemrel 23.V.1876 v Zlatých Moravech).

24.IV.1967. Hrdinská smrt plukovníka kosmonauta Vladimíra Komarova za vesmírneho letu.

24.IV.1822. V obci Rakova na Kysúcach se narodil prední slovenský dramatik Ján Palárik, ktorý svoju tvorbou bojoval proti odnárodnenej, odrolistvá a malomestáctví; poukazoval na slovenský ľud ako jediný zdravý kořen národa. Jeho hry sú stále živé na slovenských scénach (zemrel 7.XII.1870 v Majcichově).

Ratibořské a hlubčické vesnice (1918–1985)

Vesnice Owsciszze v obci Krzyżanowice

Hlavní oblasti českého osadnictví ve Slezsku byly okresy Ratiboř a Hlubčice v Opolské regenci a okolí Kudowy a Strzelina ve Wroclawské regenci. Typicky zemědělskou oblasti, v níž sídlili Češi (Moravané), bylo Ratibořsko a Hlubčicko. V roce 1920 byly zostřeny hraniční předpisy mezi Německem a Československem, což rozhodlo o osudu pohraničních vesnic. Vytyčení hranice je odělilo od moravských vlivů. Byly přerušeny hospodářské svazky mezi osadami na československé a německé straně hranice. Uzavření hranice mělo vliv i na směr migrace za prací, která od té doby mířila hlavně do západní části Německa.

V okrese Ratiboř připadalo na jednu rodinu průměrně 4,5 ha zemědělské půdy. Sluší se zdůraznit, že pouze 12,8 proc. českých rodin žilo výhradně ze zemědělství. Jednu ze skupin tvořila vesnická chudina, která neměla vlastní dům ani půdu a tvořila převyšek pracovních sil na venkově. Dále byli chalupníci, kteří měli dům a 15–50 arů půdy. Protože měli vlastní místnosti, přivydělávali si řemeslem. Střední hospodářství měla 2,5–3 ha půdy; závisle na úrodnosti půdy a na početnosti rodiny byli také často nutni výdělečně pracovat mimo zemědělství. Majitelé velkých hospodářství (6–12 ha), sedláků, bylo v té době na Ratibořsku málo.

Podobná struktura hospodářství jako na Ratibořsku byla rovněž v okrese Hlubčice.

V letech 1939–1945 z většiny hospodářství odešli muži, odvedeni do vojska. Na jejich místo přišli Poláci vyvezení ze středního Polska. Moravané na rozdíl od německých hospodářů zacházeli s novými pracovníky dobré; zaměstnanci od nich dostávali dodatečné potraviny. Německé úřady však vydaly nařízení zakazující jakékoliv soukromé styky místního obyvatelstva s dělníky přivezenými z okupovaných států. Hospodářství byla zatížena vysokými kontingenty v souvislosti s válkou, kterou vedla III. říše. Od roku 1944 zesílily nálety spojeneckého letectva, které zbombardovalo třínu lnu ve

Velkých Petrovicích. Úřady nařídily stavět obranná opevnění; pracovaly tam mj. děti z moravských vesnic. Když se přiblížila fronta, obyvatelstvo Ratiboře bylo vystěhováno do moravských vesnic: Tworkowa, Krzanowice a Velkých Petrovic. V březnu 1945 bylo evakuováno i moravské obyvatelstvo. Válečné operace způsobily v českých vesnicích velké ztráty; byly zničeny obytné a hospodářské budovy. Počet koní v českých osadách ve Slezsku se zmenšil o 76,1 proc. a počet krav o polovinu.

Po druhé světové válce zůstalo z 16 tisíc Moravanů, kteří žili na Ratibořsku v roce 1939, pouze 10 tisíc. Ještě více jich ubylo v okrese Hlubčice. Ti, kteří se vrátili do svých hospodářství, začali odstraňovat škody. Hospodářství ztratila zařízení a zvířata, pole nebyla obdělána. Ratibořský starosta psal v květnu 1945: Viděli jsme, jak tam, kde nebyly krávy ani koně, lidé obdělávali půdu lopatou, sami táhli pluh a brány, jen aby přežili první těžké období. Správní a politické orgány, společenskopolitické organizace a vojsko se snažily rolníkům pomáhat po celý rok 1945. V roce 1946 se začal obnovovat stav dobytka a koní. Byly obnoveny zbořené a spálené obytné a hospodářské budovy. V padesátých letech začala intenzívní výstavba. Nejvíce bylo postaveno v letech 1960–1980.

Dnes vesnice Krzanowice, Krzyżanowice a Velké Petrovice v okrese Ratiboř vynikají dobře rozvinutým zemědělstvím a zdejší státní, družstevní i soukromá hospodářství patří k nejlepším v Polsku. Pěstuje se tu mj. pšenice a cukrová řepa, vyžadující dobrou půdu a vysokou agrokulturu.

Vývoj struktury hospodářství můžeme ukázat na příkladu moravské vesnice Owsciszze. Malá hospodářství tam tvořila v roce 1950 70,6 proc. O deset let později se jejich podíl nepatrně snížil na 62,07 proc. Střední hospodářství bylo 27, velkých 13. V malých hospodářstvích muži museli hledat práci v průmyslu a hospodářství vedly ženy.

ny. Po válce se změnil způsob hospodaření. Začala se šířit používání umělá hnojiva, rozvíjela se mechanizace polních prací, rozšířilo se pěstování cukrové řepy. Nádále však důležitou tažnou silou v hospodářství byl kůň, a to především ve větších hospodářstvích. V menších se k této pracím užívaly nejčastěji krávy. Podobně tomu bylo i v jiných vesnicích na Ratibořsku.

Další moravskou obcí jsou Krzyżanowice. Obec měla 4706 ha, z toho 967 ha připadalo na státní statek, 716 na zemědělské družstvo a 2746 na soukromé zemědělce. Bezprostředně za hranicí, v Československu, bylo 90 ha půdy, patřící soukromým zemědělcům. V zemědělském družstvu a státním statku pracovalo mnoho Moravanů.

Po prvních těžkých poválečných letech stav dobytka stoupal. Koncem sedmdesátých let měla obec Krzyżanowice 2450 kusů dobytka, čili 94,7 na 100 ha, a 3550 kusů vepřového dobytka. Hlavní složkou krzyżanowického hospodářství však bylo pěstování obilí a cukrové řepy.

Ve třetí obci, v níž žije moravské obyvatelstvo, ve Velkých Petrovicích, je osm zemědělských družstev (Velké Petrovice, Cyprzanów, Lekartów, Kornica, Pawłów, Maćkow, Amandów a Krowiarki). Ve vesnici Gródczanki je státní statek. Ve zdejších zemědělských družstvech pracovalo v roce 1981 1480 Moravanů. Družstva měla nejlepší hospodářské výsledky v celém Polsku.

OKRES HLUBČICE

V roce 1945 za válečných operací bylo evakuováno obyvatelstvo téměř z celého okresu Hlubčice. Po přechodu fronty se část obyvatelstva moravského původu vrátila do svých hospodářství. V jejich rukou zůstalo 17 proc. hospodářství v Branicích, Chręcielově, Lubotyni, Boboluszkách, Jablonce a Gródczance. Po roce 1956 některí z nich, kteří se cítili Němci, odjeli do NSR. Zůstala tu jen jednotlivá moravská hospodářství. V letech 1956–1979 odjeli ostatní Češi z okresu Hlubčice a půdu převzali soukromé hospodařící Poláci nebo zemědělská družstva.

Poválečná obnova průmyslu v okrese Ratiboř značně zvýšila jeho potenciál. Rozvinula se třína lnu ve Velkých Petrovicích, která zpracovávala surovinu dodávanou z moravských vesnic. Značný počet obyvatel obce Krzyżanowice pracoval v ratibořském palivovém, potravinářském, stavebním a chemickém průmyslu. Asi 450 osob, mezi nimi 96 Moravanů, pracovalo v dolech Rybnické uhelné pánve.

V moravských obcích byla pro ty, kteří nebyli potřební v zemědělství a nenašli práci v průmyslu, založena družstva a drobné podniky. V Krzyżanowicích to byly dva podniky pro těžbu kameniva, ve Velkých Petrovicích krejčovské družstvo Jedność, v němž našlo práci 647 osob, z toho polovina Moravanů.

V zemědělských družstvech pracovalo ve Velkých Petrovicích 800–900 osob, z toho 40 proc. Moravanů, v Krzyżanowicích asi 210 Moravanů. V zemědělských družstvech v obci Krzanowice tvořili Moravané 90 proc. pracovníků zemědělských družstev. Menší počet osob zaměstnávaly státní statky v těchto obcích.

Asi 160–180 osob, mezi nimi 78 Moravanů, pracovalo v obecním družstvu Samopomoc Chłopska ve Velkých Petrovicích. Největší počet Moravanů našel práci v uhlenném průmyslu; z typicky moravské obce jich bylo 1200.

Přes 800 osob, z toho 450 Moravanů, pracovalo v průmyslových závodech v Československu v rámci malých pohraničních stýků.

Remeslem se zabývali hlavně starší obyvatelé moravských vesnic, kterých postupně ubývalo.

Před rokem 1957 bylo v okrese Hlubčice 114 zaměstnaných Moravanů, z toho 72 v průmyslu a obchodě; po roce 1957 jich zůstalo pouze 26, pracujících především v průmyslu.

Text a foto: ZBIGNIEW TOBJAŃSKI

Uhorské právo v rokoch 1920—1946

(3)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Doposiaľ nevieme ako bolo toto právo uplatňované na Spiši a Orave. Uplatňovanú týchto unikátnych predpisov v meradle zákonomárstva, ktoré platilo v Poľsku sa zatiaľ nevenovali žiadne práce.⁵⁾ Z niektorých materiálov nachádzajúcich sa v archívoch a z rukopisov sa možno domnievať, že jestvali podstatné ľažnosti v uplatňovaní dvoch spomenutých zákonov. Vyplýva z nich, že bolo ľažko získať texty uhorských zákonov, že sudcovia nepoznajú maďarský jazyk a nie sú oficiálne poľské preklady. Neznalosť uhorských zákonov sa objavuje v správe delegáta ministerstva vnútra — Władysława Olszewského, ako jedna z dvoch základných príčin ich neuplatňovania. Avšak delegát píše o práve všeobecne, preto nemáme istotu, či jeho poznámky o neuplatňovaní uhorského práva takmer štyri roky — správa má dátum 26. augusta 1926 — sú týkajú aj uhorských zákonov z roku 1894, alebo iba časti tu ďalej platiaceho správneho práva, ktoré napr. rieši otázky samosprávy.

Uplatňovanie zákonov z roka 1894 na Spiši a Orave sa nedá jednoznačne potvrdiť bez preskúmania súdnych aktív z rokov 1922—1939 v Nowom Targu a v Czernom Dunajci, ktoré sa nachádzajú vo Vojvoďskom štátom archíve v Krakove.

Predpisom, ktorý ruší ďalšiu platnosť zákona č. 31/1894 na území Spiša a Oravy bol čl. VII. dekrétu z 25. septembra 1945 — Predpisy zavádzajúce manželské právo (Zb. zák. P.R. č. 48, pol. 271) a zákony č. 33/1894 — čl. IX. dekrétu zo dňa 25. septembra 1945. — Predpisy zavádzajúce právo o matričných knihách (Zb. zák. P.R. č. 48, pol. 273). Tieto dekréty nadobudli platnosť dňa 1. januára 1946. Týmto dňom začali na Spiši a Orave platiť nové poľské predpisy, t.j. dekrét zo dňa 25. septembra 1945 — manželské právo (Zb. zák. P.R. č. 48, pol. 270) a dekrét zo dňa 25. septembra 1945 — právo o matričných knihách (Zb. zák. P.R. č. 48, pol. 272).

Otázky voľby poľského občianstva občanmi bývalého Uhorského kráľovstva upravil zákon zo dňa 26. septembra 1922, ako aj obežník ministerstva vnútra č. 22 zo dňa 26. februára 1923 týkajúci sa úpravy občianstva na bývalom plebiscitnom území Tešínskeho Slezska, Spiša a Oravy.

Platnosť dočasného zákona o všeobecnej povinnosti vojenskej služby bola zavedená na území Slezského vojvodstva, Spiša a Oravy zákonom zo dňa 11. apríla 1924 (Zb. zák. P.R. č. 40, pol. 423). Prvým ročníkom, ktorý bol povolaný do vojenskej základnej služby na základe tohto zákona, boli muži narodení v roku 1903. Na základe predpisov možno sa domnievať, že v rokoch 1920—1924 muži pochádzajúci zo Spiša a Oravy neboli povolávaní do poľských vojenských formácií. Plebiscitné služby mali teda štvorročný život. Možno predpokladať, že plebiscitné záruky sa týkali ďalšieho obdobia oslobodenia od vojenskej služby, keďže príslušné orgány si neboli isté reakciou regrútov.

Povinná vojenská služba bola známa aj poľskému aj uhorskému zákonodárstvu a zákonodárstvu všetkých európskych štátov, ktor-

ré v tom čase existovali. A tak na základe zákona uhorského parlamentu z roku 1880 povolávali v celom Uhorskom kráľovstve do zbrane 12.500 regrútov.

V priebehu príprav k plebiscitu na Spiši a Orave siahli — čo považovali za ešte jeden prostriedok plebiscitnej propagandy — po ďalší argument, ktorý mal povzbudiť ľudí k tomu, aby odovzdávali hlasy za prijenie Spiša a Oravy k Poľsku. Týmto argumentom bol sľub uvoľnenia Spišiakov a Oravcov od povinnosti vojenskej služby v poľskej armáde. Ako sme už písali, zákon zo dňa 11. apríla 1924 znamenal koniec výsad obyvateľov novopripojeného územia. Tým istým zákonom zaviazali k vojenskej službe tiež obyvateľov Slezska, napriek tomu, že mali príslub oslobodenia od povinnej vojenskej služby na osem rokov.

Vládne orgány so zlepšením očakávali na reakciu brancov zo Spiša a Oravy. V správe delegáta ministerstva vnútra zo dňa 25. augusta 1926 čítame: „V Novotarskom okrese boli v tomto roku pochybnosti, týkajúce sa povolávania obyvateľov Spiša a Oravy, aby sa dostavili k odvodu. Starostvo nariadiло prehliadku brancov na Spiši a Orave, ktorá sa konala bez žiadneho protestu.“⁶⁾

Z uvedného textu jednoznačne vyplýva, že prvé ročníky mužov zo Spiša a Oravy povolávali do vojenskej služby až v roku 1926 a nie v roku schválenia zákona zo dňa 11. apríla. Postoj obyvateľstva, ktoré malo aspoň morálne právo protestovať, po obdržanom sľube, možno vysvetlovať dvojako. Alebo pochopením, že príslub oslobodenia od vojenskej povinnosti bol obyčajným propagandačným trikom, ktorý vládne orgány nebudú dlho rešpektovať, alebo vedomou rezignáciu z obdržanej výsady následkom uznania, že povinnosti voči štátu sa týkajú všetkých občanov bez výnimky.

VIII

Spišsko-oravský okres, ktorému sme venovali zvláštny článok na stránkach nášho krajanského časopisu (Život, č. 6/1983 a č.

2/1984) bol zrušený nariadením Rady ministrov zo dňa 27. mája 1925 o zrušení Spišsko-oravského okresu (Zb. zák. P.R. č. 63, pol. 441). Vydaní tejto právnej normy, ktorá rušila unikátny okres v Poľsku, predchádzalo na území Spiša a Oravy zavedenie platnosti zákona zo dňa 7. júla 1921 o uskutočnení zmien hraníc okresov na území býv. ruskej a rakúsko-uhorskej oblasti, ako aj uskutočnení zmien na území býv. rakúsko-uhorskej oblasti pola pôsobnosti samosprávnych okresných reprezentácií (Zb. zák. P.R. č. 64, pol. 400), čo nasledovalo nariadením Rady ministrov zo dňa 27. mája 1925 (Zb. zák. P.R. č. 57, pol. 406). Tento formálny fakt bol nevyhnutný, keďže zákon zo dňa 7. júla 1921 mal byť právnym základom pre pripravované nariadenie rušiace Spišsko-oravský okres, pričom sám na území Spiša a Oravy z horeuvedených príčin neplatil.

Zrušenie Spišsko-oravského okresu, so zachovaním územia novotarskej samosprávnej okresnej reprezentácie, znamenalo v dôsledku sploštenie štruktúry samosprávy na úroveň gminy, alebo inakšie: nedostatok predstaviteľov Spiša a Oravy v orgánoch okresnej samosprávy.

Napodobnenie zriadenia samosprávy existujúceho na území Spiša a Oravy a opretného o uhorské vzory, samospráve fungujúcej na území bývalej Haliče sa uskutočnilo až v roku 1929, keď na území Spiša a Oravy začali platiť haličské zákony o gminnej a okresnej samospráve (Zb. zák. P.R. č. 72, pol. 546).

K riešeniam, napodobňujúcim právny stav na Spiši k situácii v ostatnej časti Novotarského okresu, patrilo zrušenie poddanstva vo Falštine, Nižných Lapšoch a Nedeci, ktoré tam pretrvalo vo forme tzv. žiarstva. Poddanstvo zrušili zákonom zo dňa 20. marca 1931 o likvidácii žiarlských pomerov na Spiši (Zb. zák. P.R. č. 37, pol. 288), hoci fak-

tickej moment oslobodenia roľníkov od neveľnictva nastal až v roku 1934. Tento veľmi zvláštny proces likvidácie pozostatkov feudálnych pomerov na Spiši bol veľmi pomalý a odporoval propagandistickým deklaráciám o okamžitom zrušení žiarstva, len čo sa Spiš ocitne v hraniciach Poľska. Preto si istotne zaslúži osobitné spracovanie.

IX

Už v predošom odstavci „Stránok“ (Život č. 2/1984, s. 11) sme spomínali zvláštnu misiu úradníka Ministerstva vnútra — Władysława Olszewského — na Podhalí, v

lete roku 1926, venovanú vyriešeniu právneho stavu na Spiši a Orave. Ako sa pamätáme, Władysław Olszewski mal preskúmať mienku miestnych činiteľov v Novotarskom starostve a zistíť, čo si myslí obyvateľstvo o platnosti poľského práva na území Spiša a Oravy. V správe zo služobnej cesty Władysław Olszewski predložil ministerstvu vnútra veľmi optimistický obraz nálad spišsko-oravského obyvateľstva, ktoré očakáva, aby čo najrýchlejšie začalo platiť poľské právo a nahradilo na Spiši a Orave doteraz platné uhorské právo. Úradník ministerstva vnútra dosloveno takto o tom písal: „obyvateľstvo Spiša a Oravy túžobne očakáva chvíľu, keď začnú na Spiši a Orave platiť zákony, ktoré už platia v Krakovskom vojvodstve“⁷⁾. Možno pochybovať, či obyvateľstvo skutočne tak zmýšľalo. Všimnime si, že úradník, ktorý mal skúmať zmýšľanie obyvateľstva, na Spiši a Orave vobec neprišiel a svoju mienku formuloval iba na základe rozhovoru s novotarským starostom a stretnutia s dvoma osobami pracujúcimi v Čiernom Dunajci: zástupcom notára — Jurkiewiczom, ako aj dekanom a farárom v Čiernom Dunajci — Brozikom. Oveľa smerodajnejšie by akise boli mienky samosprávnych orgánov spišsko-oravských gmin, na ktoré sa však nepýtali. Na základe veľmi zjednodušeného, jednodňového prieskumu Władysław Olszewski formuloval správu pre ministerstvo, v ktorom dosť kategoricky určil, aké predpisy poľského práva by bolo treba zaviesť na území Spiša a Oravy. Je veľmi charakteristické, že správa nenavrhuje zaviesť celý poľský právny systém, ale len jeho jednotlivé zákony.

Dnes nemožno — a akise to už nikdy nebude možné — jednoznačne zistiť otázku vzťahu miestneho obyvateľstva k uhorským zákonom. Zo zachovaných fragmentov prameňov možno vyvodí dva protikladné závery. Jeden — obsiahnutý v správe Władysława Olszewského — ktorý svedčí o odpore obyvateľstva Spiša a Oravy k uhorskému právu. Druhý — ktorý poukazuje na kladný a prijatnejšom neutrálny postoj obyvateľstva k tomuto právu. Tento druhý záver nachádza potvrdenie v mienke Spišsko-oravského okresu. Druhý záver sa zdá byť pravdivejší. Mienky boli vyjadrené v mene obyvateľov samosprávnych gminných reprezentácií, zatiaľ čo úradník ministerstva vnútra predložil návrh na základe troch rozhovorov s osobami z úradníckych kruhov, ktoré predstavili skôr svoje názory a nie mienku mäs Spišiakov a Oravcov.

Uhorské právo platilo na Spiši a Orave od nepamäti a v kruhoch obyvateľstva existovali teda podmienky pre vytvorenie kladného emocionálneho vzťahu k tomuto právu, zatiaľ čo celkom neznáme poľské právo nemohlo vyvoláť vznik žiadneho emocionálneho vzťahu.

Od nedávna je známa rozhodná obrana, smerujúca k udržaniu Spišsko-oravského okresu, akú započali spišsko-oravské gminy v apríli 1925. Ak teda nezabúdame, že platnosť uhorského práva bola jedným z hlavných dôvodov existencie okresu, potom zdôvodnenie potreby ďalšej existencie Spišsko-oravského okresu je zároveň obranou ďalšej platnosti uhorského práva na Spiši a Orave. Z predchádzajúcej argumentácie je pre čitateľa zrejmé, že uhorské právo — sice už nie vcelku,

POKRAČOVANIE NA STR. 21

Jiří Marek

Malý a velký

Bledá paní, která najednou vyběhla z hodinářství a zlatnictví pana Rynholce, z onoho malého krámu na Karlově náměstí zrovna proti soudu, měla ústa dokořán otevřená. Ale nekříčela, nevydávala vůbec ani hlášku, jenom v očích měla velikou hrůzu, která ji zadrhla hrdlo.

Z římsy soudu vzlétli holubi, jeden zakroužil nad hlavou té zděšené paní a jí zdalo, že to je duše pana Rynholce, která jí děkuje, že otevřela dveře krámu a umožnila jí tak nerušeně stoupat k nebesům.

Paní se však naopak sesula k zemi, neboť omdlela jako špalek.

První ji spatřil soudní auskultant z druhého patra, který si už od rána krátil dlouhou chvíli tím, že hleděl do ulice. Míval takové chvíle, kdy ho nic nebaivilo opisovat nekonečná lejstra.

Vykřikl: — Tamhle se něco stalo! a vyřítil se ven, sledován v patách vrátným, protože ten nemůže se soudní budovy jen tak pustit cválajícího auskultanta a nevědět, kam letí.

Kolem paní se už shlukl hlouček pražských zvědavců, ale muž v uniformě vrátného jim přísně vezel, aby se rozestoupili, a protože to bylo nejbližší, odnesl spolu s mladým auskultantem omdlelou do hodinářství a zlatnictví pána Rynholceva.

Jenomže právě v tom okamžiku paní přišla k sobě, uvědomila si, kde je, a strašlivě vykřikla, omlévajíc podruhé. Málem omdlel i auskultant, protože postřehl, že za pultem leží lidské tělo, dokonce v kaluži krve.

Na ten malý krámek to byl dost velký zmatek, do něhož začínaly odbíjet velké hodiny různých tvarů, značek i hlasů, a onich jedenáct úderů znělo jako andělské zvonění.

— Krucifix, tohle je nadělení, řekl uvážlivě vrátný, neboť už mu bylo jasné, proč paní tak zděšeně vyběhla před krám a proč ze sebe nevydala ani hlášku. Vždyť i auskultant ztratil hlavu, byl na tom skoro hůr než paní, jež zvolna přicházela zase k sobě. Vrátný se pohotově vyřítil ven, přeběhl do soudní budovy a volal policii. Protože to bylo nedaleko a protože volal soud, dostavila se policie vzápětí a v jejím čele stál sám pan rada.

Vražda přímo před soudní budovou — to je ovšem skvrna, kterou policie touží smýt co nejdřív; soud a policie jedno jsou, a pan soudní rada a pan olicejní rada jsou zvláštěm způsobem kolegové a prokazuji si všeobecnou účtu. Bylo nabíleni, že nejlépe může pan policejní rada Vacátko uctít pana soudního radu Ponáhlu, když promptně najde lupiče a postaví jej před soudní stolici.

Zatím to ovšem nevypadalo nijak růžově.

Tu paní spolu se zeleným auskultantem odvedli do budovy soudu a ve zvláštní místnosti je hned vyslechlí. V krámu se zatím tužili páni ze čtyřky s policejním lékařem, který mohl říci jenom to, co bylo zcela jasné: Rynholce zabil někdo úderem do hlavy, tedy tím nejobyčejnějším způsobem, jakým se hodináři a klenotníci už hodně dlouhá léta zabíjejí. Nic zvláštního na tom nebylo.

A přece: jak to měl asi pachatel všechno spočítané, když si troufl zabíjet uprostřed dne, při plné frekvenci, kdy mohl někdo zcela

nečekaně vstoupit do krámu, jako se to stalo té ubohé paní, která si přišla vyzvednout budík. Čekala dost dlouho, než zavola: — Tak do krámu, do krámu!

Ani na toto volání se nikde nic nepohnulo, až jakýsi muž otevřel dveře, vstrčil dovnitř hlavu a zeptal se: — Pan Rynholec tu není?

— Nejspíš si odskočil, řekla paní a neznamý zavolal, že tedy přijde za chvíli, má to stejně jenom přes ulici.

Byl vzápětí vypátrán, to byl první úspěch policie, a pan soudní rada Ponáhlu řekl: — No, páновé, jestli vám to půjde takhle rychle, pak pachatele můžeme pozejtí dát před porotu.

Páni od soudu si někdy dovolují žerty i tam, kde k tomu není nejménší důvod.

Onen muž byl zelinář z Myslíkovy ulice a nemohl povědět nic jiného, než co řekla svědkyně, kterou bezpečně poznal, stejně jako ona poznala jeho. Přišel se do krámu jenom zeptat, jestli pan Rynholec schнал už pero do jeho starých hodinek, a když zá kaznice řekla, že si asi odskočil, vrátil se do svého krámu. Zádné podezření nepojal a dál nešel, proto taky nic neviděl.

— A co bylo pak, paní, řekl pan rada bezmála mrzutě, protože čas ubíhal a dosud se neobjevilo nic podstatného.

— Dál nebylo nic, jenomže jsem pořád čekala a klepala o pult kabelkou, abych jako pana hodináře upozornila... Pak mi to ale přišlo divný, protože kdyby si odskočil někam dál, asi by zavřel, má tam plno zboží a samé drahé, žejo, a tak jsem vešla za pult... Ježíšmarja, pane policejní presidente, zaštala paní a roztrásla se, — on tam ležel!

Pan rada povzdechl. Jednak nad tím titulem a potom nad tím, že má před sebou klasický případ svědky, jenž vraždu objevil, ale neví nic dalšího, takže je pro policii dokonale zbytečný. Policie má ráda svědky, kteří si něčeho všimnou. Paní si všimla, když šla za pult, jenom kaluže krve a pak toho těla, což je věc pro policii nezájimavá.

— Nevycházel někdo z krámu před vám, paní?

Zavrtěla hlavou.

— Neslyšela jste za krámem nějaký podezřelý hluk?

Paní zase zavrtěla hlavou. Dveře vzadu za krámem, vedoucí do chodby domu, byly na víc zamčeny zevnitř, takže pachatel jimi neodešel. Přišel a odešel hlavními dveřmi, nad nimiž byl zvonek. Patrně jej pan Rynholec vypinal, když byl trvale v krámu. Pro jistotu sňal otisk prstu na páčce zvonku, ale ani toho asi nic neřekne.

Otisků tam v krámu našli dost, byly leckde, nejvíce na skleněné desce pultu, ale bylo krajně nepravděpodobné, že by je zrovna tam pachatel nechal.

Pan rada povzdechl. Je to případ, který se moc špatně dělá, protože je málo podezřelých okolností, o něž by se člověk mohl opřít. Pro jistotu ale poslal detektivy, aby zjistili všechno o rodině pana Rynholce, protože co když to šlo odtud; starý mládenec může mít příbuzný, kteří mají důvod čekat na jeho smrt. Potom taky by mohly přijít v úvahu slečny; jestlipak pan Rynholec nebyl

znám v nočních podnicích, starší páni mají sklon k takovým dobrodružstvím, a třeba odtud odněkud zafoukal nebezpečný vtr... Narídil tohle všechno, ale byl přesvědčen, že to k cíli nepovede; proč, to nevěděl, to je už takový policijský čuch.

Moc nerad zahledl na place malého živého redaktora, který se mu často pletl do řemesla.

— Služebník, pane vrchní rado, hlaholil a šmejdil se svým zápisníkem neobyčejně čile, dávaje si fotografovat krámek zvenku a zevnitř.

— Copak, redaktorské, zase budete mit nějakou vlastní detektivní teorii? zabručel pan rada nevrle.

— Chraň pámu, pane vrchní rado, už jsem se z toho svého detektivního talentu vykúryoval... Ale je poledne a u nás v tiskárce je volno, tak sjedem zvláštní vydání, usmíval se redaktor.

— To si ho tedy taky koupím, aspoň se něco dozvím, ušklíbl se pan rada zvysoka, ale redaktor se nijak neurazil. Věděl, že správná novinářská senzace má svou hlavní váhu v tom, když se nic neví, pak si člověk může leccos domyslit. Když se toho ví moc, tak už je sakra těžké napsat porádný článek.

— Pane vrchní rado, vy byste mi asi nic neřekl, žejo? zkoušil pro všechny případy své štěsti.

— Máte správnou intuici, redaktorské, řekl pan rada, — z vás jednou něco bude!

Redaktor dal pořídit snímek mimovolné svědkyně; a ona se ze samého rozčilení do objektivu velice koketně usmála.

— O těch dvou, co vyšli z krámu, o těch nevi policie ještě nic?

Pan rada si chtěl zapálit, ale strčil zase krabičku zápalék do kapsy a nezapálenou cigaretu nechal trčet mezi pysky.

— Kde jste sebral nějaké dva? zabručel a podíval se na pana Brůžku, který stál opádál a který krčil rameny.

— Ten pán od soudu, pan auskultant..., zašepthal diskrétně redaktor.

Pan rada si pomyslil, že ten chlapík od novin má přece jen talent, a vrhl se na ubohého auskultanta, který řekl redaktorovi více než policii.

— Ale pane rado, mne se nikdo z vašich pánu na to neptal, hájil se nešťastný mládik. — Kromě toho, račte chápat, je mi to poněkud trapné... Lépe je mláet.

— Vy nemáte co mláet, vy máte co mulvit! zahrněl pan rada.

— Ovšem, ale náš pan rada by z toho mohl usuzovat, chápete, prosím...

— Chápu, řekl rada Vacátko, — on by mohl usuzovat, a to docela právem, že nemáte co na práci a že koukáte z okna v úředních hodinách, což se nesluší. Ale my jsme policie a my pořeboujeme každou sebemenší zprávu... Jaci dva vyšli z krámu?

— No dva, prosím. Dva muži.

— Vyšli těsně předtím, než vešla ta paní? Byli to jediní návštěvníci krámu?

— To, prosím, nevím, já se přece pořád nedívám, já jenom tak občas vzhlednu od pilné práce, aby odpočinul unaveným zrakům, šeptal uctivě auskultant a na hubeném krku mu rozčileně poskakoval ohryzek.

— Pro mne za mne se můžete dočista vyložit do okna a nedělat vůbec nic, mně je to jedno, naopak, mne to bude jenom těšit, když mi řeknete, kdo všechno od rána vlastně v tom krámu byl. Já vás navrhnu na pochvalu, chápete.

— Chápu... Ale já, prosím, nevím, kdo tam od rána byl. Já jenom tak náhodou... Ostatně, já se přece nedívám, co se děje v jednom krámu, já se dívám pověšně na ulici. A viděl jsem, jak dneska dopoledne, přesný čas nevím, vyšli z krámu dva mužové. Nevím, jak vypadali, a nevím ani, kam šli... No ale pro noviny — jsem si myslí, že by to třeba bylo zajímavé.

— Ale proč jste si jich všiml, mladý pane? řekl dobrák pan Brůžek, když postřehl, že pan rada se ptát nebude, protože přemýšlí.

— Něco na nich bylo asi divného, ne? Třeba nesli malý kuříček nebo aktovku.

— Myslite? podivil se auskultant. — A

proč by ho nesli? Jo, tak, vy myslíte, že oni dva... Ale to ne, to ne, to nemůžu tvrdit. Já jenom vím, že jeden byl menší a druhý zase větší.

— To bejvá, řekl pan Brůžek otráven. — Nic víc?

Pan auskultant zavrtěl hlavou a bylo vidět, že mu je to líto.

Když páni od policie odešli, řekl pan auskultant redaktorovi: — Ale oni byli opravdu o velký kus od sebe. Ten malej byl moc malej, a ten velký...

— Byl moc velký, doplnil jej redaktor zasvěceně. — Nebojte se, já už do redakce všechno odtelefonoval. Za chvíli si koupíte zvláštní vydání, budete slavní.

A s tím taky odešel a pan auskultant se tedy vrátil do své nezajímavé kanceláře, kde ovšem dneska byl středem pozornosti, dokonce i ta blondýna z podatelny se na něho přišla podívat a špulila krásně svou nabarvenou pusinku. Pak si ho zavolal sám pan rada.

— Mladíku, když už se díváte z okna, tak to dělejte pořádně. Slyšel jsem, že ty vaše stopy policii nejsou nic platné.

Pan auskultant slibil v tomto směru nápravu a vycouval uctivě ze vznešené kanceláře pana soudního rady.

Policie opustila už i místo činu, ale nepřestala plně pracovat. První zprávy nepřinesly však nic nového. Příbuzní pana Rynholce, hodináře a zlatníka, nežijí v Praze, ale v Kardašově Rečici, skládají se ze sestry a nějakých synovců a neteří, vesměs jde o lidi velice počestné.

Co se nočního života týče, nebylo zjištěno zatím nic průkazného. Stejně se taková věc dá zjistit až v noci.

— A máme to, řekl pan rada temně.

— Dovolil bych si poznamenat, že ovšem zboží, které bylo ukradeno v krámě, se dá dost dobře hledat. Hodinky, prstýnky, brože... Jak se někde něco objeví v prodeji, tak po tom skočíme.

Pan Mrázek měl pravdu, a velice správně už páni detektivové dostali příslušné instrukce. Potíž byla v tom, že nebylo zatím jasno, kolik toho zmizelo, protože pan Rynholec nevedl příliš pečlivě své knihy. Ostatně na přesném zjišťování jeho zásob seděli teď v malém krámknu dva odborníci. Kromě smutné osiflosti a skvrny od krve nezůstalo tady nic zajímavého. Jen ty hodiny, které neustále odbíjely čas, připomínajíce oběma smutným pánum daleko smutnější okolnost, že jsme všichni lidé pomíjejíci.

Pan rada Vacátko sice schválil všechna opatření, jež se učiní v pražské galerce, věděl, že páni detektivové znají dokonale všechny překupníky, a věděl také, že tihle lidé tentokrát půjdou s policií, protože vražda je něco, co se jim do kšeftu nehodi, takže jakmile se někdo pokusí v nějakém podniku něco střelit, má to předem spočítané.

— Jenomže, pánové, co když ten pachatel s prodejem moudře počká? Když počká půl roku — a proč by nepočkal, jde mu koneckonců o krk — bude to pro nás nesmrtelná ostuda. Vražda před slavným soudem zůstala nevpátrána... Já už vidím, jak to ten redaktorské píše!

Pak pan rada luskly prsty a poručil, aby mu služba dole přinesla to zvláštní vydání. Byl zvědavý, co se tak může psát o vraždě, o níž oni na policejním ředitelství nemohou dát dohromady ani mizerou úřední zprávu.

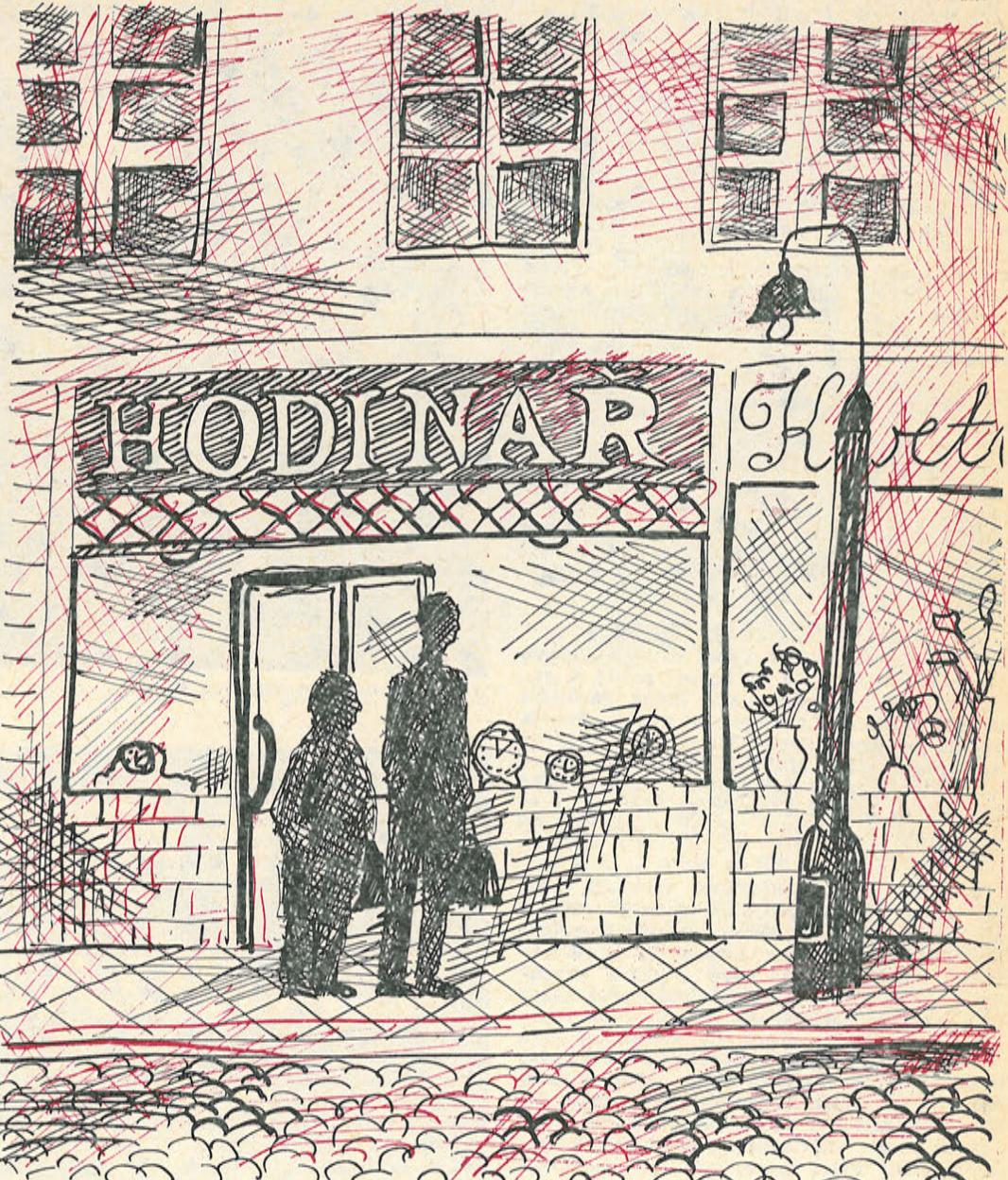
— A je to stejně rychlost, pane radu, dovoluji si poznamenat, řekl pan Brůžek, když panu radovi přes rameno hleděl do novin. — Je toho sice jenom list a nic se tam člověk nedozví, ale pohotověj ten člověk je!

Pan rada položil zvláštní vydání na stůl a zamyslil se: — Co myslíte, pane Brůžek, že tenhle případ potřebuje?

Bыlo ticho, pan Brůžek přemýšlel. Pan rada přecházel po kanceláři a čekal, až se mu začne vařit voda. Taky trochu nervózně, a celkem zbytečně, zaléval svůj fíkus.

— Pane Brůžek, tenhle případ potřebuje nápad! Nic jiného...

A oba věděli, že je to neobyčejně moudré, ale neobyčejně obtížné.

Kresba: Areta Fedaková

Ohlásili se ti dva, co dělali soupis zboží v krámknu zavražděného hodináře. Podle jejich zjištění, a částečně taky podle odhadu, bylo ukradeno velmi mnoho. Krámek nebyl tak špatně zásoben, pan Rynholec měl rozsáhlou klientelu, kupodivu dost prodával věci od stříbra a od zlata, málo se věnoval správkám hodin. Nicméně je poruče doklad o dodávce padesáti kusů náramkových hodinek, které se nenašly.

— Ani u něho doma? zeptal se pan rada.
Páni se na sebe podívali nechápavě.

— Kdo dělal prohlídku v bytě?

— Prohlídka budeme teprve dělat... On totiž u sebe neměl klíče, tak se naši lidé vrátili pro zámečníka, přiznal pan Mrázek váhavě.

— Jak to, že neměl klíče?

— No, neměl. Mně to bylo hned divné. Ani klíče od krámu, ani klíče od bytu, nic. Před krámem jsem musel nechat jednoho strážníka, zamknout se nedá.

— To znamená jenom jedno. Ty klíče někdo ukradl, řekl pan rada a podíval se po sboru detektivů.

Na konci řady pan Bouše kýchli: — Je to pravda...

A byla. Když otevřeli byt ve vyšehradském ponurém činžáku, zjistili, že zde už někdo před nimi byl. Svršky byly na místě, pachatel šel zřejmě po něčem menším a cennějším.

— Čím dál tím lepší, zabručel pan rada, když mu přišli referovat. — Otisky žádné, žejo, stopa taky žádná...

— Žádná, potvrdil s uspokojením pan Brůžek. — Jako vždycky ráčíte mit pravdu.

— Jediné štěstí je, řekl pan rada, — že se tohle nedostalo do toho extra vydání. Já nemám extra vydání rád.

Ale v tomhle punktu se pan rada poněkud mylil. Jsou případy, kdy i extra vydání může být užitečné.

Pan rada se vypravil na Vyšehrad, aby si i on prohlédl vyloupený byt. Pachatel si zřejmě odemkl klíčem, a když odcházel, nechal klíče v zámku zevnitř a dveře jenom přirazil. Moc nepříjemná představa: zatímco my jsme běželi do toho krámu, někdo tady nerušeně a klidně pracoval.

At mi nikdo neříká, že tohle neudělal odborník!

Jestli ne odborníci!

Pan rada si znova vzpomněl na ty dva, co viděl ten sušinka auskultant a o nichž psal i malý redaktor.

Když se vrátil na ředitelství, čekal ho už nějaký mužský. Zavalitý, v ošoupaném kabátu, pan rada se na něho podíval a hned věděl, že to taxikář. — Co mi neseš?

— Já nenesu nic, pane rado, ale mám zkušenosť, tak jsem přišel říct, co vím... Muž vytáhl zvláštní vydání večerníku.

Já hned tušil, že mi ten redaktorské udělá nějaké nepříjemnosti, řekl si pan rada a s povzdechem vyzval muže, aby se posadil.

— Tady se piše, že z krámu vyšli dva lidé, jeden velký a jednej malej... Já chci ohlásit, že já jsem vezl dva takový mužský, jednoho velkého a jednoho malého. Do Berouna, prosím, teď jsem se vrátil a teď jsem si koupil ty noviny.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

Festival spišského folklóru — Spišská zima už natrvalo zakotvil v kultúrnom kalendári Novosádzského vojvodstva. Tohtoročná Spišská zima sa konala v dňoch 21.—22. februára už po jedenásťkrát v Nedeci.

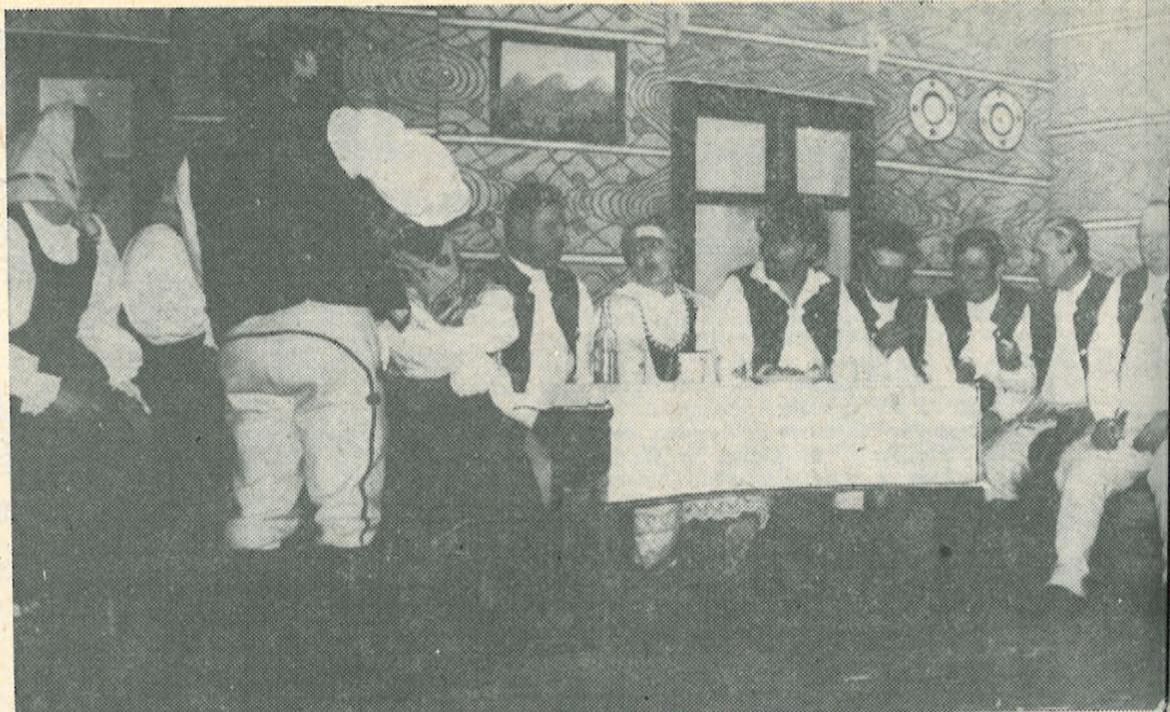
Dejiskom slobotňajšieho podujatia bol historický Nedecký zámok, kde sa už tradične o ohráva súťaž ľudových spevákov, inštrumentalistov a rozprávačov. Tentokrát tvorili najpočetnejšiu skupinu speváci. V zámku sa rozliehal krásne staré spišské a slovenské pesničky ako: V Niedzici je narodzony, Véčera večer, Dievky dievčatá a iné. Prvé miesto a odmeny po 1.500 zl si vyspevali: Mária Majerčáková z Novej Belej a Grzegorz Rynkiewicz z Nižných Lapšov. Druhé miesto, za ktoré bola odmena 1000 zl, obsadili Mária Petrášková z Krempeach a Janina Klaková z Nižných Lapšov. Tretie miesto a odmeny po 800 zl získali Jozef Lopata z Nedeca a Ján Molitoris z Kacviny. Hodno tu poznamenať, že títo mládenci sú vojakmi a Spišskej zime sa zúčastnili v rámci dovolenky. V súťaži skupín prvé miesto obsadilo a získalo odmenu 3000 zl ženské trio z Nižných Lapšov. Kacvinsko-nedecké trio mládencov dostalo čestné uznanie a odmenu 1500 zl.

Ďalším bodom bola súťaž rozprávačov, ktorí v spiškom nárečí veľmi živo a pútavovo rozprávali o tom, čo sa kedysi robilo u susedov bud' na dedine, ako jedna gazdinka nakupovala kávu vo Varšave a pod. Porota udelila tri prvé miesta: Márii Petráškovej z Krempeach, Márii Majerčákové z Novej Belej a Stanislawovi Nowakovi z Nižných Lapšov. Všetci dostali odmenu po 1000 zl. Tretie miesto a odmenu 800 zl získal Marek Ricardo Cureja.

V súťaži inštrumentalistov vystúpili, žiaľ, len dva huslisti a nebolo tu veľké súťaženie. Husľoví majstri Marek Ricardo Cureja z Nedeca a Ján Paciga z Kacviny hrali pôvodné spišské rezké, clivé a zavše aj zádušnícké melódie. Obidvaja získali prvé miesto a odmenu po 2500 zl.

Všetci účastníci boli vyobliekaní do krásnych ľudových krojov. Medzi vystúpeniami čas spríjemňovali husľoví majstri. Prvý festivalový deň bol vydaný aj napriek tomu, že sa pre nepriaznivé počasie neuskutočnil tradičný výlet na sianach.

Hlavnú časť Spišskej zimy '87 opäť privítala Nedeca. V kultúrnom dome vládlo svia-

S veľkým záujmom sledovali diváci obrad krstenia v podaní súboru Veselica.

V RYTMÉ ČARDÁŠA A POLKY

Krút sa krúl vretienko... splevali Kacvinčania

Spišskú pesničku Staralajsie mamo... spievali ženy z Nižných Lapšov

točné ovzdušie, zo stien pútali zrak di verše ľudovej poetky, učiteľky Márie Niczkovej z Nedeca. Od rána tu bolo veď sa schádzali účastníci, milovníci klór a mnogí zvedavci nielen z Nedeca celého okolia.

Folklórnu súťaž otvoril detský súbor Spiszacy z Nižných Lapšov, ktorý prestaré kolednicke tradície — chodenie lehemom, „turoňom“ a, samozrejme, s nými vinšami. Súbor dospelých Spiszacy tiež z Nižných Lapšov, vystúpil s programom „Młodziankowanie“ (zvyk spojený s maním chlapca či dievča medzi mládež).

Novobelský súbor MS KSSČaS Spiš viedol scénku Páračky so všetkými cútstvami mládencov — rozfukovaním a púštaním holuba aď. So zvykmi vanými pri narodení dieťaťa vystúpil MS KSSČaS Veselica z Nedeca. Veľmi

Páračkové zábavy predstavil súbor Spiš z Novej Belej

vákov
e Wa-
rušno,
fol-
ce, ale

Mali
stavil
s bet-
s pek-
tak-
ramom
priji-
ospelú

pred-
hun-
peria
stretá-
súbor
i vtip-

ne predviedli scénky a povery spojené s počatím dieťaťa až po krstiny. Druhý miestny súbor Niedzica, pôsobiaci pri ZSPM predviedol zvyk Vkuovania nevesty. Po dvojročnej prestávke sa na nedeckej scéne opäť predstavil obnovený súbor MS KSSČaS z Kacvina. Po prvýkrát vystúpil s tradíciou priadok a kúdelnou izbou. Pri pomeňme, do posiel mäval vo svojom programe len spev a tanec. Každý súbor predstavoval sice iný zvyk, ale všetky, okrem Veselice, končili akoby dedinskou zábavou, na ktorej sa spievalo a tancovalo rôzne spišské tance. Preto za končenia boli veľmi podobné. Ani nečudo, že všetci čerpajú, z tej istej pokladnice spišského ľudového umenia. Ale nie všetci načereli do jej hlbky a v tom je ten rozdiel.

Posledným bodom tohto podujatia bola súťaž v tančovaní čardáša, polky a „babského“, ktoré sa zúčastnilo deväť tanečných párov. Všetci sa snažili podať čo najlepší

výkon, k čomu ich povzbudzovalo aj obecenstvo. Boli sme svedkami skutočne majstrovských výkonov. V „babskom“ prvé miesto vybojovali: Žofia Bogačíková a Valent Stronček, Marta Strončeková a Jozef Lopata a manželia Mária a František Pojedincovci z Nedeca. Druhé miesto získali: súrodenci Mária a Jozef Majerčákovci, Anna Majerčáková a Vieslav Vincsek z Novej Belej a Žofia Kubášková s Jánom Molitorisom z Kacvina. V čardáši prvé miesto obsadili: Žofia Bogačíková st. a Marek Ricardo Čureja (okrem toho dostali zvláštne uznanie za najlepšie predvedenie odmen čardáša), Žofia Bogačíková a Valent Stronček z Nedeca, Mária a Jozef Majerčákovci a Anna Majerčáková s Vieslavom Vinckom z Novej Belej. Druhé miesto pripadlo Marte Strončekovej a Jozefovi Lopatovi, Žofii Ševčíkovej a Jánovi Reščákovi z Nedeca. Ako tretí sa umiestnili Mária a František Pojedincovci z Nedeca. V polke boli prví Mária a Fran-

tišek Pojedincovci, Žofia Gronská a Peter Lopata, Žofia Ševčíková a Jan Reščák z Nedeca a Mária Kozubová s Andrejom Radockým z Kacvina. Za prvé miesto všetci obdržali odmenu po 1500 zl., za druhé po 1000 zl a za tretie po 600 zl.

V súťaži súborov porota udelila za prvé miesto odmenu 12.000 zl. trom súborom: Spiszakom, Veselici a Niedzici; za druhé miesto odmenu 9000 zl súborom z Novej Belej a Kacvina. Mali Spiszacy dostali uznanie a odmenu 6000 zl. Spišská zima je jediným podujatím na Spiši, na ktorom majú tunajšie súbory možnosť súťažiť medzi sebou. Preto je veľmi potrebné. Zároveň je prehliadka spišského folklóru a starých ľudových zvykov, na ktoré sa už často zabúda. Je potešujúce, že z roka na rok stúpa úroveň tohto podujatia.

Text a foto: ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

žných Lapšov

V pomalom „babskom“ sa točili ženy zo súboru Nedeca

JÁN JONÁŠ

JEDENÁSTE PRIKÁZANIE

(15)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Helena zle doplatila, že odmietla ponúkanú pomoc. Pravda, nesplnili sa až do bylinky zlovestné predpovede brata Augustína ani strýka Beňáka. Nakoniec sa predsa len vyschilo. Prišli ešte horúce, jasné dni. Jednoducho stalo sa to tak, ako hovorieval Vendelin Črevo: — Ešte nikdy nepršalo tak dlho, aby neprestalo!

Adamicovci mali trojnásobnú robotu s obilím. Veľké snopy, viazané do povriesiel, museli rozvázovať a rozkladať, aby vyschlo zrno v klasoch, i slama. Obilie, ktoré mali v poli na hrstiach, museli obraciať, aby od zeme nepočalo kličiť a potom všetko odznovala poviazať. Veľa zrna padalo od strniska, menej pri mlatbe do vriec. Vyzeralo to tak, že gazdina bude musieť kupovať nielen zrno na sejbu, ale i na múku. Na také čosi si ani starý Adamicavojtech nepamäta!

— Mali by sme jej pomôcť, — ponúkala po niekoľký raz Melánia Beňáka. — Konečne budú stáť v maštali. Aspoň jedným párom.

— Pôjdem, keď príde poprosiť! — odvetil zakaždým. Potajomky ho tiež bolelo srdce nad takou skazou. — Keby nebola taký horenos, nemusela teraz vrabčiakov po cestách kŕmiť!

Ignác Beňák poznal život. Rovnako dobre poznal dušu každého gazdu v Drienkovciach. Nie nadarmo a bez príčiny sedel štvrt sto-ročia za richtárskym stolom. Naučil sa myslieť kus dopredu. Nezriedka mu Ludia nerozumeli, zavše nie hned, na prvy raz. Keď mu Lantaj ponúkol funkciu predsedu poľnohospodárskej komisie, vyrútil sa hurtom:

— Prečo ideš za mnou...? Máte mladších!

Bol urazený, že Lantaj vybral za predsedu strojového družstva Augustína Leštinu. No jeho prichylnosť k pôde sa v nôme tiež ozývala. — V komisiu budeš rozhodovať o všetkej poľnohospodárskej výrobe v celom chotári, — vysvetľoval mu Lantaj. Beňák pochyboval, hľadal Lantajovi fréky, nakoniec však prijal. Začal konáť so svojou príslušenou rozhodnosťou.

Tri veci sa zmenili v Drienkovciach s prichádzajúcou jeseňou. Ponajprv vrchnosť zrušila notariáty. Na obecnom dome v Drienkovciach zriadili úradovňu národného výboru. Ako novozvolený tajomník vošiel do nej Šimon. Potom v drienkovskej dvojtriedke zrušili horné triedy a žiaci mali chodiť do školy do susedného Rakového. Vlastne ani nie chodiť, lež voziť sa, lebo od prvého septembra zavádzal sa do Drienkovieci riady spoj štátneho autobusu. Hned sa hovorilo aj o pošte. Nič na svete neškrelo Drienkovčanov viac ako to, že museli chodiť na ohľásky pred svadbami na notariát do Rakového a na lísty si dávať pišať: Posledná pošta Rakové.

— Akoby sme nemali ani na poštmajstra! — hovorievali gazdovia z Drienkovieci.

Ignáčovi Beňákovici neboli ľahostajný osud jeho najstaršej dcérky Anny, hoci takto sa domnievala jeho žena. Podobne ako Iudia, aj on si zvykol na to, že Anna furmančí, orie a seje. Zožieralo ho však trápenie, mal vnučku a nemal zaťa. Zlostil sa aj na Samuela Gubana, nie však preto, že sa s ním Anna pozabudla, čo bolo každému jasné, kto videl malú Bernardinu, ale preto, že sa zapletol do tej veci s kontesou. Beňák si na dne duše skrýval želanie, aby sa raz predsa vyjavilo, že to neboli Samuel, čo dvihol vražednú sekuru. Nevedel si však vysvetliť tvrdosť svojej dcérky voči otcovi jej dieťaťa. Tri traktory strojového družstva v Drienkovciach zožali za jeden týždeň pšenicu všetkým členom. Prestávkou pred kosením jačmeňa predsedu národného výboru využil na pomoc tým gazdom, ktorí neboli členmi družstva a kosili ručne. Aj Helene Adamicovej dobre zarobili role. Augustín Leštna zašiel preto k sestre, aby jej ponúkol družstevnú pomoc pri zbere pšenice. Pyšná Helena však pomoc rozhodne odmietla, vraj radšej nech zrno vyprší na korení. Podobne pochodoval aj Beňák, ktorý zašiel k Helene so svojou vnučkou zatratovať jej k meninám. Návšteva sa však skončila vzájomnými urážkami, ktoré vyplývali z tvrdohlavosti Heleny a jej odmietavého postoja k strojovému družstvu.

Vrchnosti boli až doteraz vždy hluché k ich žiadostiam. Teraz sa im pozdávalo, že nová vrchnosť bude aj v tejto veci povoľná.

Šimon sa od svojho návratu z kurzov v dedine takmer neukazoval. Ani raz nezašiel vo dne alebo večer medzi chlapov do krém. Na obecný dom chodil vo vystriehnutej chvíli, kedy gazdovia končia robotu okolo dobytku a sadajú si k raňajkám. V tom čase býva ulica v Drienkovciach ako vymetená. V gazdovských domácnostiah nemajú hodiny na to, aby sa podľa nich vstávalo; vstáva sa podľa toho, aké svetlo si sadne na okenné tabule. Roboty majú v každom dome rovnaký rozvrh. Šimonovi sa darilo takto unikáť zvedavým pohľadom a azda aj pichlavým rečiam. Jeho prvé počiny ukazovali, že bude ináč ako za Lantaja. Dôsledne je trval na plnení dodávok pre verejnú zásobovanie. Súpis dobytka dal najprv urobiť Beňákovici poľnohospodárskej komisii. Potom však spolu s Beňákom urobil nový súpis. Objavili mnohé chytráctva. Drienkovskí gazdovia zavoažali, že idú iné časy, než boli pri „tom komunistickom misiónárovi“, ako medzi sebou hovorievali Lambertovi Lantajovi. Začali oňom spievať chválospevy.

Šimonov návrat prekvapil všetkých. Predovšetkým na Podkose. Cyprián nemohol ob sedieť na mieste. Čakal, kedy sa gazdina začne vypytovať. Rád by jej porozprával, že Šimon bol celý ten čas v kurzoch. Ze celkom sa zmenil. Cypriánovi sa dokonca zdalo, že spanstiel, ale to by nevyrieckol ani za nič na svete. Šimon nosí klobúk, po pánsky po prehýbaný, uvázuje si kravatu, oblieka si čierny oblek s pantalonmi... a obúva si poltopánky! Z toho by si gadziná robila posmech. Povedal by jej len toľko, že Šimon „tam“ vyrástol. Tak ozajstne vyrástol; je vyšší, krok má rovnejší. „Vystrel sa!“ napadlo Cypriánovi. Skúšal aj on vystrieť rameňa, napínajúc nohy v kolenach.

Zvest sa zasekla v hrdle aj starému Adamicovi. Zaodráhal, potriásol nohou, skôl zo dva razy slinu medzi zubami a povedal cez plece:

— Pomaly bude už neskoro do výzinku, neskoro bude...

Cyprián nepochopil, čo tým chce starý výmenkár povedať. Od Vianoc mu pôjde na sedemdesiaty rok. Nikdy nechorlavel, no ani žezebným zdravím, veľkou silou a odolnosťou jakžiak nevynikal. Po Šimonovom odchode chýtal sa všetkých robôt v gazdovstve. Na kráty čas akoby omladol. Potom však pocitil, že mu rýchlo ubúdajú sily. Ráno sa fažko dvihal z posteľe; večer padal do nej takmer bezvládny. Chcel Helenu na to upozorniť, no taký už bol, netrúfal si povedať to priamo. Šimon si predsa musí zaopatríť živobytie na zimu, pomysiel si starý Adamic. Ze to môže urobiť aj ináč ako vo výzinku, to Adamicu ani nenapadlo. Dosiaľ si ani ináč chudobnú Ludiu v Drienkovciach poživeň nikdy nezaopatrolovali.

Helena mlčala. Cypriánova zvest ňou na vonok nepohľa. Vnútorné ju čosi hrýzlo. Z

jednej strany bola to zlosť na Šimona, z druhej — odmietavý pocit vlastnej viny, za ktorú musí teraz zaplatiť. Šimon na Podkose chýbal. Bolo to vidieť všade, kam človeku padli oči. Cyprián bol robotný i statočný, nebolo ho treba ponúkať do práce. Nebol to však Šimon, ktorý sám vedel, čo kedy a kde treba robiť; poznal každú siahu pôdy, každý kliniek na streche.

„Kam by som došla...?“ kládla si zakaždým otázku, keď sa jej na um tisli pochybnosti, či konala dobre, keď tak naložila so Šimonom. Predstava, že si Iudia mohli pomysliť, že má čosi so svojím paholkom, bola pre ňu taká urážlivá, že všetky pochybnosti zahnala do najodľahlnejšieho kúta svojej mysele.

Zdanlivo sa jej starosti nedotýkali. Pekná, ba rokmi ešte krajšia, hrdo sa niesla dedinou, keď išla v nedeľu na omšu. Akuráltna a čistúčka chodila na roboty do poľa. Keď sa ukázala medzi Iudími, zažiarila vždy; závoj dráždivej vôle rozotretých muškátových listov niesol sa za ňou. O jej vydaji sa už v Drienkovciach nehovorilo.

Cyprián čakal zbytočne. Helena sa na Šimona nespýtala.

Lantaj — Tož akosi skoro ustal v predsedničení. Naraz sa privili celkom iné veci ako tie, o ktorých hovorievali voľkedy po večeroch v kolónii. Kto vtedy v časoch krízy, vyhadzovania z práce a nezamestnanosti myslil napríklad na to, ako viesť poľnohospodársku výrobu v etape prechodu od kapitalizmu k socializmu...? V ich predstavách v tých časoch revolúcia riešila všetko naraz a od gruntu. Lambert Lantaj — Tož úporne zápasil so všetkým, čo mu ukladali z okresu. Čoraz jasnejšie videl, že úlohy sú nad jeho sily, Šimonov príchod privítal s uľahčením.

— Tož... Máš to za sebou, — otľačal mu ruku spoza stola, skadiť na svoje roky rezko vyskočil, keď Šimon vstúpil do kuchynky v jeho vynovenej chalúpkе. — Ale to prebehlo! Človek by ani nepovedal! Osemnásť mesiacov! Nože podľa svetla, nech si ta obzriem! — Lantaj si zakladal staré okuliare. Nemohol ukryť prekvapenie. Bol to celkom iný Šimon. Stál pred ním statný, vysoký muž. Lantaj by nikdy nebol povedal, aký je Šimon dobre urastený. „Ved je to chlap Beňákovici výsky!“ napadlo mu v prvej chvíli.

Osemnásť mesiacov, počas ktorých Šimona učili základným všeobecným, ale aj politickým znalostiam, bolo preňho po desaťročiach paholkovskej driny aj telesným kúpeľom. Premena, ktorou ohúril Cypriána, nadchýala aj Lantaja. Zo Šimonovej úzkej a pravidelnej tváre zmizli vejáriky vrások od úst k čefustiam, ktoré mu dodávali predtým akýsi nedužívý výraz. Jemný, priamy a rovný nos mu už netrčal z tváre ako zobák vystrašenému dudkovi, ale robil mu ju inteligentne chtivú.

Kresba: Areta Fedakova

„Keby bol vtedy takto vyzeral, asi by som ho do školy nebol dostal. Gazziná na Podkose by sa od neho neodhodila!“ pomyslel si Lantaj. Neobyčajne veselo sa zasmial:

— Prezérám si ťa, akoby si ku mne prišiel na pytačky! Čím ťa ponúkneme?

— Bol som sa hľať na okrese, ako mi poručili pri odchode zo školy. — Šimon si sadol k drobnému stolíku, za ktorý prešiel aj Lantaj. — Mám čakať tu. Do reorganizácie štátnej správy.

Lantaj sa usmial, ako Šimon vybrane hovorí „Do reorganizácie štátnej správy.“ Hned však zvážnel.

— Pýtal som si ťa domov, — povedal. — Treba tu už mladú silu. Už na nich nestáčim. Vlastne, nikdy som nestáčil... Jediné, čo som ešte mohol s nimi docieliť, bolo to, aby zbytočne nestrečkovali! — vzdyhol si Lantaj.

— Tak nevravte. Založili ste predsa strojové družstvo. Osvedčuje sa. To je čo povedať! — protirečil mu Šimon.

— Majú z neho viditeľný úžitok, — neuštypoval Lantaj. — Napríklad teraz v žatve. Prišli daždivé dni, nebyť strojov, všetci by mali viac než polovičku obilia ešte na zemi, v hrstiach. Polovičku by mlátili do strniska ako na Podkose...

Lantaj úmyselne zmíkol. Čakal, či sa Šimon opýta, ako gazdujú a čo je tam nové. Šimon mlčal. Lantaj sa mu nepozrel do tváre. O chvíliku pokračoval:

— Najneskôr do jari musíme pripraviť založenie rolnického družstva. Máme to tažké. Nemáme v dedine s čím začínať. Keby boli ostatní role po Birkovi, bolo by aspoň čo-to. Do strojového družstva išli, role sú však pre nich posvätné. Aj pre Augustína, hoci je z nich najmúdrejší!

— A úpadkári...? — opýtal sa Šimon.

Lantaj si opäť povzdyhol:

— Kto...? Jedine o Eudošovi by sa to daľo povedalo. Ale tam je zase tá nešťastná Geňofe... Co s ňou...?

— Neverím, že by všetci splnili dodávky. Určite sú zarestanovaní, napríklad Pustý... a... — viac Šimon nepovedal.

— Budeš sa čudovať, ale Pustý plní. Neviem, ako to robí, ale plní a trží za býkov dalej. Vari ani nespávajú tisíca ľudia, no plní. Do kila obilia a do litra mlieka.

— Ste k nim veľmi zhovievavý, as... — povedal Šimon a zamysel sa. Tam v škole mu všetko jasne načrtli, postup, metódy, ciele.

— Budeme kolektivizovať s nimi, — vysiel pomaly Lantaj, akoby vytušil smer, ktorým sa ubera Šimonova myseľ. — Tož, iných ľudí do Drienkovieč neprivezieš!

Nedeľné ráno bolo daždivé. Vyzeralo, že také ostane do večera. Predpoludním sa mraky zodvihli, potom sa začali trhať, a

zasvetilo slnko. Šimona fahalo do poľa. Stávalo sa mu to veľmi často aj tam v škole. Škola aj internát boli v statkárskom kaštieli, uprostred obrovského parku. Z izbičky, akých bolo v podkroví kaštieľa zo desať — v jednej z nich býval Šimon pol druhá roka, bolo vidieť ponad vrcholce cudzokrajných starých stromov až na štíhle chrby miernych pahorkov. Ležali na nich veľké lány majerských honov í skromné gazdovské pole, každý záhon inej veľkosti i farby. Len zima všetko zdelenila.

Obe zimy, ktoré Šimon prežil v kaštieli, boli bohaté na sneh. Vtedy rád počúval slová o tom, aká bude budúca socialistická polnohospodárska veľkýroba. Vedel si ju už aj predstaviť; takú rovnú, nekonečnú ako zasnežené polia tam nad vrcholcami stromov v parku. Vtedy býval nedočkavý. (...)

Šimon vyšiel na záhumnie. Nad Vítkovou horou sa prevaľovali už len plesnivé riedke mraky a chotár sa k nej poľahučky dvíhal, svieži a vyumývaný. Šimon vykročil smerom k Zvolenej doline ponad Hrašný mlyn, s úmyslom vyjst až na Hrdličiu lúku a stade naspať k dolnému koncu dediny. Ani neveral, ako ho nohy zanesli na Mičanovo pole. Bola to najúrodnejšia časť drienkovského chotára. Na ňom najčastejšie striedali gázdovia pšenicu, pôda akoby tu bola nevydojiteľná, rodila pšenicu vysokej hektolitrovej vähy a bohatých klasov. Na tomto mieste ležala väčšina adamcovských roľí. Šimonove nohy zašli k prvej z nich takisto, ako k nej zašli kone z Podkosu, keď im ponechal opravy navolno. Vždy sa pri nej zastavili. Poznali ju. Šimou uvidel pred sebou rady hrstí pšenice. Zohol sa, chcel ohmatať klas a zháčil sa. (...)

Šimon nepredpokladal, že by mohol niekoho na nej stretnúť, najmä nie teraz, v takomto včasnom nedeleňom popoludní. Z roli poľukoval vlažný vetrík. Vzduch bol presýtený rosou. Prepeľičky vyviedli po daždi svoje mláďatá ohriať sa na slniečko. Prekrikovali sa s lesnými speváckmi. Šimonove citlivé uši počuli húst väčely na vzdúšnej ceste k Hrdličej lúke, posypanej neskôrými kvetmi a lemovanej rozkvitnutými šípkami. Helenu s oboma dcérāmi zazrel až na desať krokov pred sebou. Boli oblečené v pracovnom, každá niesla v ruke kosák. Vyhnut sa nedalo. Dievčatá sa zoradili za mater. Šimon uvidel, ako ožili a vzápäť sa stiahli, pozerajúc sa do zeme.

Prešli popri ňom ako nemé. Netrúfol si obzrieť sa za nimi hned. Keď tak urobil, obrátila sa aj Marienka, mladšia z dievčat. Rezko sa zvrtla a predbehla svoju staršiu sestru. Katka bola už taká vysoká ako mat, ibaže sa nenesla tak strojne ako mladá gázdiná z Podkosu. (...)

Večer čo večer, celých tých dĺhych osiemnásť mesiacov, ktoré strávil v škole, vracala sa mu gazziná pred oči. Raz v takom, inokedy v inakom zobrazení. Najčastejšie v tom sychravom predjarnom ráne, keď pri-

šiel poňho Cyprián a viedol ho ako kajúčnika cez celú dedinu. Tam na krytej drevenej verande vidal ju stáť s emailovaným vedrom vo vystretoj ruke, rozkazovačnú, pyšnú a krásnu. „Sú to hlúpe klebety,“ počul jej hluboký hlas. Chlad ho mrazieval: „A tebe tiež vlezie hned bohviečo do hlavy!“ Márne odháňal spred očí pekne formované ústa, zváčšené až do nemožných rozmerov. Videl, ako sa krivia odporem: Krásna vdova z Podkosu a paholok!

„To je všetko...? počúval aj svoj hlas. Hrud sa mu vlnievala pri tej troške pomyslenia na svoj vzdor. Znova videl, ako vtedy dvíhal hlavu, prekvapená. Vari prvý raz s ňou niekto prehovoril na Podkose takým hlasom: „To je všetko.“ Tam sa začal rozhod.

Potom sa mu zakaždým premietol jeho predchádzajúci život na Podkose. Utvrdzoval ho v presvedčení, že konal správne. Usinal vždy spokojne. Cez deň sa pochybnosti zase kdesi na dne myšle pozlievali do kálužky. Večer sa všetko začínalo odzvona.

V kriidle kaštieľa premenovanom na internát Šimon ľahko usinal. Izba pod strechou akoby v tme povalu nemala. Neprivykol ľahko ani na roztopašné táranie, ktoré sa rozviazalo po večernom povinnom štúdiu. Sám nemal čím prispiet. Ved' celý svoj životopis mohol vyrozprávať v desiatich vetách. O cudzích osudoch nikdy toho veľa nevedel, a čo vedel, nehovoril. Pripradal mu to nemiestne. Tak sa naučil bývať sám medzi mnohými. Všetko, čo počúval, ukladao sa mu natrvalo do mysle. Čo bývalo spočiatku veľmi zložité, stávalo sa čoraz jasnejším.

— A ona ešte hovorila o vďačnosti! — bývala jeho bodka za pochybnosťami.

Zatial vyšiel na Hrdličiu lúku. Mohol ešte podľa zákosov dobré rozoznávať, ako sa košci krútili v poľahnutej tráve. „Neskoro kosili sená. Poľahlí im,“ usúdil. Hľadal cestíčku, po ktorej by sa mu myšel vyšmykla spomedzi brál spomienok, čo sa naňho každú chvíľu rútili. Stačilo, aby videl gazzinu, zblízka, a plameň, ktorý v ňom zapaloval vedomie, že konal správne, pohasinal. Chvel sa, hoci k nemu neprehovorila, ba ani len pohľadom oňho nezavadila.

„V nedeľu obracala hrste. Aj s dievčatami,“ preblesklo mu hlavou. V prvej chvílikе by sa bol i rozbehol za nimi, taká lutoš ho schvátila. „Teraz sme už kvít!“ prikoval ho na miesto jej slová, ktoré mu Cyprián tlmočil vtedy, keď mu priniesol šedivú tisícokrúnáčku ako doplatok k celoročnej pláci.

Pozeral dolu úvozom k dedine. Cesta bola pustá, úvoz bol temný. Zo sadov za domami stúpal belasý opar, ktorý sa v tieni Vítkovej hory farbil do šeda.

Šimon nemohol odtrhnúť oči z toho miesta, kde sa v zákrute za krovím stratila sošná postava Heleny. Všetko sa mu videlo márnym.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

NIŽNÉ LAPŠE

NOVÉ ZDRAVOTNÉ STREDISKO

Významnou udalosťou pre všetkých obyvateľov nižnolapšskej gminy bolo slávnostné odovzdanie do užívania nového zdravotného strediska v Nižných Lapšoch, ktoré sa konalo 2. februára tohto roku.

Stavba zdravotného strediska bola jednou z niekoľkých investícii v gmine, ktoré realizovali v rámci svojpomocných prác. Výstavba sa tiahla veľmi dlho. Začali ju v 70. rokoch, keď bol náčelníkom gminného úradu Edward Rózycki. Po ňom prevzal výstavbu náčelník Antoni Kapołka, krajan z Nedeca. Dokončením a odovzdáním zdravotného strediska do užívania sa zaoberal terajší tretí náčelník našej gminy Tadeusz Maurer. V zdravotnom stredisku sú: ordinačná miestnosť praktického lekára pre dospelých a druhá takáto ordinácia pre deti, gynekologická a stomatologická ordinácia, poradňa pre tehotné, ošetrovňa a kancelária sociálneho pracovníka. Okrem toho je tu päť bytov pre lekárov. V jednom z nich už býva lekár Stanisław Dziewoński, riaditeľ zdravotného strediska, ktorý 26 rokov pracoval v fažkých podmienkach na našom území.

HELENA STRONČEKOVÁ

KRAJANÉ VE SVĚTĚ

OSLAVA V ZÁPADOBERLÍNSKE BESEDĚ

Navštívila jsem krajanov v Západním Berlíně několikrát. Moje poslední shledání s nimi bylo na podzim, pri pripomienke významnej udalosti krajského spolku Beseda — Berlin. Slavil 25 let od svého poválečného založení. Pôvodne vznikol v roku 1893, pak leta nepracoval, za nacistické vlády nemohol fungovať. Teprve po skončení druhej svetovej války založili krajané — starousedlici spolu s témami, ktorí se tu ako totálně nasazeni Češi oženili, Československou koloniou. Spolek neměl tehdy mnoho členů, ale o to více se měl k světu. Navázal spojení s Československou vojenskou misi v Západním Berlíně i Zahraničním ústavem v Praze. Krajané navštěvovali Československo, setkávali se po letech odlučení se svými rodinami. V roce 1961 přejmenovali svůj spolek na původní název Beseda — Berlin.

Slavnost, jíž jsem se z pověření Československého ústavu zahraničního zúčastnila, byla důstojná, nálada odpovídala významnému jubileu. V jednom z největších západoberlínských salónů, v němž se kdysi scházeli příslušníci řemeslnických cechů, se

shromáždilo několik stovek členů spolku a jeho přátel. Přítomné pozdravil vedoucí Československé vojenské mise Milan Havlásek, předseda spolku Jan Okenko i host ze Sofie, předseda Československého klubu v Bulharsku Miroslav Přibyl.

Náladu, veselí přivezla z Prahy kapela W klub Josefa Hlavá, ktorou vyslal Československý ústav zahraniční. Plných osm hodin se hrálo, tančilo, zpívalo. Zpívali nejen muzikanti a zpěvačka, ale celý sál. Kdo neznal slova českých a slovenských písni, noval si známé melodie Oskara Nedbala, Johana Strausse, Jarmíra Vejvody i veľmi obľúbené Hašlerovy písničky. Při Hašlerovi „Ta naše písnička česká“ hral celý sál a Vejvodova Škoda lásky zpívali a k tomu ještě dupali, všichni spolu s obsluhujúcim personálom. Do slávnostného programu zábavy dôstojne zapadlo i prednášky čestných uznaní šesti dlouhletým funkcionárom Besedy — Berlin.

Citila jsem se dobře mezi krajanov, v sále bohatě vyzdobeném československými státními vlajkami, trikolorami, květinami. Tančila jsem, zpívala a poznala i mnoho nových členů krajského spolku. Byli to převážně mladí lidé. Ženy, které se sem provdaly i muži, kteří našli cestu do několikasetčlenné „krajanské rodiny“.

Zábava se vydařila. Krajané v Západním Berlíně vykročili do další činnosti prosincovou zábavou. Naplánovali si mnohé zajímavé besedy, filmové promítání, zábavy. Dobře zorganizovaná oslava povzbudila funkcionáře do práce; mladí členové výboru přinášejí nové náměty. Možná, že krajanům zní ještě dnes slova díků vedoucího Československé vojenské mise Milana Havláské za usilovnou práci, za příjemné chvíle strávené mezi krajanym. Jeho slova: „Ceníme si toho, co vše bylo pro krajanov vykonáno, všechno, co přispělo k přátelství, míru, spolupráci,“ jsou pobídka pro další léta Besedy — Berlin.

HANA VONDRAČKOVÁ

NOVÁ BELA

U nás v Novej Belej, ale aj v iných obciach, sa pomaly zabúda na starodávne obyčeje a zvyky. Ako sa pamäťam zo školských rokov, vždy na Štvrtý večer chodievali po celej dedine skupinky koledníkov a pekne spievali. V každom dome im niečo dali — budťo ovos alebo koláče a sladkosti a niekedy aj dajaký groš. Množstvo rôznych zvykov bol v období fašiangov a Veľkej noci, kedy sa tiež spievalo veľa slovenských pesničiek. Dnes keď zvyky zmiznú, aj pesničiek počujeme menej, a je to škoda. Myslím si, že treba dbať o staré tradicie a každý prejav nášho kultúrneho diania, kde znala naša materinská reč. Podľa mňa, keď budeme mať na Spiši a Orave viac kultúrnych telies, ako sú fol-

klórne súbory či divadelné krúžky, bude to znamenať, že existujeme. Zdá sa, že sa Novobelania od minulého roka pustili do práce. Máme dva folklórne súbory — detský a mládežnický, pod vedením krajanov Jozefa Majerčáka. V Krempachoch taktiež pôsobí detský súbor. Ale aj na Orave sa hodne zlepšilo. Medzi najlepšie súbory patrí nedecká Veselica, ktorá často vystupovala v Detve a na mnohých domáčich podujatiach. Miestnym skupinám v Novej Belej, Krempachoch, Nedeci, Malej Lipnici, Podvuku, Podsrní a v Harkabuze patrí za ich obetavosť veľká vdaka. No, čo sa robí po celý rok v takých skupinách, ako napríklad v Čiernej Hore I a II, v Tribši, Falštine a vo Fridmane? Asi to bude neschopnosť predsedov miestnych skupín. Neverím tomu, že sa nedá získať mládež do súborov, či iných krúžkov. Treba sa len o to usilovať a výsledok môže byť dobrý. S mládežou sa treba rozprávať, zvolávať ju na schôdze. Mladí to iste pochopia a zapoja sa do kultúrnej činnosti miestnych skupín.

Zdá sa mi, že sa treba pozastaviť nad súborom z Jurgova. Je to veľmi dobrý súbor, len nemá vlastnú kapelu. Nemožno ho nechať napospas. Treba taktiež venovať viac pozornosti súborom na Spiši a Orave.

JOZEF MIRGA

Detský súbor v Krempachoch obnovil svoju činnosť pred dvojma mesiacmi. — poz. red.

OHLASY

PEKELNÍČANIA
ŽALUJÚ

V minulom čísle Života (č. 2/87, str. 11–12) sme uviedli materiál Niet dymu bez ohňa, v ktorom sme sa pokúšali nájsť príčiny nespokojnosti obyvateľov Pekelníka v súvislosti s pričlenením tejto oravskej obce do gminy a gminného družstva Roľnícka Svojpomoc v Czarnom Dunajci. Otázku sme však neuzáverili. Materiál mal byť príspevkom k súčasným výpovediam samých „nespokojných“ Pekelníčanov. Dnes uverejňujeme prvý list.

V Pekelníku máme jeden obchod s rozličným tovarom, ktorý vybudovalo družstvo z Jablonky. Tento obchod je už vyše dvoch týždňov zatvorený (list bol písaný 14. januára t.r. — poz. red.). Vraj gminné družstvo v Czarnom Dunajci nemôže doň zohnať predavačku. Keď však ešte v obchode pracovala predavačka z Czarného Dunajca, stávali sa aj takéto prípady:

V lete jeden z našich krajanov kúpil v tomto obchode kus slaniny. Keď však doma slaninu rozbalil, zistil, že sú v nej červíky. Okamžite slaninu odnesol do obchodu a ukázal ju

práve tam prítomnej krajanke. Predavačka však reagovala bezivo, vraj zákazník má vidieť, čo kupuje. A či predavačka nevedela, čo predáva?

Na jeseň bolo v obchode čierne korenie, ktoré na polici uvidel nás krajan. Keď však kúpil dve vrecúška, predavačka, ktorou bola práve vedúca z Czarného Dunajca, okamžite zobraza čierne korenie z police a skryla ho pod pultom. Viac ho už nikto nekúpil. Zase inokedy do obchodu doveziel kávu, ale predavačka ju nevyložila na policu, iba tajne predávala.

Pekelníčania dnes hovoria, že malí možnosť patriť k družstvu v Jablonke, lenže to nevyužili a dnes už s nami nerájajú. Zneužili to tí, ktorí majú svojich „kmotrov“ v gminnom družstve v Czarnom Dunajci. Teraz Pekelníčania rozmyšľajú o tom, akto situáciu zmeniť, čo majú robiť, aby ich pripojili k družstvu v Jablonke. Hámam nám poradí redakcia? S krajanským pozdravom.

(Meno a adresa autora v redakcii)

List sme poslali predsedovi Gminného družstva Roľnícka Svojpomoc v Czarnom Dunajci, ktorý nám v odpovedi zo dňa 16. februára t.r. napísal:

Výbor Gminného družstva Roľnícka svojpomoc v Czarnom Dunajci informuje, že dňa 30. novembra zrušil pracovnú zmluvu s predavačkami z Pekelníka...

Pričineniu zrušenia pracovnej zmluvy boli nedostatky v práci tohto obchodu, ako aj schodok vo výške 120 tis. zlottedých. Za nedostatky v tejto činnosti výbor gminného družstva vyvodil patréné závery. Napriek snahám urýchlene zamestnať nových pracovníkov, doteraz žiadnen z kandidátov nesúhlasiel s prácou v obchode v Pekelníku. Výbor družstva rozhodol premiestniť jednu predavačku z obchodu v Czarnom Dunajci do obchodu v Pekelníku. Od 19. januára 1987 je obchod otvorený. Dúfame, že sa kádrová situácia zlepší a v budúcnosti nedôjdje k prestávkam v činnosti tohto obchodu.

Za výbor GD podpísali:
predseda výboru
ANDRZEJ FRYŽLEWICZ

podpredseda pre obchod
FRANCISZEK RAFACZ

OPRAVA

V Živote č. 1/87 na str. 16 chýba meno autora snímok, ktorým je red. Marian Kaškiewicz. Na str. 21 v texte pod názvom Blahopřejeme meno promovaného novinára znie správne Wilhelm Hess. Zainteresovaným a čitateľom sa ospravedlňujeme.

Redakcia

ZELOV

V lednu se v klubovně KSSCaS v Zelově sešli mladí a starší členové naší Společnosti ke draní peří. Za zpěvu starých českých písniček se peří dralo jak kdo uměl. Mladí s tím ze začátku měli nějaké potíže, rychle se však přiučili a moc se jim to líbilo. Přes civilizační pokrok Zelované rádi udržují tradici, která jim poskytuje nevšední atrakci a příležitost ke krajanskému setkání a společnému zpívání českých písni. Samozřejmě nechyběly i dobroty jako chutné pečivo, moučníky a chlebíčky. Po práci pak odpočinek a zábava za zvuku českých polek a jiných lidových písni. Zelované chystají další draní peří již v nejbližší době.

EVA MATĚJKOVÁ

AKÉ BUDE
POČASIE '87?

Ludia už od pradávna sa snažili uhádnuť počasie na dlhšie obdobie, ba aj na celý rok. Každý mal svoj spôsob a svoje znamenia, podľa ktorých potom pripravovali kratšie budúce predpovede. Jedným z takýchto spôsobov, ktorý je známy aj na Orave, bolo pozorovanie dní od Lutice do Vianoc a od Vianoc do

Troch kráľov, pričom každý z týchto dní predpovedal počasie na celý mesiac budúceho roku. Takéto pozorovanie robil vlastní aj krajan Eugen Kott a na základe toho spracoval predpoveď počasia na celý rok 1987, ktorú nám na začiatku januára poslal do redakcie. Musíme tu poznamenať, že prvé tri mesiace — január, február a marec, predpovedal správne. Tu je jeho predpoveď počasia do konca roka:

APRIL: prvá dekáda má byť premenlivá, potom sa vyčasi a bude viac dní pekne a v tretej dekáde bude zamračené s častými zrážkami.

MÁJ: v prvej dekáde premenlivé, potom pár dní slnečných. V druhej polovici mesiaca najprv pár dní daždivých, potom niekoľko dní pekných a do konca mesiaca premenlivé.

JÚN: spočiatku dážď, potom premenlivé, v druhej dekáde zlepšenie počasia a nakoniec zhoršenie a zamračené.

JÚL: prvá dekáda bude daždivá, druhá dekáda s príjemnejším počasím a ostatné dni zase nepriaznivé, väčšinou daždivé.

AUGUST: skoro celý mesiac bude nepriaznivý, len občas sa nakrátko vyjasní a až pri konci mesiaca zlepšenie počasia.

SEPTEMBER: spočiatku premenlivé, potom dlhší čas pekné počasie a posledné dni daždivé.

OKTÓBER: prvá dekáda bude viac-menej premenlivá, ale potom až do konca mesiaca budú pekné, slnečné dni.

NOVEMBER: prvé dni premenlivé, potom mierne vyjasnenia, ale

pri konci mesiaca pride prvé sneženie.

DECEMBER: prvá dekáda jasná a mierne mrazy, potom niekoľkodňové slabšie sneženie a ostatné dni premenlivé so snežením.

Je to predpoveď týkajúca sa južnej oblasti krajiny. Ako z toho vidieť, bude to neveľmi príaznivý rok, nepochybne horší ako vlastní. Ale či naozaj bude taký, ako je tu napísané, treba počkať a samému sa presvedčiť. Dúfame, že nebude tak zle.

PÍSALI O NÁS

Č. 53/1986

Vo vianočnom čísle bratislavskej Nedelnej pravdy uverejnili článok Počatie chleba s nadtitulkom U Slovákov z druhej strany Tatier. V článku autor Marek Verin poetickou formou opisuje pečenie chleba v krajskej domácnosti v Krempachoch, ktorého bol očitom svedkom počas pobytu na Spiši. Svoje dojmy však neobmedzuje iba na zrod chleba, ale snaží sa nazrieť i do spoločenského a hospodárskeho života na Spiši a v samých Krempachoch. Zároveň sa usiluje priblížiť slovenskému čí-

tateľovi predvianočnú náladu v tejto obci. Materiál ilustrujú štyri snímky.

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 9. januára 1987 umrel v Nedeci vo veku 77 rokov krajan

JÁN PIONTEK

Zosnulý bol členom našej Spoločnosti od jej založenia. Po celý život patril k aktívnym a obetavým členom Miestnej skupiny KSSCaS v Nedeci. Odišiel od nás vzorný krajan a dobrý človek.

Cestí jeho pamiatke!
MS KSSCaS v Nedeci

Dňa 28. februára t.r. umrela v Dolnej Zubrici vo veku 84 rokov krajanka

KAROLÍNA
KULAVIAKOVÁ

Zosnulá bola členkou našej Spoločnosti od jej založenia. Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá matka a babička,

Cestí jej pamiatke!
MS KSSCaS v Dolnej Zubrici

ZÁPISY NA SLOVENČINU

Pripomíname všetkým rodičom, že do 31. mája t.r. môžu ešte zapísaa svoje deti na vyučovanie slovenského jazyka vo všetkých školách na Spiši a Orave. Na slovenčinu sa môžu taktiež prihlásiť žiaci počas prijímacích pohovorov na lúceu v Jablonke. Využite príležitosť a nečakajte do posledného dňa.

Uhorské právo
v rokoch 1920–1946

POKRAČOVANIE ZO STR. 13

ako do roku 1920 — prežilo Spišsko-oravský okres, a do istej miery platilo aj po likvidácii okresu v roku 1925 — teda až do roku 1946.

Tažko je na základe čiastočných archívnych materiálov zahrnúť celú pôsobnosť správnych orgánov — miestnych a ústredných — smerujúcich k unifikácii a polonizácii práva na Spiši a Orave. Nemožno napr. určiť celkom presne, v akom pomere k misii Władysława Olszewského na Podhalí bol list krakovského vojvodu na ministerstvo vnútra zo 16. marca 1926, v ktorom sa vojvoda odvolával na svoj podrobny návrh unifikácie, predložený ministerstvu vnútra v správe zo dňa 24. apríla 1922.¹⁾ Tak či onak na základe právnej analýzy noriem, uverejnených v Zbierke zákonov Poľskej republiky, možno formulovať záver, že tak pokyny Władysława

Olszewského, ako aj krakovského vojvodu neboli v praxi plne realizované.

V momente rozšírenia na územie Spiša a Oravy zákona o vydávaní Zbierky zákonov Poľskej republiky, k čomu došlo nariadením Rady ministrov zo dňa 14. septembra 1922, mali platíť všetky právne akty, uverejnené v Zbierke zákonov, samozrejme v prípade, ak územie Spiša a Oravy nebolo rozhodnutiami jednotlivých zákonov vynáte z platnosti danej normy alebo keď konkrétny zákon mal miestnu t.j. mimooravskú platnosť. Odopoved na otázku o fázach polonizácie práva na Spiši a Orave, o ich zosilnení a výsledkoch nie je jednoduchá. Vyžaduje si dôkladné výskumy obsahu Zbierky zákonov Poľskej republiky, najmä po vydaní nariadenia zo dňa 14. septembra 1922. Iba na základe týchto výskumov bude známy praktický efekt tohto fragmentu zákona z 26. októbra 1921 o právnych predpisoch, platiacich na území Spiša a Oravy, ktorý hovorí o zrušení platnosti uhorského práva na základe rozhodnutia „neskorších poľských zákonov a nariadení“.

Výskum procesov nahradzovania jedného práva iným nepatri k jednoduchým. A v konkrétnom prípade, ktorý skúmane, je nemôžne — aspoň v terajšom štádiu výskumov — presne percentuálne zistenie proporcii

medzi uhorským a poľským právom (priplatne rakúskym právom, ktoré platilo na území Haliče) v rokoch 1920—1946. Jedno je však zrejmé: v určitom — zdá sa, že nemalom rozsahu — platilo uhorské právo na Spiši a Orave až do roku 1946.

JOZEF ČONGVA

POZNÁMKY

5 Analýzy samého práva sa dotýkajú nasledujúce práce: J. Ordyński, O separacií. rozwodach (rozwiązaniu małżeństw przez rozwody i śmierć) i nieważności małżeństw, Warszawa-Kraków 1925; M. Allerhand, Prawo małżeńskie obowiązujące na Spiszu i Orawie, „Przegląd Prawa i Administracji”, zv. II, 1926; Wahle, Die Regelung der zivilrechtlichen Verhältnisse in polnisch Árva und Zips, „Ostrecht”, zv. II, 1926. Z novších syntetizujúcich prác možno odporúčať najmä: Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu 1848—1945, zv. I: 1848—1918, Bratislava 1971; A. Csizmadia, K. Kovács, L. Asztalos, Magyar állam-és jogtörténet, Budapest 1972.

6. AAN, MSW 678, strana 375.

7. AAN, MSW 678, strana 376.

8. AAN, MSW 678, strana 392. Táto signatúra sa týka písma krakovského vojvodu zo dňa 16. marca 1926.

Ako dosiahnuť viac jahniat

Ovce patria k zvieratám, ktoré sa pária veľká, ale sezónne. Schopnosť oplodnenia oviec existuje iba v určitom ročnom období. U pôvodných plemien trvá asi dva mesiace a u šlachtených ako merino od 6 do 10 mesiacov v priebehu roka. K plemenám s dlhým obdobím pohlavnnej aktivity patria okrem meriniek, romanovské ovce a z domáciach plemien „wrzosówka“. Sezónnosť pohlavnnej aktivity je spojená hlavne so zmenami dĺžky svetelného dňa v priebehu 24 hodín. Skracovanie dĺžky dňa má povzbudzujúci vplyv na ovuláciu.

Ovce dosahujú pohlavnú zrelosť vo veku 5–15 mesiacov, závisle od plemena. Dobre odchované ovce väčšiny domácih plemien môžu byť použité na oplodenie už vo veku asi 8 mesiacov, ak dosiahnu váhu 45 kg.

U neskoro dozrievajúcich plemien napríklad u poľskej horskej ovce, tak skoré krytie nie je účelné.

Barany dosahujú pohlavnú zrelosť závisle od plemena a chovateľských podmienok vo veku 3–6 mesiacov. Barany skoro dozrievajúcich plemien chovaných v Poľsku, ako napr. Texel, „czarnogłówka“, východofrízske ovce sú zrele pre oplodňovanie vo veku okolo 8 mesiacov. Barany ostatných domácih plemien ako napr. merino, poľské nížinné a dlhosrsté ovce, dosahujú pohlavnú zrelosť vo veku okolo 12 mesiacov a sú používané na plemenitbu až v druhom roku života.

Priprava oviec na plemenitbu spočíva predovšetkým v intenzívnom kŕmení, prinajmenšom tri týždne pred párením a po celý čas párenia. Prechod na zvýšené krmivo nové dávky by mal byť náhly, keďže takýto impulz zvyšuje vyučovanie pohlavných hormónov. Vaječná bunka je vtedy lepšie rozvinutá a okrem toho súčasne dozrieva viajček, čo zväčšuje možnosť dosiahnu-

tia dvojčiat alebo dokonca trojčiat. Ak kopulačná sezóna pripadá na obdobie leta, dávame ovciam popri paši dodatočne asi 2 kg denne pokosených zelených krmív. V období jesenného alebo zimného párenia zelené krmivo nahradzujeme jadernými krmivami, napríklad dátavame 200 až 300 g žita alebo vykličeného jačmeňa.

Prípravné kŕmenie pred párením uskutočňujeme aj u plemenných baranov. V tom čase, ale aj počas kopulačnej sezóny by tieto barany mali dostávať hľastroviteľné krmivá s velfkou výživou hodnotou a bohaté na bielkoviny. V letnom období bude najlepšia zelená lucerka alebo d'atelina, lúčne seno a ovsené alebo jačmenné zrno – okolo 1 kg na kus. Ak sú zelené krmivo horšej kvality, polovicu dávky obilného zrna musíme nahradíť miešankou CJ prípadne jednu štvrtinu – šrotom z kŕmnego vlčieho bôbu alebo koncentrátom KBC. V období neskoro jesenného a zimného párenia by prípadok jaderných krmív mal byť väčší: 1,5 kg, v tom 0,5–0,7 kg miešanky CJ. V období príprav na párenie je pre plemenných baranov nevyhnutný pohyb na čerstvom vzduchu. Okrem toho 2–4 týždne pred kopulačnou sezónou musíme barany ostríhať, pričom mimoriadne starostlivo musíme vystrihať miešok. Nevyhnutné je pristrihnutie ratic a predovšetkým vyšetrenie vonkajších pohlavných orgánov. Totiž zápalu často znížujú pohlavný pud a spôsobujú neplodnosť baranov.

O volbe najlepsieho termínu plemenitby rozhodujú biologické vlastnosti oviec, ako aj činitele závislé od gazdovstva. Prvé sú spojené so sezónnosťou kopulačného obdobia. Z dôležitejších domácih plemien merino prejavuje pohlavnú aktivity a schopnosť oplodenia skoro po celý rok. Zasa u nízinných a dlhosrstých oviec je obdobie párenia až koncom leta a zosilňuje sa na jeseň. Keď

však párim ovce merino napríklad na jar, môžeme očakávať značnú jalosť v stáde. O párení týchto oviec v lete buď na začiatku jesene presvedčuje dobrá účinnosť oplodenia, ktorá je výsledkom dobrej paše s bohatým obsahom bielkovín a vitamínov a dodatočného prikrmovania zelenými krmivami.

Dôležité je tiež mať dostatok krmív počas najdôležitejšieho obdobia – kotenia a odchovávania jahniat.

O termíne párenia oviec by mal rozhodovať aj stav ovčince. Ak nie sú budovy dostačne teplé, nemali by sme dopustiť, aby sa jahňatá rodili neskoro na jeseň alebo v zime. U oviec chovaných na mlieko dôbime o to, aby obdobie dojenia pripadal vtedy, keď sa ovce pasú.

Z ekonomickejho hľadiska je najvhodnejšie jesenné a zimné obdobie kotenia, pretože sa spotrebujete príliš veľa drahých krmív. Má to menší význam na gazdovstvach, ktoré po celý rok chovajú ovce v ovčincach. Avšak, keď gazdovstvo má pastvinu pre ovce, treba sa snažiť, aby sa obdobie laktácie, alebo aspoň odchovávanie odlúčených jahniat konalo na lacných zelených krmivách.

Okrem hlavnej kopulačnej sezóny sa odporúča zavedenie dodatočného termínu párenia. Týka sa to najmä tých stád, v ktorých sa ovce pária po prvýkrát už vo veku 8 až 9 mesiacov. Vtedy prvý, hlavný termín krytie by nemal trvať viac ako 35 dní. Umožňuje to dosiahnuť vekove vyravnany stav jahniat od 85–90 percent. Obdobie druhého, dodatočného párenia by sa malo začať 2–3 týždne po skončení hlavnej kopulačnej sezóny a je určené pre tie ovce, ktoré neboli oplodené v prvej sezóne. Táto druhá sezóna by mala trvať 5 až 6 týždňov.

Niektorých gazdovstvach majúci dosťatočné množstvo krmív možno zaviesť viac období kotenia, to znamená nie jedno obdobie ročne, ale napr. tri za dva roky. Takáto organizácia je prakticky možná iba v stádach meriniek, ktoré majú dlhé obdobie pohlavnnej aktivity.

Racionálne využívanie pastvín

Hromadné používanie iných krmív ako je tráva na pastviskách, ohrozujú rentabilitu výroby mlieka a mäsa. Využívaním pastvín vyučujeme náklady na energiu a dopravu krmív do maštale. Okrem toho sú zelené krmív najlacnejším a pritom plnohodnotným krmivom pre prežívavcov. Vieme, že 1 hektár pastvín môže vyziviť až 4 kravy v priebehu roka a veľmi dobrá pastvina dokonca 5 alebo 6 kusov.

Co to znamená veľmi dobrá pastvina? To je taká, ktorá zaisťuje nepretržitú dodávku krmív po celé obdobie vegetácie a umožňuje 5 až 6 odrastov v priebehu roka. Túto nepretržitosť zaisťuje správne zloženie rastlín, teda najhodnotnejších krmivinových tráv a vikovkvetých rastlín, ako aj správne užívanie, teda vypásanie vo vhodných termínach a vhodné hnojenie všetkými minerálnymi zložkami. Tam, kde je to možné, sa využíva zavlažovanie, čo vytvára ďalšie možnosti ziskania hodnotného krmiva.

Správne využívanie pastvín vyznačujú tri základné zásady:

- dostatočne dlhé obdobie odrastania trávy,
- primerane dlhé obdobie vypásania,
- striedavý spôsob užívania pastviny.

Priamy vplyv na dĺžku obdo-

bia od rastania trávy má termín, v ktorom sa začína vypásanie. Je prijatá zásada, že vypásat možno vtedy, keď tráva dosiahla pastvinovú zrelosť, to znamená, že úroda zelených krmív je od 7 do 9 ton v prepočítaní na hektár. Takúto úrodu dosiahneme, keď má tráva výšku 20–25 cm. Keď vypásame pri takej rozvojovej výške rastlín, dobytok z nich preberá najviac krmivinových zložiek a využitie pastviny je vtedy najvyššie. Aj výsledky kŕmenia sú vtedy najlepšie. Vypásanie na príliš mladej trave je z hľadiska kŕmenia zvierat nesprávne, keďže pre pastvinu je charakteristická príliš úzka bielkovinová súvislosť, to znamená, že je prevaha bielkovín nad uhlovodanmi. Vypásanie príliš mladej trávy sa môže uskutočniť na jar počas prechodu z maštaleho kŕmenia na pastvinové a vtedy je nevyhnutné prikrmovanie uhlovodanovými krmivami.

Všeobecným javom je neskore začínanie vypásania, teda kŕmenie príliš vyrastenu trávou. Istotne máme vtedy k dispozícii väčšiu celkovú úrodu, ale straty v obsahu krmivinových zložiek a zniženie úrovne straviteľnosti sú tak veľké, že sa dosahuje menšie množstvo straviteľnej krmiviny. Stačí zdôrazniť, že aj v priebehu 24 hodín možno zreteľne zmenšiť obsah bielkovín a

rozprustiteľných uhlovodanov a úroveň straviteľnosti znižiť dokonca o 0,5 percent. Okrem toho oneskorovanie termínu vypásania má nepriaznivý vplyv na rast a rozvoj rastlín. Dĺžka obdobia nevyhnutného pre dosiahnutie jedného od rastu na úrovni 7–9 ton trávy z hektára, závisí od mnohých činiteľov a preto ho možno iba približne predvídať. V našich klimatických podmienkach môže trvať od niekoľkých dní na jar po niekoľko týždňov na jesenn a počas suchého leta.

Na pastvine sa často stretávame s nedostatkom krmív a tým aj s nemožnosťou priameho vypásania. V takejto situácii sa odporúča ponechať niektoré časti pasienkov na kosenie trávy v neskorej rozvojových fázach rastu, napríklad počas klasenia s jej určením na seno alebo siláz. Tým zároveň zavádzame ďalšiu zásadu racionálneho hospodárenia pastvinami, to znamená, striedavé užívanie. Jednostranné užívanie pastvín – teda iba vypásanie – môže mať za následok nepriaznivé zmeny v zložení tráv, to znamená, zánik niektorých cenných druhov krmivinových tráv a rastu buriny pre oslabenie rastlín a preriedenie pastviny. Preto zavedenie kosenia trávy v neskorej rozvojových štadiánoch výrazne zabráňuje takýmto nepriaznivým zmenám.

Udržanie správneho zloženia tráv, t.j. dobrých krmivinových tráv a d'ateliny v podmienkach kosenia je priaznivé a má vplyv na produktivitu a kondíciu vypásaných zvierat. Vieme, že v prípade vypásania na striedavo vypásaných pastvinách, môže byť denná dojivost krav vyššia o 1 liter a váhový prírastok v pastvinovej sezóne o 50 percent vyšší ako pri kŕmení trávou v výlučne vypásaných pastvin. Inou dôležitou zásadou je krátke obdobie vypásania na vyznačenej časti pastviny. V tom čase by zvieratá mali zožerať celú trávu bez pochávania trsov. Je to možné pri správnom zaťažení pastviny. Udáva sa, že dobrá pastvina by mala mať zaťaženie 20 a viac ton v prepočítaní na jeden hektár vypásanej časti, to znamená pri vypásaní prinajmenšom 40 krav. Pre vypásanie vo veľmi krátkom čase je možné dokonca niekoľkonásobne vyššie zaťaženie a to bez obavy nepriaznivého vplyvu na rastliny. Musíme však zdôrazniť to, že je to možné uskutočniť, ak je zloženie tráv prispôsobené chutovým požiadavkám pasúcich sa zvierat. Treba pripomenúť, že aj príliš dlhé vypásanie vytvára nebezpečie mnohonásobného prehryzovania a zašlapovania odrastajúcich rastlín. Vo vysokej miere to oslabuje ich životnosť, čo môže mať za následok nepriaznivé zmeny v rastlinnom zložení trávy a v zmenšení úrody.

Stránku prípravil:
ZBIGNIEW RUTA

Atléti

v predolympijskom roku

Nie je to ešte tak dávno, kedy sa ľahkú atletiku považovalo za typický letný šport. Zimu sa spravidla využívalo len na prípravu k letným štartom. Keď však v jednotlivých krajinách začali budovať čoraz viac veľkých hál s atletickými dráhami a do konca kryté štadióny, ľahká atletika sa postupne zmenila na celoročný šport. Sice ešte aj dnes je hodne atlétov, ktorí najväčší význam prikladajú letným štartom, no aj tak si halová atletika, najmä od šesdesiatych rokov, získala trvalé miesto v športových kalendároch. Postupne pribúdalo čoraz viac halových podujatí, pretekov, ba i šampiónátov ako napr. majstrovstvá Európy, organizované od roku 1970.

Tohtoročná sezóna bola veľmi bohatá už aj preto, že k doterajším podujatiám pribudlo nové — halové majstrovstvá sveta v Indianapolis (USA). Je to zároveň predolympijský rok, ktorý atléti traktujú ako generálnu prevíereku svojich príprav na OH v Soule. To všetko, ako aj fakt, že IAAF začala uznávať rekordy vytvorené „pod strechou“ spôsobilo, že táto zimná sezóna bola mimoriadne úrodná na dobré výsledky, v tom európske a svedové rekordy. Pripomeňme aspoň niektoré z nich: Jordanka Don-

ková — 7,74 sek. na 60 m prek., Stefka Kostadinová (obe Bulharsko) — 204 cm v skoku do výšky, Patrick Sjoeberg (Švédsko) — 241 cm v skoku do výšky, Bruno Marie-Rose (Francúzsko) — 20,36 sek. v behu na 200 m, Heike Drechslerová (NDR) — 732 cm v skoku do diaľky, Ben Johnson (Kanada) — 6,44 sek. v behu na 60 m a ďalší. Patrí k nim i poľský šprintér MARIAN WORONIN, ktorý na európskom šampionáte v Lieve vytvoril európsky rekord v behu na 60 m časom 6,51 sek. Stalo sa to v 15. roku jeho štartov.

Svoju medzinárodnú kariéru začal totiž M. Woronin v r. 1972 napinavým súbojom na pretekoch Družba v Drážďanoch, keď sotva prekročil 17 rokov. Vtedy zvíťazil sice známy šprintér Eugen Ray z NDR, ale musel naplniť všetky sily, aby porazil mladého Varšavčana, ktorý si možno práve vtedy zaumienil, že musí zostať najlepším. Prešlo niekoľko rokov vyplnených usilovnou prácou, tréningami a štartami. Keď v r. 1979 zabehol stovku za 10,16 sek., dostať sa medzi európsku šprintérsku špičku, presnejšie — na 6. miesto v rebríčku najrýchlejších Európanov. No na veľkých pretekoch zried-

kavo dokázal svoje schopnosti v plnej šírke využiť.

Keď prešiel do varšavskej Legie, kde ho začal trénovať T. Cuch, jeho výkony začali stúpať a naplniť slová Valerija Borzova, ktorý mu po halových ME 1975 predpovedal skvelú budúcnosť. Tak sa aj stalo. Zimné vrcholy atletiky sa stali doménou M. Woronina. Po treťom mieste v r. 1977 nasledovala v rokoch 1979—82 pozoruhodná séria víťazstiev. Posledné, piatie, dosiahol práve tento rok na ME v Lieve. Viac víťazstiev v dejinách halových ME dosiahol len Borzov — sedem.

V r. 1984 — keď mal skoro 28 rokov, čiže vo veku, keď sa mnohí atléti vzdávajú aktívnej činnosti, Woronin ešte pridal v tréningovom úsilí. Chcel získať olympijskú medailu v Los Angeles. No nepriateľský postoj vlády USA mu, podobne ako iným

krajinám, znemožnil účasť. Keď potom v Turíne zabehol 10,15 sek., Woronin po prvý raz pomysel na európsky rekord. Ten to smelý sen sa mu onedlho splnil. Stalo sa to na Kusocinského memoriáli, keď ako prvý Európan šprintoval 100 m za 9,99 sekundy. Bolo to presne za 9,99 sek., čo malo za následok, že jeho čas zaokrúhlili na 10,00 sek., ako to vyžadujú medzinárodné predpisy. Po svetovom rekordérovi C. Smithovi (9,93 s.), jeho predchodecovi J. Hinesovi (9,95 s.), majstrovi sveta C. Levisovi (9,97) a rýchlosťom Kubáncovi S. Leonardovi (9,98) sa vtedy Woronin zaradil na piate miesto vo svedovských tabuľkách. Má už 31 rokov, ale — ako tvrdí — ešte nepovedal posledné slovo. Jeho snom je zabehnúť stovku pod desať sekúnd. Možno sa mu to podarí už počas tohtoročných šampionátov.

Hviezdy svetovej estrády

BILLY OCEAN

Tento zaujímavý spevák patrí medzi predné osobnosti čiernej populárnej hudby. Toto postavenie si vydobil len nedávno, keď sa v súčasnom svete čoraz silnejšie presadzuje hudba čiernych spevákov, ktorí sa poslucháčom prihovárajú osobitým jazykom. K obľúbeným smerom patrí najmä čierňa soul a funky, ktoré sú súčasne pre mnohých tvorcov školou melodickosti a čistého hudobného slovníka, dávajúceho prednosť talentu, hlasu, a až v druhom rade elektronickým nástrojom.

Billy Ocean pochádza z Trinidádu, odkiaľ sa prestahoval do Anglicka. Spôsobil vo viacerých džezových skupinách a súčasne sa venoval komponovaniu a štúdiovnej práci. Neveľa spieval. Keď však

rok u 1976 jeho skladba Caribbean Queen získala veľký úspech, rozhodol sa pre sólistickú činnosť.

Odtudy ubehlo viac rokov, ale Billy Ocean bol akosi stále v úzadi. Až zrazu v roku 1985 sa jeho meno objavilo na popredných miestach v zoznamoch najpopulárnejších hitov v Anglicku a nielen tam. Stalo sa to zásluhou jeho skladby Loverboy, ktorá je súčasťou prvého Oceanovo albumu Suddenly. Na tomto albe sa Billy Ocean predstavuje ako mimoriadne všeestranná osobnosť: komponuje, hrá na sólovej i basovej gitare, klavíri, bicích nástrojoch, syntezátoroch a napokon všetky skladby aj sám spieva. Jeho hlas má svojiráznu farbu a príjemne sa počúva. Pesničky majú zaujímavý zvuk, funky zmiešané z džezom a rhythm and bluesom.

Ešte nedoznel úspech tohto albumu a Billy Ocean začal pripravovať novú dlhohrájucu platňu. Práca v nahrávacom štúdiu trvala dosť dlho, až napokon v auguste minulého roku platňa vyšla a hned sa stretla so živým záujmom. Má názov Love zone, je inšpirovaná džezom a obsahuje pôsobivé balady s osobitými orchestrálnymi efektami, ktoré sa spájajú s tvorcovým soulovým cítením. Dosť častým prvkom je na tejto platni aj zvuk calypsa.

Hodno poznamenať, že Billy Ocean prináša svojimi skladbami znamenitý, originálny a hudobne i spevácky hodnotný sound, ktorý zostane v pokladnici hudobnej kultúry bez ohľadu na módne trendy. (js)

ZLATÝ STÔL

V Smolníku, čo kedysi patril do slávnej Spišskej stolice, žil raz jeden pastier oviec. Vraj choval rovných dvanásť detí a jedno menšie ako druhé. Bolo to v časoch, keď sa nevedelo o bohatstvach hlboko pod zemou. Vtedy sa ľudia živili len pastierstvom, statok chovali a veľa oviec.

V pastierovom dome bol vždy poriadok i aký-taký dostatok, ale iba dovtedy, kým matka stála na nohách. Keď tá raz veľmi onezdravela a napokon sa uložila aj do posteľe, zahniezdila sa v pastierskom dome bieda. A časom veru aj hlad, aký do tých čias nepocitili. A práve vtedy, keď pastier nemal naskrú nič, čo by mohol detom do úst vložiť, doniesol mu richtár takúto zvest:

"Odo dneška sa už nemusí ustať s násením. Našli sme si iného pastiera, čo bude naše ovce pásť."

"A či som vám neslúžil dlhé roky ako sa patrí?" ohradil sa pastier.

"Ale veď hej... Lenže od istého času sa akosi viac staráš o svoje deti ako o naše ovce. Preto sme sa tak rozhodli", zaťal nemilosrdne richtár pastierovi. Ten zažalostil, prosil richtára, aby mu nebral chlieb od úst, že znova bude tak pásť ich ovce, aby boli s ním spokojní.

Darmo sa však namáhal obmákať richtára, darmo sa zabožil, že sa bude viac starat o kdeľ ovcie ako o seba samého, všetko bolo márne. Richtár iba hľadel na neho chladnými očami a trval na svojom. Keď si v ten deň líhal pastier neskoro v noci do posteľe, iba toľko si pomyslel:

"Lepšie by vari bol, keby som dnes v noci tak tuho zaspal, že by ma už nikto nikdy viac nezobudil. Ako by mi len bolo ľahko na srdci".

Prišli mu však na um jeho deti a všetko, čo by sa v jeho dome robilo, keby sa nevodaj naraz pominul. I tak veru napokon usúdil, že lepšie bude, ak ešte ostane nažive.

"Veď dajako len bude," vzdyhol si zhlbočka a o chvíľu zaspal. Ale nie nadľho. Ešte neprišla ani polnoc, tu sa zrazu strhla búr-

ka, a tak sa všade blýskalo, že by sa v tej chvíli naisto každý prebudil. I pastier otvoril oči. A tu sa mu zrazu tak zablýsklo, ani čo by bol celý dom v ohni. Vtom pastier zazrel na prahu priam vo dverách drobného človečika, ako sa usmieva a kýva naň prstom. I hlas celkom zreteľne začul:

"Pod so mnou, uvidíš, že neobanuješ! Ničoho sa nemusíš báť, keď si poriadny človek. Veď nič iné nechcem, iba ti pomôcť."

Pastier vstal z posteľe a šiel. Človečik ho zaviedol na okraj hory a povedal mu:

"Odráťaj odtiaľto deväťdesaťdeväť krovov, a potom sa skrút napravo! Keď tak urobíš, uvidíš pred sebou stôl a na ňom to, čo ti ľudia už dávno mali vyplatiť za tvoju statočnú robotu. No tí ti iba jednostaj ukračovali. Odteraz už nebudeš biedu trieť."

Po týchto slovach sa drobný človečik strašil, ani čo by sa bol prepadol do zeme. Pastier sa dľho neobzeral, kde sa podel, ale začal všetko tak robiť, ako mu prikázal. Najprv odmeral kroky a hned nato skrútil sa nabok, či naozaj dačo uvidí. A veru zhíkol, keď zazrel pred sebou to, čo ešte jakživ v živote neviel. Pred jeho očami sa zazajal prekrásny zlatý stôl a na ňom všelijaké zlaté veci a dražkomy.

"Po sa mi istotne len v očiach mari alebo najskôr, hľadam, sruva," pomyslel si v tej chvíli. Ale keď podišiel zopár krovov napred a keď sa na stole aj ďalej ligotali všakovaké vzácnosti, bol si istý, že je tak, ako vidí. Tu si pomyslel:

"Nebudem sa vynukovať. Vezmem si z tohto tu, keď sa mi samo ponúka." I začal klásiť zlaté veci do pastierskej kapsy. A naľožil si do nej z toho bohatstva toľko, čo sa mu len zmestilo. Prítom sa mu zdalo, že čím viac berie, tým viac na stole kadečoho pribúda.

Nechcel sa však nenávytnie lakomiť na bohatstvo i pobral sa domov. Teraz si už bol istý, že mu deti nebudú viac mrieť od hladu. Keď vzácnosti premenil na peniaze, mal ich zrazu toľko ako nikto v dedine.

Deti sa mu od toho dňa do sýtosti nadjedli aj obliekli sa ako iné deti. Lenže pastier sa netajil, ako prišiel k takému blahobytu. Hned na druhý deň porozprával kdekomu, čo zažil v noci. Nakoniec potom nie len dodal, ale prikazoval ostatným ľuďom:

"I vy ta chodte! Naisto tam ešte všetko nájdete, čo ostalo na stole. Veď som skoro nič nezobral, viac som tam nechal."

Aj im vyložil, ako najľahšie dôjdú na to miesto.

Ľudia, čo tieľo reči začuli, jeden za druhým sa ta rozbehli. Lakomci tam boli, pravdaže, prvi. Zuby však všetkým klepli na prázdro. Ked' došli na kraj hory, kde vída-

MLADÝM K JUBILEU KSSČaS

Milé deti!

V odpovedi z minulého čísla ste mali napísat, že prvý celoštátny zjazd Spoločnosti sa konal v Krakove v roku 1957 a sídlom jej ústredného výboru bola Varšava. V našom dnešnom kvíze sa vás chceme opýtať, v ktorom roku presťahovali ústredný výbor Spoločnosti do Krakova. Uvedte tiež plný vtedajší názov našej organizácie, ktorý však zakrátko, lebo už v 1963 premenovali na Kultúrnu spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku. Odpovede posielajte na adresu našej redakcie. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme výhercov slovenských kníh.

vali pastiera chodiť s kfdlom oviec, nenašli naskrú nič. Ale predsa len čosi zazreli. Zo zeme vyčieval čudný, prečudný balvan, čo sa raz na stôl, raz na kadečo iné ponášal. Vtedy kto si z ľudu povedal:

"Tento kameň tu nikdy nestál. Kde sa tu zrazu vzal?"

Keď ľudia nič nenašli, pobrali sa smutni domov. Lenže ten stôl nikomu už nedal pokoj. Jednostaj kdekoľvek o ňom rozprával i prstom naň ukazoval, keď šiel okolo neho. Časom začali volať ľudia toto skalisko Zlatý stôl, lebo vraj na ňom ležalo zlato, čo pastier našiel.

A keď to zlato nedalo ľuďom pokoj, ani po dlhých rokoch, začali ho napokon hľadať. I hľadali ho, ktrali tam aj inde pod zemou, až napokon predsa čosi našli. Nebolo to sice zlato, ale iné kovy, čo sa ľuďom vždy zdalo. Tak sa čoskoro zo Smolníka stala banícka dedina, v ktorej sa začali doboľať všetkajaké rudy. A čo jedna, to lepšia i vzácnejšia. Preto ľudia v Smolníku tak nebedili ako v iných dedinách. Na Zlatý stôl aj potom ešte ukazovali, aj meno mu také nechali. I teraz ho iba tak zovú.

ANTON HABOVŠTIAK

NAŠA FOTOHÁDANKA

šef, Červený pardál (Czerwona pantera), Návrat červeného pardála, Smrť na Níle, Za 80 dní dookola sveta a ďalšie. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

VESELO SO ŽIVOTOM

— Vieš sa ponárať, Tonko?
— Samozrejme! Len čo skočím do vody, už sa ponáram.

— A ako dlho vydržíš pod vodou?

— Záleží od toho, ako rýchle ma vytiahnu.

— Lahnite si na chrbát, zdvihnite nohy a otáčajte nimi, ako by ste šli na bicykli, — povedal učiteľ telesnej výchovy. Ziači urobili, ako povedal, iba Janko vystrel nohy a bezstarostne ležal.

— Čo je s tebou, Janko? — sputuje sa učiteľ.

— Ja idem práve dolu kopcom, prosím!

Prvák Saša sa vracia z prechádzky a sputuje sa svojej sestry, Žiačky piatej triedy:

— Môžem si sadnúť a začať písat úlohu, alebo mi budeš najprv vysvetľovať, aké je to ľažké?

Ivanka slabikuje nápis na kľietke levov v zoologickej záhrade: Kfmenie zakázané! — a sputuje sa mamičky:

— A čím sa levy živia, keď sa im nesmie dať žiadne kŕmenie?

— Chlapček, už aj bež od toho tigra!

— Nebojte sa, ja mu predsa nič nespravím!

— Petriček, požičaj Karolkovi kolobežku!

— Veď mu ju požičiajam, mačička. Dole sa veziem ja, hore ide on.

VEL'KÁ NOC,

Velká noc, Veľká noc, kedyže už bude?
ktorýže ma šuhaj oblievati príde?

Oblievaj, oblievaj, vlasy aj hlavičku,
ale mi zašanuj tú novú sukničku.

(Z ľudovej tvorby)

JOZEF PAVLOVIČ

Osloboditelia

Kvetom kvitnút nechcelo sa,
ani stromom rást,
ked vrah čižmou nenávistnou
gnavil našu vlast.

Polia boli spustošené,
všade bujnel strach,
deti v školách nesedeli,
ale v pivničiach.

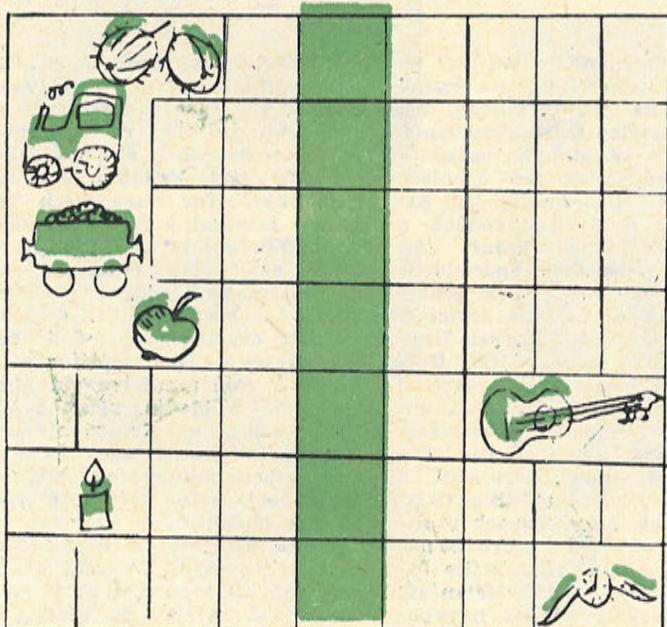
ETELA FARKAŠOVÁ

Lastovičky

Lastovičky na zimu
nekujujú perinu.
Radšej v teple za morom
hladajú si podnájom.
Ked' pominie ľad a mráz,
lastovičky vždy a zas
vracajú sa nad morom
ta, kde čaká rodný dom.

KRÍŽOVKA. Tajnička našej krížovky skrýva meno prvého kozmonauta na svete. Poznáte ho, keď do prázdnych poličiek krížovky vpíšete slovenské názvy nakreslených vecí. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebuje výhercov slovenských kníh. Nezabudnite uviesť svoj vek.

POZOR! Slovenská spolu hľaska „ch“ je jedným písmenkom a vpijeme ju do jedného polička krížovky, napr. slovo „mucha“ vpišeme do štyroch poličok, čiže m - u - ch - a.

Jak písmenko M uteklo

POKRAČOVÁNÍ Z PREDCHOZÍHO ČÍSLA

M si to říkalo, ale ostatní písmenka nic nevěděla.
L nic netušilo.

E nemělo o tom ani zdání.

K ani špetku potuchy.

Á vůbec nic nenapadlo.

R nemělo o tom ani ponětí.

N by tomu stejně nebylo věřilo.

A by se tomu všemu bylo určitě vysmálo.

Už je jisté, že žádné z písmenek tady nevědělo, k čemu se M chystá.

A tak se jednoho dne M dívalo zvědavěji než kdy jindy nad mlékárnou do ulic, čekalo, rozhodnuto utéci.

Ted', říkalo si, ted' seskočím a poběžím. Zrovna je zelená, ted' mohu přeběhnout ulici.

Ale než se M rozhlédlo, zelená zhasla, zasvítila oranžová a vzápěti červená. M stále váhalo:

Mohlo bych vběhnout pod auto a to by bylo zlé. V nejlepším případě by z toho byla pokuta, a kde na ni vzít?

A když tak M pořád váhalo, stále se rozmyšlelo a pořád nevědělo, má, či nemá, najednou přes ulici přibíhal k mlékarně černý, dlouhý a legrační pejsk. Z té výšky vypadal jako žížala na nožičkách. Byl to jezevčík.

M se náhle rozhodlo. Ted', nebo nikdy, řeklo si.

Jen pejsk přibíhl k mlékárně, M si to vyměřilo a hup! Seskočilo a přímo pejskovi na záda. Sedlo si jako na koníčka, chytilo se pejska a sláva, dobré to dopadlo! Pejsk se lekl, jakpak by se nelekl, dal se do běhu, utíkal, jako by za ním hořelo. Ustrašený, vylekaný běžel, běžel a na zádech nesl písmenko M.

A nad mlékárnou, do níž od časného rána chodili lidé pro mléko, pro housky slané i makové, pro loupáčky, pro chléb, pro máslo, pro sýry a pro syrečky, pro vajíčka, pro smetanu a pro jogurt, zůstal ted' nápis:

LÉKÁRNA

Zbylá písmenka v údivu zesmutněla.

L řeklo: Kdo by to byl jenom tušil?

E řeklo: To by mne bylo ani ve snu nenapadlo!

K řeklo: To je mi pěkné nadělení!

Á řeklo: Tak zrádně nás opustit!

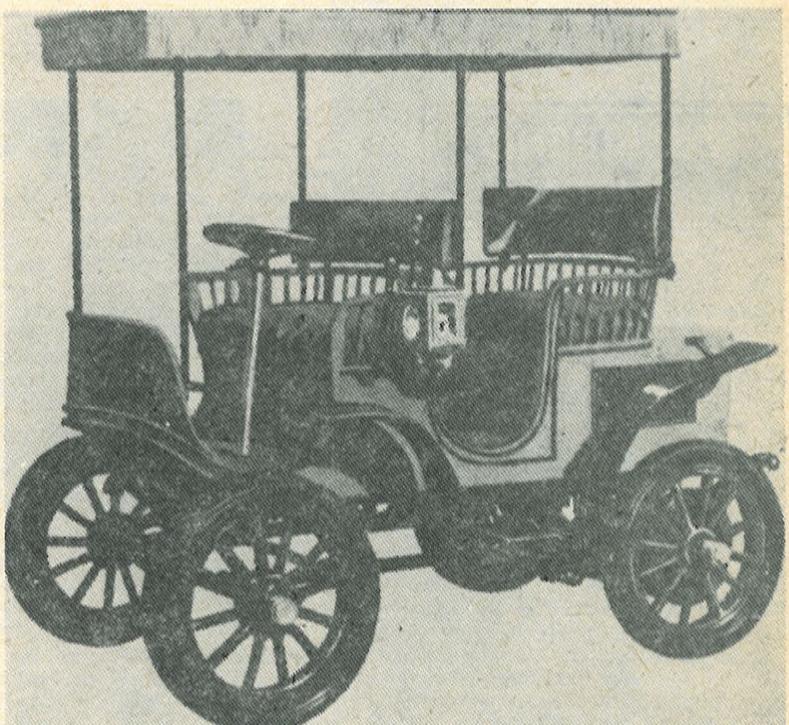
N řeklo: To nám nemělo dělat. Vždy tu bude chybět!

A řeklo: Už je to tak — M zapomnělo, že i na něm záleží!

OLDŘICH SYROVÁTKA

Z DEJÍN AUTOMOBILOVEJ DOPRAVY

Vynález batérie v druhej polovici 19. storočia vytvoril možnosti elektrického pohonu. Jeho prednosťou je tichá práca, ľahkosť uvádzania do činnosti a riadenia, jednoduchá konštrukcia a čistota. To spôsobilo, že veľa ľudí verilo v budúcnosť elektrických vozidiel. Na snímke: americký elektrický automobil Columbia Electric 1900.

PRE KRÁSU

SATKA

Kedysi v minulosti ozdobovala ženské výstrihy. Bola z batistu či hodvábu a lemovali ju čipky. Neskor sa prešťahovala na mužské hrdlá ako predok dnešnej kravaty. Satku v dnešnej podobe začali ženy nosiť až v dvadsaťtych rokoch nášho storočia. Hoci odvtedy uplynulo dosť rokov, satku sa zo ženského šatníka nevytratila a stala sa najmäna jar jeho najpopulárnejším i najpraktickejším doplnkom.

Sortiment šatiek je veľmi bohatý. Nosíme šatky hodvábne, žoržetové, bavlnené, monofilové i z úpletu. Zo vzorov je stále módnna bodka i pásek a nepreberné množstvo abstraktných i rustikálnych motívov. Šatky sa nosia na hlave, okolo hrdla, pod golierom, na pásse, pod baretkou i vo vlasoch.

MYŠLENKY

Zkušenosť je název, ktorý každý dává svým chybám. (O. Wilde)

Náš život je věčným rozpořem mezi sny a skutečností. (Gogol)

Kotě má tu vadu, že se zanedlouho stane obyčejnou kočkou. (Ogden Nash)

TAKOVÝ JE ŽIVOT

Šestnáctiletý Američan Jonathan Simper s třemi přáteli zahynul v automobilové nehodě ve srážce s vlakem. Když se o tom dozvěděl jeho 63-letý dědeček Thomas Nielsen, dostal srdeční záchvat. Nielsen byl už delší dobu na seznamu pacientů čekajících na transplantaci

srdece. Byla mu navržena transplantace srdece jeho vnuka. Nielsen zpočátku váhal, ale žena ho přesvědčila, že „Jonathan by si to určitě přál“. Pacient byl operovan v nemocnici v Salt Lake City a cíti se dobře.

• Úrady Brown University v Providenci (štát Rhode Island) daly do konce semestru pod dohľad devatenáctiletou deceru bývalého prezidenta Cartera Amy a 19 jejich kolegů a kolegyní z univerzity, ktorí protestovali proti udržovaniu styku mezi univerzitou a firmami spolupracujúcimi s JAR. Carter tvrdí, že jeho dcera je „naprosto nezávislá mladá dama“. Je studentkou druhého ročníku; mnohokrát už ji zadržela polícia za účast v demonstracích. Nyní čeká na proces za účast v demonstraci proti činnosti CIA.

• Falšování malířských děl je na Západě stále častější. Švédský malíř Bengt Lindstroem přišel s nápadem, který může překazit plány falfizifikátorů; na každém obrazu zanechává v ještě měkké barvě otisk prstu. Jak známo, otisky prstů jsou u každé osoby jiné a nedají se padělat. Lindstroem vyzval všechny malíře, aby svá díla podepisovali timto způsobem.

• Matka Terezie z Kalkuty, nositelka Nobelovy ceny za rok 1979 dostala nedávno od americké firmy vyrábějící těstoviny 60 tisíc dolarů odškodného. Firma bez jejího souhlasu umístila na každém balíčku těstovin její podobiznu.

• Západonemečtí psychologové se zabývali problémem starých mládeženců. Jejich průzkum ukázal, že ožení-li se starý mládence, udělá to většinou v zimě. Přičinou jsou krátké dny, špatné počasí, dlouhé sámotné večery a drahé restaurace a zábava mimo domov.

• Dcera poručíka Kojaka Nicollete Sheridanová jde v otcových stopách. Tatinek se sice s matkou nikdy neoženil, ale pečoval o výchovu své dcery. Na rozdíl od otce dcera má vlasy do poloviny zad; vystoupila už ve filmovém seriálu „Paper Donns“ a jak tvrdí ti, ktorí film videli, ukazuje v něm nahou kůži dale-

ko niž, než sahají její vlasy. A to k všeobecné spokojenosti diváků i filmové kritiky.

VÍŠ, ŽE...?

HADÍ FARMA. V Baku, hlavním městě Ázerbájdžánské SSR, je velká hadí farma. Zíjí tu tisíce jedovatých hadů, dodávajících jed na výrobu očkovacích látek, chránících lidi i zvířata před následky uštknutí jedovatým hadem. Na farmě se denně odebírá hadům 400 mg jedu, což dává ročně 4 kg čisté krystalické látky.

ZKAMENĚLÝ DINOSAURUS. V hrabství Surrey jižně od Londýna 58-letý elektromechanik William Walker našel mezi hababurdiem v jámě po vykopané hlině kostru dinosaury. Takový objev v tomto století paleontologové ještě nezaznamenali. Přijeli na místo a vykopali téměř celého předpotopního ještěra 120 milionů let starého. Byl to výjimečně okázaný exemplář, 4,5 metru vysoký a 9 metru dlouhý. Podíral se obrovským ocasem. Dinosauři se živily rybami a masem jiných zvířat. Ještěr měl 128 velmi ostrých Zubů, což je dvakrát více než u dosud známých plazů tohoto druhu. Jeho tlama připomíná krokodýla, čelist je metr dlouhá. Sedesát procent kostí připadá na kosti páteře.

PROTI SARANČÍM. Austrálie připravuje velkou ofenzívou proti sarančím s použitím radaru. Zvláštní radarové zařízení umístěné na vlačích bude signalizovat hejna sarančí dříve než se vydají na ničivou cestu. Chemickými prostředky se saranče zadrží. Náklady na takový systém boje proti žravému hmyzu budou činit pouze 5 — 10 percent ceny potravin, které saranče ničí. Invaze tohoto hmyzu zničí tonik potravin, kolik by stačilo pro 100 tisíc lidí.

KOSMICKÁ ZELENINA. Sovětští vědci J. Berkovič, V. Korbut a V. Pavlovskij uskutečnili zajímavý pokus s růstem rostlin ve

stavu bezváhu. Objevili, že nemusí rostliny překonávat přitažlivost, nerostou kolmo k podkladu. Lze je pěstovat např. na kouli, což umožní stejnoměrnější osvělení rostlin a tím i urychlení procesu fotosyntézy. Porostou rychleji a dají větší výnosy.

Tyto výsledky byly dosaženy na zemi v laboratořích s uměle vytvořenou bezváhou. Není však vyloučeno, že kosmonauti budou mít zanedlouho ve svém jídelním lístku zeleninu z vlastních skleníků.

RADÍME

• O mlieku a mliečnych výrobkoch je všeobecne známe, že sú výbornými pomocníkmi pri pestovaní zdravia a krásy. Aj emar je veľmi dobrým liekom proti unaveným zapáleným očiam. Ak si na oči priložíme z neho zábal a necháme ho pôsobiť 5 minút, rýchlo sa upokoja a osviezia a aj únavu so zápalom zmiznú. Vlažný kúpel z emaru zasa pomáha červeným dopukaným rukám, ktoré mávame najmä v studených zimných mesiacoch. V tom istom kúpeli z emaru si ruky môžeme ošetriť aj viac dní za sebou.

• Kefky a štetce, ktoré používame pri mejkape, by sme mali z času na čas namočiť do alkoholu, aby sme odstránili mastnotu uloženú medzi chlpkami a nezašpinili povrch farieb. Tým sa predĺži aj ich životnosť.

• Kolinské vody a parfumy nikdy nenechávame vo vykúrennej kúpeľni. Teplý vzduch v nich totiž rozkladá aromatické látky. Počas celého roka ich zásadne držíme na chladnom, tmavom a suchom mieste.

• Pri večernom odličovaní používame väčšina z nás pleťové mlieko. Zbytočnému plynaniu zapredzíme tak, že kúsok vaty vopred namočíme do vlažnej vody a až potom do pleťového mlieka. Tako sa do vaty nasaje iba menšie množstvo mlieka.

le na stole nepriateľa či soka a radostné vytíkanie predných zubov nevestám po sobáši, aby bol každému jasný ich stav.

O Vanuatu pochádza prvá zmienka z roku 1606, kde španielsky moreplavec Pedro Fernandez de Quiros objavil na plavbe z Peru najväčší ostrov. Potom sa znova na ostrovech objavil Európan až po 162 rokoch. Bol ním vynikajúci moreplavec, prvý Francúz, ktorý absolvoval plavbu okolo sveta — Antoni de Bougainville. Francúzi sa pokladali za prvých objaviteľov a ostrov pomenovali Nové Cyklady. Ďalším „objaviteľom“ ostrovov bol v roku 1774 James Cook a ostrov dostali znova nové meno — Nové Hebridy.

Súperenie Francúzska a Anglicka o získanie prevládajúceho vplyvu bolo bezohľadné. Koristili z toho zástupy väčších — men-

ších dobrodruhov, ktorí sa na ostrovoch správali ako na území, kde neplatia nijaké zákony. Ich výčinmi najviac trpeli ostrovania. Až koncom 19. storočia sa utvárala francúzsko-britská komisia. Jej členmi boli dôstojníci lodí patrolujúcich v týchto vodách a ich úlohou bolo chrániť „životy a majetky dvoch národov a udržiavať poriadok“. Na ochranu ostrovanov sa však zabudlo.

Kondominium na Nových Hebridach vzniklo v roku 1906. Bola to dohoda, ktorá mala „ukončiť fažkosti a nedodržiavanie zákoností“ na Nových Hebridach. Ostrovy uznali za „územie spoločných záujmov“. Protokol o konštitučnej moci ratifikovali až v roku 1922. Na ostrovoch sa zachovali staré zvyky, pôvodné náboženstvo a najzaujímavejšie ludové umenie v celej Melanézii. Útok civilizácie dodnes nevykorenil staré tradicie. Na ostrove

Pantecost dosiaľ muži predvádzajú svoju šikovnosť a odvahu skokmi z vysokej konštrukcie na zem. Ich jediným zabezpečením je liana uviazaná okolo členka.

Mladý štát Vanuatu má 100 tisíc obyvateľov hovoriacich vyše sto jazykmi a dialektami okrem francúzštiny a angličtiny — bude ešte dlho odkázaný na mnohostrannú pomoc. Prevzal neutešené hospodárstvo. Ostrovny štát drasticky obmedzil všetok dovoz a chce zvýšiť vývoz. Ponúka malé množstvo poľnohospodárskych plodín, rýb, hovädzieho mäsa, nevefa minerálov. Osemdesiat percent obyvateľov sa sice zaobráva poľnohospodárstvom, ale dorobia sotva toľko, čo stačí na ich obživu.

Veľká Británia a Francúzsko sa charitačnými akciami pokúšajú republike pomôcť. Je to však len úbohá splátka za všetko, o čo ju v minulosti olípili.

ZO ŠÍREHO SVETA

CAROVNÉ OSTROVY

Štát Vanuatu sa skladá z 80 ostrovov a ostrovčekov s celkovou plochou 15 tisíc km², kultúrne a etnicky patrí k Melanézii. Vznikom republiky, 30. augusta 1980 sa na vtedajších Nových Hebridách ukončila vláda jedinečného britsko-francúzskeho kon-

domínia.

Vanuatu tvorí fascinujúca mozaika prírody, ľudí aj zvykov. Takmer každý ostrov je iný. Koraly a sopečné naplavneniny. Denné možno pozorovať miešanie sa starého s novým: zaklínanie bohmi sopeček pod modernou rozhľasovou vysielačkou, otrávené muš-

VLASY- POLOVICA ŽENSKEJ KRÁSY

Zimu máme už za sebou. Čiapky, klobúky, baretky a šatky sme odložili do šatníka. Práve na jar by ste, milé čitateľky, mali viacej dbať o vlasu, ktoré tvoria polovicu ženskej krásy. Navrhujeme vám niekoľko módnich účesov z dlhých, polodlhých a krát-

kych vlasov. Krátke vlasys majú mnoho výhod — žena s krátkymi vlasmi vyzerá mladšie, vynikne línia hrdla a postava sa zdánlivu predĺži. Každý strih treba pravidelne obnovovať.

Módny účes dotvára módny odev, to je neodškripitelná pravda. Ponúkame vám veľmi praktické a moderné šaty z bavlnenej látky s čierno-bielymi pásmi. Pasy si môžete ukladať ľubovoľne podľa vlastných nápadov, alebo tak, ako to predstavuje nás obrázok.

KULAWKA ŽREBIAT — Przyczyny powstawania kulawki są takie same jak i u cieląt. Wywołują ją zarazki, które wnikają najczęściej przez nie odkażoną pępowinę nowonarodzonych. Z pępowiny zarazki przenikają do krwi i tą drogą dostają się do całego organizmu, zatrzymując się w płucach, wątrobie i stawach, powodując powstawanie ropni. Zakażenie może również nastąpić za pośrednictwem paszy i wody zanieczyszczonej kałem i moczem. Prócz objawów towarzyszących zwyklemu zapaleniu pępowiny, zauważa się obrzanie stawów, jednego lub obu stawów skokowych a niekiedy też stawów barkowych, lokciowych i pęcinowych. Oczywiście nie wszystkie te stawy muszą ulec równocześnie lub choćby po kolej zmianom chorobowym. Często sprawa ogranicza się do jednego lub dwóch stawów. Obrzék jest bolesny, gorący i częstotliwie rozlany na najbliższą okolicę, potem dopiero się ogniskuje, mięknie, chłaboce i w końcu w pewnym miejscu tworzy się otwór, z którego wydostaje się ciągliwy płyn, mętny i ropny. Zwierzęta odczuwają ból i zdają go tym, że chorzej kończyny nie opierają, lecz trzymają w powietrzu zgiętą, a zmu-

szone do ruchu skaczą na trzech nogach. Od tej chwili żrebięta wyraźnie i szybko chudną, tracą ochotę do ssania, leżą ciągle i gorączkują. Przyłącza się jeszcze uporczywa biegunka. W międzyczasie, ponieważ zakażenie posuwa się i atakuje inne narządy, objawy kulawki mogą zostać zatarte objawami ze strony innych narządów, jak płuc, nerek, mózgu itd. Zapobieganie polega na starannym pielęgnowaniu ciężarnych matek, a następnie noworodków oraz odpowiednim obchodzeniu się z pępowiną. Tam, gdzie istnieje obawa o wybuch kulawki, dobrze jest gorączkujące żrebięta natychmiast usunąć wraz z matką do osobnego pomieszczenia. Wymię i okolice powinno utrzymywać się w czystości i zmywać je często słabym i nieszkodliwym dla żrebięcia roztworem płynu odkażającego. Leczenie jest dosyć trudne i dla tego im wcześniejsze zestanie wezwanie lekarza, tym krótsze jest leczenie i pewniejsze jego skutki. Choremu żrebięciu dobrze jest zadać 50 g oleju rycynowego, aby opróżnić przewód pokarmowy i odkażć go do pewnego stopnia. Obrzek stawy okłada się spirytusem kamforowym pod ceratką, a gdy obrzek zmieknie, gorącymi okładami. Reszta należy już do lekarza.

MORZYSKO U ŽREBIAT —

nie jest to choroba zaraźliwa. U żrebiąt często zdarza się, że smółka, która powinna odesjść w kilka godzin po porodzie, zostaje zatrzymana wywołując u noworodka objawy garbienia się, parcia, wzdecia, kolki, utraty chęci do ssania, ciągłego leżenia

i zupełnego osowienia. Smółka nie odchodzi na skutek braku ruchów robaczkowych jelit, a zwłaszcza końcowego ich odcinka, naprawdopodobniej dzięki malej pobudliwości nerwowej jelit. Zatrzymanie smółki może też być objawem schorzenia przewodu pokarmowego. W leczeniu najpierw należy spróbować, czy przez rozciernie brzucha i lekkie ugniatanie powtarzane kilka-krotnie w ciągu godziny nie uda się pobudzić jelita. Rozciernie można połączyć z cieplimi okładami na brzuch i z rozmiękczeniem smółki przy pomocy lewatywy z letniej wody, względnie z mydla i oliwy. Te zabiegi są zazwyczaj wystarczające do osiągnięcia pożądanego efektu. W częstych przypadkach należy spróbować wydobywać smólkę częścią przy pomocy palca lub malej drewnianej łyżeczki.

CHOROBA LEŚNA U BYDŁA

Chorobę tę znaną pod innymi nazwami, jak piroplazmoza lub krwawy mocz, wywołuje mały pasożyty, żyjący i rozmnażający się we krwi bydła. Pasożyty przenoszone są z chorego zwierzęcia na zdrowe przez kleszcze żywiące się krwią bydła. Kleszcze siadają na skórze chorego zwierzęcia i wysysają krew, a wraz z nią pasożyty. Następnie siadają na drugim zwierzęciu, znów nakluwają skórę i przy tej czynności pasożyty dostają się do krwi zdrowego zwierzęcia. Tu pasożyty rozmnażają się i wywołują chorobę. Kleszcze żyją na wilgotnych, podmokłych pastwiskach porośniętych krzewami oraz w okolicach leśnych. Dlatego też w

takich okolicach bydło najczęściej zapada na tę chorobę. Krwawy mocz występuje w okresie od maja do września, a najczęściej spotyka się go w czerwcu i lipcu. Wśród objawów choroby zauważa się ospalość, niechęć do jedzenia, nie reagowanie na wodę i halas oraz brak przeżuwania. Wydajność mleczna krowy zmniejsza się, mleko ma zabarwienie żółte lub czerwone i gorzki smak. Z czasem pojawia się biegunka, przy czym kal zawiera domieszkę krwi, a mocz przybiera charakterystyczną czerwoną barwę. Zwierzę chudnie, na podbrzuszu mogą pojawiać się obrzęki. Jeśli chorze zwierzę nie padnie po 3–6 dniach, to mniej więcej po 2 tygodniach powraca do zdrowia. Odzyskanie pełni sił następuje jednakowo. Chorze zwierzę należy pozostawić w spokoju w obozie lub na dworze w zacienionym miejscu, żywić trawą, sianem i podawać dużo wody do picia. Tylko szybka pomoc lekarska może uratować chorze zwierzę. Ponieważ roznosciele choroby — kleszcze — żyją na podmokłych pastwiskach, należy je osuszyć albo poprostu omijać.

**RONIENIE RZĘSISTKOWE
BYDŁA**

Roniene rzęsistkowe albo inaczej zarazę rzęsistkową wywołuje także bardzo mały pasożyty. Żyje on w narządach rozrodczych krów i buhajów wywołując stany zapalne oraz poronienia. Choroba przenoszona jest przeważnie przez chore zwierzęta na zdrowe w czasie krycia lub na przedmiotach używanych w obozie albo wraz z zakażoną

ZUZKA VARÍ**ČO NA OBED?**

SVÉDSKA ROŠTENKA. Rozpočet: 1/2 kg hovädzieho mäsa z roštenky, 40 g masti alebo oleja, 60 g cibule, 20 g hladkej múky, 60 strúhaného syra, soľ, čierne korenie, voda.

Hovädzie rezne naklepeme, poslime, okorenime a z obidvoch strán opečieme na masti. Opečené rezne vyberieme a na masti opečieme do zlata pokrájanu cibuľu. Rezne vložíme späť, prilejeme vodu a prikryté dusíme. Keď sú mäkké, vyberieme ich, štvavu zapräšíme múkou, povarieme a precedíme na ne.

Podávame ich posypané postrúhaným syrom s ryžou alebo zemiakmi.

PAPRIKÁŠ. Rozpočet: 600 g hovädzieho mäsa, 100 g tuku, 600 g paprikových strukov, 200 g paradajok alebo paradajkového preťlaku, 1 cibuľa, 12 g hladkej múky, 1 lyžička sladkej papriky, štipka cukru, petržlenová vňať, mleté čierne korenie, soľ, vývar.

Mäso pokrájame na kocky, poslime na tuku, pridáme na jemno posiekánu cibuľu a popräšíme múkou. Oprážime do zlatista, prisypejme sladkú papriku, zamiešame a podlejeme vývarom. Potom pridáme kolieska parada-

jok alebo pretalak a prúžky papriky. Povarieme, podľa chuti okorenime, prisladíme a pred podávaním posypeme posiekánu petržlenovou vňaťou. Podávame s haluškami.

PALACINKY NA SPÓSOB REZNA. Rozpočet — Često na palacinky: 1/2 lit. mlieka, 2 vajcia, 250 g hladkej múky, soľ, olej na opekanie. Plnka: 300 g rôznych zvyškov vareného alebo pečeného mäsa, 100 g mäkknej salámy, 1 menšia cibuľa, soľ, mleté čierne korenie, 1 lyžička hladkej múky, 2 vajcia, strúhanka, olej na vyprážanie.

Do vyššieho hrnčeka nalejeme mlieko a rozhabarkujeme v nôd do hladkej vajcia, múku a soľ. Hmotu potom naberačkou lejeme do dobre vymastenej rozohriatej panvice a palacinky opekáme na oboch stranach. Potom pomelime rôzne mäsové zvyšky, salámu, cibuľu a zmes zložíme do kastrólika, do ktorého sme predtým dali 2 lyžice vody. Zmes povarieme, posolime, okorenime, zahustíme lyžičkou hladkej múky a po chvíli odstavíme. Necháme vychladnúť. Zmesu plníme palacinky, zabalíme ich, splôstíme a rozpolíme. Polovičky obalujeme v rozhabarkovaných vajciach, pretiahneme ich v strúhanke a vyprážame na oboch stranach do ružova. Podávame k nim zeleninu, ktorú podusíme na

kúsku masla a ochutnáme soľou a mletým čiernym korením.

RAJČATOVÁ POLÉVKA SE SÝREM A VEJCI. Rozpočet: 40 g tuku, 80 g cibule, 50 g hladke mouky, 200 g rajčatového protlaku, sůl, mletý pepř, 1250 ml hověžího vývaru nebo vývaru z polévkové kostky, 3 natvrdo vařená vejce, 75 g tvrdého sýra.

Na tuku zpěníme drobně nakrájenou cibuli, zasypeme moukou a osmahneme na světlou jísku, osolíme, opepríme, přidáme rajčatový protlak, promícháme, zalijeme vývarem a dobře prováříme. Pak polévku prolišujeme, dochutíme solí a pepřem a pováříme. Na talíře rozložíme na kolečka nakrájená natvrdo vařená vejce, přelijeme polévkou a sypeme strouhaným sýrem. Jaké přílohy podáme slané pečivo.

PIKANTNÍ KUŘE. Rozpočet: 1 větší kuře, mletá paprika, tymián, bobkový list, 1 kg rajčat, 3 cibule, 3 stroužky česneku, 500 g paprik.

Kuře osolíme, opepríme a opečeme na oleji. Přidáme mletou papriku, tymián a bobkový list, oloupaná a rozkrájená rajčata, na kostičky nakrájenou cibuli a česnek. Papriky zbavíme semínka a nakrájíme na proužky. Podíváme na olej a přidáme ke kuřeti. Pečeme společně asi 1,5 hodiny, až je kuře měkké a zeleni-

na téměř rozpuštěná. Podáváme s rýží.

ŠALÁT

CIBULOVÝ SALÁT S MAJONÉZOU. Rozpočet: 3 cibule, voda na zalítí, majonéza, sůl, pepř, špetka cukru, citronová šťáva, petrželka.

Cibuli nakrájíme na prstence a spaříme horkou vodou, aby ztratila štíplavost, uložíme ji do misky a promícháme s majonézou, případně ochutnáme solí, pepřem a citronovou šťávou. Nakonec salát posypeme drobně usekanou petrželkou.

OSLÁVENCOM

JEMNÝ PUDING. Rozpočet: 40 g masla, 40 g krupicovej múky, 1,5 dl mlieka, 2 vajcia, 30 g práškového cukru, soľ, 20 g masla, 20 g krupicovej múky na formičky.

Do rozpusteného masla zamiešame múku, zalejeme mliekom a odparíme na hustú kašu. Do vychladnutej zamiešame žltky. Z bielkov ušľaháme sneh, pridáme cukor a došľaháme. Zláhka ho

ścioską. Najbardziej widocznym objawem tej choroby jest ronienie między drugim a trzecim miesiącem cielności. Jeżeli jednak ronienie następuje w pierwszych tygodniach ciąży, może być nie zauważone przez hodowę. Po poronieniu krowy często jadowią, gdyż pasożyty powodują ropne zapalenie macicy. W niej to gromadzi się spora ilość ropy, a na blonie śluzowej tworzą się wrzody. U buhajów choroba albo przebiega bez widocznych objawów albo powstaje obrzęk na pletki oraz wrzody na jego wewnętrznej powierzchni. Z na pletki wyplynie wówczas ropa. Choroba ta trwa zazwyczaj dłużej i jest trudna do wyleczenia. Rozpoznać ją można tylko na podstawie badania laboratoryjnego wydzieliny z pochwy lub na pletki. Dlatego w przypadku zauważenia opisanych objawów, a zwłaszcza po poronieniu lub przy niezacieleniu się krowy, należy wezwać lekarza. Choroba rozprzestrzenia się przede wszystkim w czasie krycia, dlatego wszystkie buhaje muszą być badane. Krowy, które ronily i nie mogą się ponownie zacielić, oraz te, u których z narządów rodnych wyplynie ropa, należy przed pokryciem bezwzględnie zbadać. Po stwierdzeniu wcześniego ronienia chociaż u jednej sztuki w oborze, trzeba poddać badaniu wszystkie pozostałe. Najlepszym sposobem zapobiegania ronieniu rzesistkowemu jest sztuczne unasienianie, gdyż nasienie pochodzi od zdrowych rozплодów, będących pod stałą kontrolą lekarza.

HENRYK MĄCZKA

zamieścime k mase, który dám do vymastených a mukou vysypáných malých formičiek. Tie dám do nádoby s vodou, ktorá má sihat do dvoch tretín formičiek, a prikryté varíme na miernom ohni asi 10–12 minút. Uvarený pudding polejeme krémom alebo malinovou šavou.

ŠETŘÍME V KUCHYNÌ

MRKVOVÉ SYRNÍKY. Rozpočet: 400 g měkkého tvarohu, 200 g mrkví, 125 ml mléka, 1 vejce, 30 g másla, 40 g polohrubé mouky, trochu soli, 20 g hladké mouky, 125 g tuku na smažení.

Do kastrova nalijsme mléko, přidáme očištěnou a na malé kostičky nakrájenou mrkev, udušime domékka a prolišujeme. Prolisovaný tvaroh, celé vejce, máslo, polohrubou mouku, připravenou mrkev a trochu soli promicháme na polotuhé těsto. Z těsta tvoříme na pomoučeném vále placičky a smažíme je po obou stranách na rozhřátém oleji dočervena.

ODPOVEĎ:
Máš postrek? — A8, B5, C1, D2, E7, F6, G3, H4.
Uhádneš to? — nespal maso.

TERMIN WYPowiedZENIA UMOWY DZIERŻAWY

CD Z NUMERU 3/87

Jeżeli strony zawierające umowę dzierżawy nie umówili się inaczej — dzierżawę gruntu rolnego można wypowiedzieć na jeden rok naprzód na koniec roku dzierżawnego, natomiast inną dzierżawę — na sześć miesięcy naprzód, przed upływem roku dzierżawnego. Terminy te mają przede wszystkim zastosowanie do dzierżaw zawartych na czas nieograniczony. Rok dzierżawny, jeżeli inaczej się nie umówiono, liczy się od początku dzierżawy tzn. od dnia wydania dzierżawy rzeczy wydzierżawionej.

ZAKOŃCZENIE DZIERŻAWY

Po zakończeniu dzierżawy, dzierżawca obowiązany jest, gdy nie umówiono się inaczej, wrócić przedmiot dzierżawy w stanie nie pogorszonym odpowiadającym prawidłowej gospodarce, lub w stanie zgodnym z zawartą umową. Jeżeli dzierżawca ulepszył rzecz wydzierżawioną — wydzierżawiający, o ile strony nie umówili się inaczej, może według swojego wyboru albo zatrzymać ulepszenia za zapłatą sumy odpowiadającej ich wartości w chwili zwrotu, albo żądać przywrócenia stanu poprzedniego.

Dzierżawca, który przy zakończeniu dzierżawy gruntu rolnego pozostawia zgodnie ze swoim obowiązkiem zasiewy, może żądać zwrotu poniesionych na nie nakładów tylko w przypadku, gdy wbrew wymaganiom prawidłowej gospodarki, nie otrzymał odpowiednich zasług przy rozpoczęciu dzierżawy.

W przypadku, gdy dzierżawa kończy się przed upływem roku dzierżawnego, dzierżawca obowiązany jest zapłacić czynsz w takim stosunku, w jakim pozytki, które w tym roku pobral lub miał pobrać, pozostały do pozytków z całego roku dzierżawnego.

WIESŁAWA MOLITORIS

MAŁŻEŃSKA UMOWA MAJĄTKOWA

W wieku 40 lat zdecydowałam się na powtórne małżeństwo. Mam własne mieszkanie, samochód, tymczasem mój przyszły mąż nie ma nic. Chciałabym po-

nieszbyt przyjemnych doświadczeniach z pierwszego małżeństwa, w jakiś sposób swój majątek zabezpieczyć. Kiedyś sporządzano intercyzy małżeńskie, nie wiem czy w tej chwili jest to również możliwe? pyta p. Ewa T. z Nowego Sącza.

Oczywiście tak, aczkolwiek w przypadku naszej Czytelniczki sporządzanie intercyzy nie jest konieczne. Przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego ustalają bowiem jednoznacznie, co stanowi odrębny majątek każdego z małżonków i nie wchodzi w skład małżeńskiej wspólnoty ustawowej.

Przede wszystkim przypomnijmy jednak podstawowe zasady, obowiązujące w tym zakresie. Z chwilą zawarcia małżeństwa z mocy ustawy powstaje między małżonkami wspólnota majątkowa, obejmująca ich dorobek. Jest to tzw. wspólnota ustawowa, na którą składają się przedmioty majątkowe nabycie w czasie trwania małżeństwa przez oboje małżonków lub przez jednego z nich. Natomiast przedmioty majątkowe nie objęte wspólnością stanowią majątek odrębny każdego z małżonków. Zalicza się do nich między innymi: przedmioty majątkowe nabycie przed powstaniem wspólnoty ustawowej (a więc przed zawarciem małżeństwa), przedmioty majątkowe nabycie przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę (chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił), przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspakajania osobistych potrzeb jednego z małżonków, przedmioty majątkowe służące do wykonywania zawodu. Jeżeli oczywiście zostały nabycie ze środków należących do odrębnego majątku małżonka, wykonującego ten zawód, prawa niezwykłe, prawa autorskie; przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków, wierzytelności o wynagrodzenie za pracę lub za inne usługi, świadczone osobiście przez jednego z małżonków itp.

Natomiast dorobek małżonków, objęty wspólnością ustawową, stanowią w szczególności: pobrane wynagrodzenie za pracę oraz inne usługi, świadczone osobiście przez któregokolwiek z małżonków oraz dochody z majątku wspólnego, jak również z odrębnego majątku każdego z małżonków. Jednakże przedmioty zwykłego urządzenia domowego, służące do użytku obojga małżonków, są objęte wspólnością ustawową także w przypadku, gdy zostały nabycie przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca zastrzegł, że nie wejdą one do wspólnoty małżeńskiej.

Przepis art. 47 par. 1 KRO przewiduje przy tym, że małżonkowie mogą przez umowę wspólność ustawową rozszerzyć, ograniczyć lub wyłączyć. Umowa ta powinna być zawarta w formie aktu notarialnego i można ją sporządzić także przed zawarciem małżeństwa. Nie można jednak przez umowę rozszerzyć zakresu małżeńskiej wspólnoty ustawowej na: prawa niezwykłe, niewymagalne jeszcze wie-

rzytelności o wynagrodzenie za pracę albo za inne usługi świadczone osobiście przez jednego z małżonków oraz wierzytelności z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia, o ile nie wchodzą one do wspólnoty ustawowej, jak również wierzytelności z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

W przypadku natomiast umownego wyłączenia małżeńskiej wspólnoty, każdy z małżonków zachowuje zarówno majątek na bieżący przed zawarciem intercyzy jak i majątek nabity później i oczywiście samodzielnie zarządza i rozporządza całym swoim majątkiem. Między małżonkami panuje wówczas tzw. rozdzielnosc majątkowa.

ODSZKODOWANIE

„Przed kilkoma dniami wracam wieczorem do domu. W pewnym momencie podbiegły do mnie duży pies i rzucił się na mnie. Zasłoniłem się ręką, pies chwycił zębami za rękaw. W chwilę potem uciekł, ale na rękawie kożucha pozostało kilkucentymetrowe rozdarcie. Wiem, że właścicielem psa jest jeden z moich sąsiadów. Nie był on przy incydencie obecny, ale byli inni świadkowie tego zdarzenia. — Czy mogę domagać się od niego odszkodowania? — pyta E.K. z Jabłonki.

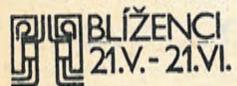
Możliwość domagania się odszkodowania w opisanej sytuacji daje art. 431 kc, który w par. 1 stanowi, że „któroś zwierzę chowa albo się nim posługuje, obowiązany jest do naprawienia wyorzadzonej przez nie szkody”. Obowiązek ten istnieje „niezależnie od tego, czy było pod jego nadzorem, czy też zabłąkało się lub uciekło”. Nie jest zatem konieczne, aby w chwili naprawienia szkody pies znajdował się pod faktyczną opieką swojego właściciela. Może on natomiast bronić się wykazując, iż szkoda powstała mimo, że ani jemu ani innej osobie, za którą właściciel ponosi odpowiedzialność (np. domownik), nie można przypisać winy w zakresie sprawowania nadzoru nad zwierzęciem. Nawet wówczas jednak poszkodowany może żądać całkowitego lub częściowego naprawienia szkody, jeżeli z okoliczności, a zwłaszcza z porównania stanu majątkowego poszkodowanego i właściciela zwierzęcia wynika, że wymagają tego zasady społecznego.

Poszkodowanemu służy prawo wyboru, czy naprawienie szkody nastąpi przez przywrócenie stanu poprzedniego (naprawienie rzeczy), czy też przez zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej. Gdyby okazało się, że przywrócenie stanu poprzedniego jest niemożliwe, albo pociąga za sobą dla zobowiązującego nadmierne trudności lub koszty, roszczenie poszkodowanego ogranicza się do świadczenia pieniężnego. Jego wysokość określana jest według cen z datą ustalenia odszkodowania, chyba, że szczególnie okoliczności wymagają cen istniejących w innej chwili (art. 363 kc).

HVIEZDY O NÁS

BÝK
21.IV.-20.V.

Nespoliehaj sa na vlastnú orientáciu. Situácia, ku ktorej dôjde, bude len zdanlivo jednoduchá a známa. Pri bližšom poznáni uvidíš rozdiely. Tak si rozmysli každé slovo, každý krok a rozhodnutie. V najbližších dňoch to bude nevyhnutné, ak chceš z toho výstupu význevné. A naozaj to stojí za to, po preštítnej, ako aj po finančnej stránke.

BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Bude to dobrý mesiac, plný nových zážitkov a udalostí. Vlastne vo všetkom, čo teraz podnikneš, budeš mať úspech. Radšej nič neodkladaj a využí priležitosť. Niekoľko blízkych ti ochotne pomôže, tvoje nadanie je jednoducho nádzorové. Jednou výnimkou v úspešnom podnikaní môže byť spoločenské stretnutie, už dávno plánované; ak sa ho zúčastníš, nedaj sa zatiahať do sporov a diskusíi.

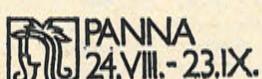
RAK
22.VI.-22.VII.

Počuješ nejaké novinky, ktoré ti prekvapia, ale neukazuj ani radosť, ani prekvapenie. Najskôr sa musíš presvedčiť, ako to skutočne vyzerá a iba potom konaj. Každý nepremyslený krok ti

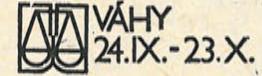
môže zaškodiť. Ak budeš potrebovať radu, obráť sa na ľudca, o ktorom vieš, že je rozvážny a dvakrát si všetko rozmyslí predtým ako dá odpoved.

LEV
23.VII.-23.VIII.

Počuješ veľa pochvalných a milých slov, ktoré si skutočne zaslúžiš. Ale zároveň sa streneš s výčitkami od niekoho blízkeho a tá osoba bude mať pravdu. Pravdepodobne vieš, o čo ide. Snaž sa urobiť všetko, aby si sa výčitkám vyhol. Iste si dobre uvedomuješ, čo máš urobiť...

PANNA
24.VIII.-23.IX.

Máš plnú hlavu čerstvých myšlienok, ale netráp sa, perspektív sú dobré! Neočakávané sa vyriešia niektoré tvoje osobné problémy a starosti. Nesmieš dovoliť, aby ti nával práce zastrel všetko, čo sa okolo teba robi. Ak sa na to pozrieš s odstupom, uvidíš, že situácia nie je tak beznádejná, ako sa ti na prvý pohľad zdala.

VÁHY
24.IX.-23.X.

Budeš mať šťastie v rozhodovaní a iniciatíve v nových záležitostach. Využí to predovšetkým v zamestnaní, kde máš najväčšie možnosti. V osobnom ži-

vote sa situácia skomplikuje: poznáš niekoho nového a toto stretnutie ti zamotá plány na najbližšiu budúlosť.

ukáže veľmi dôležité, a na ktoré dlho nebudeš môcť zabudnúť.

ŠKORPIÓN
24.X.-22.XI.

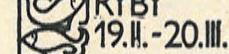
Budeš mať veľa práce, ale nebudeš priliš nadšený tým, čo robíš. Niečo ti bude prekázať a rozčúľovať ťa. Nevšimaj si to a nerob si starosti, všetko pominie rýchlejšie ako očakávaš. Koncom mesiaca budeš mať finančné starosti. Čakajú ťa väčšie výdavky, ktorým sa nevyhneneš.

STRELEC
23.XI.-21.XII.

Niekto, koho už dávno poznáš, sa ukáže z celkom inej stránky a to z tej lepšej. Neskrývaj pred ním svoje prekvapenie a radosť, druhá strana to prijme s vďačnosťou. V tvojich pracovných plánoch sa objavia nové povinnosti a úlohy. Na tom, ako ich splníš, bude závisieť tvoj budúci úspech a kariéra.

KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Bude to dobrý mesiac v osobnom živote; vyriešiš tie problémy, na ktorých ti najviac záleží. Ožijú tiež niektoré staré známosti, už dávno zabudnuté. Ozvú sa starí priatelia a to, čo ti navrhnu, môže byť veľmi slabné. Dôjde k stretnutiu, ktoré sa

RYBY
19.II.-20.III.

Bude to mesiac veľmi náročný na tvoj čas, energiu a... vrecko. Ale bez paniky: iba klúč ti môže pomôcť. Nájde sa východisko, ako zachrániť situáciu. Iba s peňazmi to po istú dobu bude ľahšie. Budeš nútený šetriť a odložiť na neskôršie domáce investície, aj keď budeš mať pre to doma neprijemnosti.

BARAN
21.III.-20.IV.

Nahrnú sa ti rôzne novinky, dohady a domienky. Snaž sa objektívne oddeliť výmysly a ohováračky, nezaoberaj sa tým, čo nemá žiadenský význam a takých vecí bude dosť. Musíš si vytvoriť jasný názor na situáciu, v ktorej aj tak budeš iba divákom. A to ťa v tom všetkom môže utešiť.

NÁŠ TEST

Jste dobrý psycholog?

Predkládáme vám šest situácií, ktoré je možno rôzne hodnotiť. Dáváme vám na vybranou tri možnosti a každá je ohodnocená určitým počtom bodov. Bez velkého rozmyšľania vždy jednu vyberte a zapište si počet získaných bodov.

- Lidé, ktorí vždycky dbají až úzkostlivě na zachovanie spoločenských pravidel a nikdy nevybočí z dobrého tónu, jsou: zdvořili (2 body), priesne vychovani (4 b.), v podstatě neupřímní, protože zakrývají svou pravou povahu (1 b.).
- Znáte manželský pár, ktorý se spolu nikdy nehádá. Myslite si, že tito manželé jsou spolu šťastní (2 b.), jsou si navzájom lhostejní (1 b.), nemají k sobě dost dôvody (4 b.).
- Vidite poprvé nějakého človeka a on vám hned začne vyprávět vtipy. Pomyšlite si, že je to veselá kopa (1 b.), je ve vaši společnosti nejistý a snaží se to nějak překlenout (2 b.), rád by na vás udělal dobrý dojem (4 b.).
- Jsou lidé, se ktorými se ani nedostanete do hovoru, ale posuzujete je podľa jejich zevnějšku. Podle vás nízké čelo prozrazuje hlupost (1 b.), tvrdošinosť (2 b.), nic zvláštného (4 b.).
- Co si myslíte o človeku, ktorý se nedokáže podívat druhému do očí: že má pocit méněcennosti (1 b.), je neupřímný (4 b.), je roztráty (2 b.).
- Znáte človeka dobré situovaného, ktorý preto vždycky kupuje ty nejlevnejšie věci. Myslite si, že je skromný (2 b.), šetrný (4 b.), lakový (1 b.).

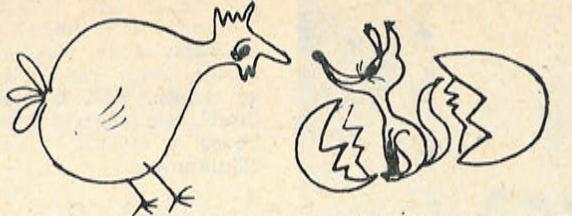
VYHODNOCENÍ:

20 bodů a viac: Vytvoriť si o někom úsudek je pro vás hračka. Jen se na někoho podíváte, hned víte, co v něm je. A také mu to rovnou reknete, protože vy se priečne nikdy nemýlite. Tím ovšem ničí všecky nezákátky, nehledě na to, že nemáte ani tak vždycky pravdu. Ale i kdybyste ji měli, je to rozumné každému hned říci, co si o něm myslíte? Takovou pravdou malokoho předěláte a o to by vlastně mělo jít, ne? Anebo chcete jen ukázať, že vám nikdo bulíky na nos všeš nebude? Ani to není právě rozumné.

15—19 bodů: Dovedete správně zhodnotit situaci i vaše bližní. Máte cit pro lidi a dovedete odhanout charakter druhého. Z vás by byl výborný psycholog. Máte ještě jednu dobrú vlastnosť, nenecháte si snadno vnútiť cizí názor. Raději počkáte, až se sami přesvědčíte, jaký je člověk, kterého hodnotíte. To je dobrá vlastnosť u učitelů, mistrů a vedoucích kádrů. A když zjistíte, že jste se mylili, uznáte svůj omyl. (To už je opravdu vzácné.) A pokud někoho špatně odhadnete, hleďte možnost, jak sdělit svoje změněné stanovisko těm, kteří z toho mohou vyvzozovat nějaké důsledky.

10—14 bodů: Nikdy si nejste jisti svým názorem a měnите ho podle toho, jaká autorita vysloví názor jiný. Tím se vás postřeh ještě více otupuje, takže si prostě většinou nevítate rady. Je to také tim, že máte malé sebevědomí, prostě si nevěříte. Pokuste si jednou udělat vlastní názor a ověřujte si ho sami. Dejte víc na vlastní zkušenosť než na to, kolik lidí s vámi souhlasí. Zjistíte časem, že důležitý je jak názor, tak argumenty, kterými ho umíte podpořit. Tyto argumenty se nejlépe naučíte hledat a používat v diskusích.

10 bodů a méně: Naletíte každému na všechno. Jste hravně důvěřiví a soudíte lidi podle toho, jak se usmívají a jsou na vás hodní. Když se pak ukáže, že vás úsudek byl zcela špatný, nestáčíte se divit a nechcete věřit, že se něco takového mohlo stát. Úplná tragédie pro vaše podřízené, máte-li nějaké. Učete se proto nejdříve zvažovat všechna pro a proti, než vyslovíte svůj názor. Nebojte se ho časem třeba změnit, ale až na podkladě zkušenosť. Chce to méně zbrklosti a více rozvahy. Važte svá slova zvláště, když svůj úsudek pronášíte nahlas.

EULENSPIEGEL — Berlin

MILAN LECHAN

POVRÁVKY, ÚSLOVIA, PRANOSTIKY

- S rukami vo vreckách nič nevykonáš.
- Ibaže by si bol vedúcim.
- Bohatému netreba rozumu.
- Načim alibi.
- Dedina — rodina
- Mesto — rodinkárstvo.
- Všade dačo chýba.
- Najmä keď sú inventúry.
- Každý má svoju vôľu.
- S výnimkou ženatých mužov.

Dcéra príde s plácom k matke:
— Manžel mi povedal, aby som šla k čertu do pekla!
— A ty si čo urobila, dcérenka moja?

— Prišla som k tebe, mamička.

* * *

— A vieš, Janinka, ako sa máš správať, keby fa Roman zvádzal?
— Jasné, babi. Skôr mi, prosím fa porad, čo mám robiť, keby sa k tomu nemať?

- Viete, kedy je muž skutočne dospelý?
- Kedy?
- Keď zhasína lampu zo sporovlivosti a nie zo sentimentalitu.

* * *

- Dvaja dobre podgurázení sa stretnú na ulici a jeden sa pýta druhého:
- Priateľko, teraz je noc, alebo deň?
 - Veru, to vám neviem povedať, ja nie som odtiaľto...

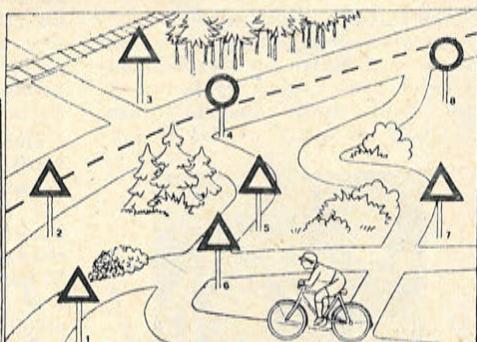

MĀŠ POSTREH?

Vieš, kam patria jednotlivé dopravné značky?

DOKÁŽEŠ TO?

UHÁDNEŠ TO?
(Odpoveď na str. 29)

JMÉNO VĚŠTÍ

NORBERT. Nejčastěji blondýn, světlý nebo tmavý. Vysoký, stříhlé postavy. Pochází z dělnické nebo řemeslnické rodiny s mnoha dětmi. Matka a starší sestry ho trochu rozmazlují. Od děství má rád klid a pořádek, dovede být rovněž arbitrální. Má milý, odzbrojující úsměv, trochu koketní, podmanivé jednání, jímž si získává všeobecnou sympatií, především u žen. Norbert je moderní, ženská srdečka dobývá pomocí telefonu. Bývá dobrým poddůstojníkem nebo nižším důstojníkem vojska nebo milice, úředníkem, technikem, vedoucím obchodu, někdy pilotem. Pracuje solidně a odpovědně, vždycky s milým úsměvem. Často si půjčuje peníze, ale zpravidla je svědomitě vraci. Žení se obvykle s hezkou a dobrou dívkou, která převeze vládu v rodině. Mají jedno nebo dvě děti, první je syn. Norbert rád pije pivo a nevyhýbá se ženám, které přitahuje jeho zrak jako magnet. Někdy už žena nemůže vydržet jeho rozmary a dochází k rozvodu, ale na něho už čekají jiné, které ho chtějí chytit do manželských osidel. V zásadě je to dobrý a šlechetný člověk, ale jeho milostná dobrodružství dráždí jeho okoli. Mladí Norbertové se i mezi dnešní mládeži odlišují větší bezstarostnosti a svobodou mravů.

TADMIR

„Emile, vydrž, nahore si odpočineme!“

SNÁR

teda, keď sa vám snívala:

Fajka darovaná — odhalíš podvod; fajčiť ju — dômyselné obchodovanie ti prinesie štásie; rozbitá — si zachránený pred každým prenasledovaním.

Fúkanie do ohňa — požiar; do ruky — obdaruješ niekoho; do plechového nástroja — priateľstvo.

Had zabity — zneškodníš nejakého nepriateľa; chytený — strata peňazí.

Hádanka rozlúštená — obdržíš dôležité vysvetlenie; nerozlúštená — máš pred sebou dôležité rozhodnutie.

Hmyz lietajúci — utrpíš menšie straty; štipajúci — budeš podvedený; blchy a šváby — zlí ľudia na usilujú o tvoju skazu.

Hrob kopaný — dobrý sňatok; otvorený — príjemná zábava ta čaká; zasypaný — nemoc; položenie do hrobu — skorá vitaná svadba.

Jahody: jest ich — príjemné novinky; veľké množstvo — zamiluješ sa; trhať ich — ľahké onemocnenie; veľké — si pyšný; darované — budú fa dobré spomínať.

Kučera darovaná — budeš vyznávať lásku; obdržaná — posluchnú tvoje návrhy; ustrihnutá — verná láska.

Kanárik lietajúci — milá správa; spievajúci — nedaj sa omámiť.

Klavír — nemoc.

Klavír — počuješ niečo nepríjemné.

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-57

ŽIVOT

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO

CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstępu Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złota Odznaka Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krištofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alžbeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wielka 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Zofia Bogaříková, Jozef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Kott, Eugen Mišinec, Lídia Míšalová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 30 zł, rocznie 120 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 139.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótu.

Numer oddano do składu 3.03.1987, podpisano do druku 23.04.1987.

HVIEZDA „JEMNEJ VLNY“. Diváci sú už unavení horormi, nechcú už vidieť na striebornom plátnе brutálne scény, nechcú filmového Ramba, ktorý vraždí rekordné množstvá Vietnamec. K takému záveru dospeli filmoví producenti v Hollywoode. Teda v Amerike začínajú opäť nakrúcať filmy plné romantizmu, nežnosti a jemného humoru. Hovorí sa tomu „jemná vlna“.

Ideálnym hercom pre takéto filmy je Robert Redford, ktorý vždy dôsledne odmieta hrať vo všetkých filmech „brutálnej“ vlny. Napokon podobne ako Dustin Hoffman alebo Warren Beatty.

49-ročný Redford je aj v súkromnom živote jemný a po kojnym človekom, dôsledne pôsobí na prospech ochrany životného prostredia človeka, je protivníkom zbrojenia a politiky násilia. Už 28 rokov je ženatý s mormónkou, Lolou Jean, má tri deti, 25-ročnú Shaunu, 23-ročného Jamie a 14-ročnú Amy. V jeho manželstve už boli krízy, ale všeobecne život na farme v horskej oblasti štátu Utah — na ktorej, ďaleko od rušného veľkymesta, Redford stále býva — plynne harmonicky. Pokoj rušia iba stále častejšie telefonáty producentov, ktorí v poslednom čase navrhujú Redfordovi nové úlohy — za milióny dolárov. Ale slávny herec má svoje zásady, napokon si môže v úlohách preberať... Na snímke: Robert Redford.

NAJRÝCHLEJŠIA ŽENA SVE-TA. 35-ročná Francúzka Michèle Moutonová, účastníčka a víťazka mnohých najdôležitejších a najnamáhavejších automobilových súťaží konštatovala, že končí už svoju kariéru pretekárky. „13 rokov automobilového športu mi úplne stačí. Musím vážne myslieť na svoju budúcnosť“ — povedala Michèle Moutonová.

Z rozhovorov, ktoré slávna automobilistka poskytla tlači vysvetlo, že slečna Moutonová, ktorá úspešne súperila s mužmi, túži po tom, aby sa mohla venovať

rodinnému životu. Chce, ako hovorí, variť a rodí deti.

„Je otec týchto detí už naplánovaný?“ — opýtal sa indiskrétne novinár. „Samozrejme — odpovedala najrýchlejšia žena na svete — už dávno. Ale kto to je, to je moja súkromná vec. A vobeč v budúcnosti chcem byť celkom súkromnou osobou. Mám dosť popularity“ — povedala rozhodne Francúzka. Na snímke: Michèle Moutonová.

POSLEDNA Z TITANICA. Neobyklá slávnosť sa konala v Londýne. Oslavovala tam svoje 90. narodeniny paní Edith Haismanová. Je najstaršou ešte žijúcou osobou z tých, ktorí v roku 1912 prežili katastrofu Titanica. Bola to luxusná, najmodernejšia a vtedy najväčšia transoceánska loď osobnej dopravy na svete, považovaná za „absolútne bezpečnú“. Titanic, na palube ktorého sa nachádzalo 2585 cestujúcich a členov posádky, sa potopil počas svojej prvej „panenskej“ plavby do New Yorku, keď sa zrazil s ľadovou horou. Zahynulo vtedy 1503 osôb. Paní Haismanová dostala pri príležitosti narodenín nádhernú tortu v tvare Titanica.

NÁVRAT DO MINULOSTI. Najblázničiešie scenáre píše... život — konštaoval istý americký filmový výrobca. Podľa tejto zásady hollywoodská firma Warner Brothers plánuje nakrútiť film o živote známej hviezdy Lany Turnerovej. Dnes už 66-ročná herečka ešte stále hrá vo filmech, samozrejme, úlohy prispôsobené svojmu veku. A život mala skutočne pestrý. Bola vychovávaná v kláštore, potom pracovala ako korešpondentka v malom mestečku v štáte Idaho. Objavil ju tam náhodou a potom pozval do Hollywoodu istý filmár. Mala nečelých 20 rokov, keď po prvýkrát hrala vo filme. Stala sa znáomou nielen vďaka filmovým úloham, ale aj mnohým sobášom, rozvodom a rúbostným dobrodružstvám. Mala siedmich manželov a milencov nie je možné spočítať. V roku 1985 sa jedno z jej rúbostných dobrodružstiev skončilo tragicky: Cheryl, vtedy 14-ročná dcéra Lany Turnerovej, zabila jej vtedajšieho milenca — vraj v sebaobrane. Tento Johnny Stompato bol napokon nevýraznou postavou a mal styky so zločineckým podsvetím. Žiadny proces sa nekonal, Cheryl bola neplnoletá, celú vec zatušovali. Vrátila sa k nej po rokoch samotná Cheryl. Plánuje vydáť knihu o tom, ako došlo k vražde Johnnemu Stompatu. Mama Lana nemá nič proti tomu a ani proti filmu, ktorý ukáže jej búrlivý život. Napokon vždy mala rada reklamu... Na snímke: Lana Turnerová a jej dcéra Cheryl.

NEOBÝCEJNÁ RODINA. V malém mestečku Pommersfelden v NSR žije rodina Ingenhaagenových: 40-letý otec, 36-letá manželka a tri deti. Nejstaršímu Janovi je 12 let, jeho sestre Aikie 9 a nejmladší Nině 8 mesiacu. Je to šťastná rodina s milými a združenými dětmi. Každé z dětí má však jiného otce, a to anonymního. Každé těhotenství jejich matky bylo totiž následkem umělého oplodnění.

Když se Ingenhaagen dozvěděl od lékařů, že po nemoci v děství je neplodný, sám navrhl manželce umělé oplodnění. Rozhodl se, že je to lepší východisko než adoptování cizího dítěte. Došli také k názoru, že nebudou tajit původ dětí před okolím; v dnešní době by se tomu nikdo neměl divit ani se pohoršovat. V tomto směru jsou Ingenhaagenovi v NSR výjimkou. Odhaduje se, že už asi 30 tisíc manželských dvojic, v nichž byl muž neplodný, se rozhodlo pro umělé oplodnění, ale všichni to pečlivě tají. Ingenhaagenovi dali souhlas na uveřejnění jejich jmen a fotografií v tisku mimo jiné proto, aby k podobnému rozhodnutí naklonili jiné bezdětné manželské dvojice. Na snímku: Ingenhaagen s nejmladší dcerkou a synem.

no hřebce, ktorý měril pouze 71 cm, za 35 tisíc dolarů!

Koničci jsou velmi sympatiční; zvyknou si na majitele, jsou poslušní, mají rádi děti a naučí se čistotě. Těší je běhat po zahradě, ale rádi si poleží na povozce v salónu... Na snímku: Minikoničci.

NEJSĽAVNĚJŠÍ SVATBY roku 1986. Samozrejmej nejokázalejší byl snatek britského prince Andewa se slečnou Sarah Fergusonovou. Mnoho se psalo také o svatbě Karoliny Kennedyové, dcery nežijúceho již 23 let prezidenta USA se spisovatelem Edwinem Schlossbergem. Senzací byla svatba příbuzné Kennedyových Marie Shriverové se synem rakouského policisty, bývalým „mister Universum“ a dnes hercem Arnoldem Schwarzeneggerem. Tichá byla svatba Rézy Pahlávi, syna bývalého francúzskeho šacha, nápadníka francúzskeho trůnu, ktorý sa oženil s svou krajkou Yasminou. Nejstarší ze slavných nevest byla herečka Zsa Zsa Gaborová; je jí už pries šedesäť a provdala sa za knížete Fridricha von Anhalt. Je to její osmý manžel...

MINIKONIČCI. Chovali je už v stredovku, zejména rytíři pro zábavu svých dětí. Později byly miniaturní koníci zapomenuti a teprve v polovici 19. století v Argentině začal zvěrolékař irského původu Patrick Falabella chovat koně jen trochu větší než velký pes. Před třiceti léty se trpasličí koníčci stali módní v Americe. Texaský chovatel John C. Williams je jako první začal dodávat zájemcům.

Dnes jsou minikoníčci výborným obchodom. Kupují je bohatí snobi v Americe i v Evropě. Největší z nich nejsou vyšší než 85 cm. Tolik měří dospělá doga. Texaský chovatel prodal nedáv-

ARISTOKRATICKÁ HVIEZDA. Toto meno a tú milú tváričku sa oplatí zapamätať — odborníci totiž predpovedajú Helene Bonham Carterovej nádhernú budúcnosť. Táto 20-ročná Anglickáka, ktorej meno v jej vlasti znie veľmi aristokraticky, hrala zatiaľ iba v dvoch filmech. Ale druhý z nich A room with a View (Izba s výhľadom), sa stal hitom sezóny. Bal rekordy návštěvnosti nielen v Anglicku, ale aj po druhé strane oceánu, v USA. Izba s výhľadom je romantickou historkou z prelomu storočia: dievča z dobré rodiny sa zamíľovalo do mládenca, podľa jej rodiny pre nu nevhodného a napriek viktoriánskym spoločenským predpisom, nahá mu padá do náručia.

Helena Bonham Carterová tvrdí, že klebety o jej aristokratickom pôvode nie sú pravdivé. Jej otec je iba „jednoduchým“ bankárom a len mamička pochádza z aristokratickej rodiny. Hellenin praded Herbert Asquith, gróf of Oxford and Asquith, bol dokonca ministerským predsedom Veľkej Británie koncom vlády kráľovnej Viktorie. Je zaujímavé, čo by povedal na vnučku kariéru? Na snímke: Helena Bonham Carterová.